

TAMPEREEN YLIOPISTO

Antti Suonio

PUNK MASSAKULTTUURIN AIRUEENA?

Sex Pistols ja punk-rock suomalaisten arvojen peilinä tammikuussa 1978

Historian pro gradu -tutkielma
Tampere 2006

Tampereen yliopisto

Historiatieteen laitos

ANTTI SUONIO: Punk massakulttuurin airueena? Sex Pistols ja punk-rock suomalaisten arvojen peilinä tammikuussa 1978

Pro Gradu -tutkielma, 90 s.

Historia

Joulukuu 2006

Tutkin pro gradu –tutkielmassani, miten Sex Pistolsiin ja punk-kulttuuriin suhtauduttiin Suomessa tammikuussa 1978. Kyse on siis nuorisokulttuurin ja valtakulttuurin yhteenlöymäyksen tarkastelusta. Tämä sukupolvien välinen välinen konflikti nousi huomiotaherättävälle tasolle, kun Suomessa piti tuolloin esiintyä Sex Pistols -niminen pahamaineinen punk-rockia soittava yhtye. Yhtyeen maahantulo kiellettiin ja tapauksesta nousi kohu.

1970-luvun Suomea on myöhemmässä tutkimuksessa luonnehdittu kulttuurillisesti sulkeutuneeksi alueeksi, jossa politiikka oli pitkälti presidentti Kekkonen säätelemää ja kulttuurielämä vahvasti valtiollisesti ohjattua. Samaan ajankohtaan sijoittuu myös vakava taloudellinen lama, joukkotyöttömyys ja lisäksi nuorisokulttuurien entistä näkyvämpi rooli kuluttajina.

Tutkielmassani yritän selvittää, miksi punk koettiin uhkaavaksi: minkälaisin äänenpainoin asiaan suhtauduttiin, minkälaisia argumentteja esitettiin puolesta ja vastaan, ja miten journalistien sekä tavallisten kansalaisten näkemykset vaihtelivat lehdissä. Tutkielmassa on nuorisotutkimuksellinen vivahde, mutta keskityn kuitenkin enemmän aikuisten rakentaman hegemonisen järjestelmän tarkastelemiseen. Tarkoituksena on etsiä niitä yhteiskunnallisia arvoja sekä poliittisia käytäntöjä ja niiden muodostamia rakenteita, jotka vaikuttavat kyseessä olevan voimakkaan yhteiskunnallisen keskustelun heräämiseen.

Tutkielman pääasiallisena lähdeaineistona toimii neljä merkittävää sanomalehteä (Helsingin Sanomat, Suomen Sosialidemokraatti, Aamulehti ja Ilta-Sanomat) tammikuulta 1978. Kyseiset neljä sanomalehteä edustavat niin erilaisia poliittisia taustoja kuin myös erilaisia lehtiformaatteja. Periaatteellisenä lähtökohtana tämän tutkimusaineiston käytölle on median hegemonista valtakulttuuria ylläpitävä ja luova ominaisuus. Tutkimuksessa on viitattu usein Douglas Kellnerin, Stuart Hallin ja Norman Faircloughin mediatutkimuksiin, mutta mitään kaikenkattavaa metodologiaa tutkimuksessa ei ole. Lisäksi olen Thomas Ziehen modernisaatioteorioiden avulla pyrkinyt tuomaan esille kirjoittelussa nuorison suhteen esiintyviä pelkoja ja toiveita.

Tässä tutkielmassa on tullut esille, että Sex Pistolsin kieltopäätöksessä ja sitä ympäröineessä keskustelussa ei itse asiassa tunnukaan olleen kyse siitä, että vartavasten juuri punk olisi koettu erityisen vaaralliseksi. Kyse näyttää olleen enemmänkin yleisen massakulttuurin leviämisen pelosta suomalaisen kulttuurin kustannuksella. Punkkarit nimittäin leimattiin imperialistisen massakulttuurin osaksi, mutta osansa saivat myös Aku Ankka ja Charlien enkelit.

Massakulttuuria vastustettiin koko suomalaisessa poliittisessa kentässä. Porvariston puolella pelättiin vanhojen hyvien tapojen katoavan, väkivallan lisääntyvän ja kotimaisen kulttuurin köyhtyvän. Vasemmiston edustajat olivat samoilla linjoilla, mutta he pitivät yleensä massakulttuuria nimenomaan länsimaisena roskana. Jotkut näkivät tähän pelkoon vastauksena sensuurin. Suomettuneessa ilmapiirissä sensuuri olikin arkipäiväinen käsite. Näin ollen ei ole yllättävää, että Sex Pistolsia ja monta muuta massakulttuuriksi koettua asiaa kohtaan esiintyi myös vaatimuksia sensuurin kiristämisestä.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1 Punk ja Suomi törmäyskurssilla	1
1.2 Tutkimuskysymys, lähteet ja käsitteet	4
2. Suomi 1970-luvun lopulla	10
2.1 Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne tammikuussa 1978	10
2.2 Rääväsuut jo Suomessa?	14
3. ”Mätä, paheellinen” – punk turmelevana uhkana tammikuun lehdissä	17
3.1 Rumalta näyttävä, huonosti käyttäytyvä	19
3.2 Väkivaltainen nuori	32
3.3 Punkin poliittinen ulottuvuus – fasismia ja anarkiaa?	43
3.4 Miksi Sex Pistolsin maahantulo piti kieltää	49
4. Viihde uhkaa sivistystä	53
4.1 Punkin alkuperä – nuorten työttömien angstia vai kaupallista massaviihdettä?	55
4.2 Massaviihde vaatii marttyyrinsa	65
4.3 Sensuurilla kohti parempaa kulttuuria	77
5. Parasta lapsille?	83

1. Johdanto

1.1 Punk ja Suomi törmäyskurssilla

"Suomalainen elämänmuoto on tasapäästävä, mielikuvitukseton, yhteiskuntarauhaa ja kunnollisuutta korostava. Ilo pitää pusertaa putkilosta kuin kuivettunut tahna. Suomessa inhotaan veneenkeinuttajia eli kaikkia, jotka pyrkivät rikkomaan vakiintunutta tylsyyttä. Liian iloisia, nopeasti liikehtiviä ja äänekkäitä vihataan."

"Suomalainen inhoaa Veli Huilu ja Veli Viulu -tyyppisiä höppänoitä, jotka rakentavat risumajan, joka ei kestä talven tuiskua eikä Ison Pahan Suden puhallusta. Suomalainen on mieluummin Veli Ponteva, joka rakentaa harmaista tiilistä ruman, mutta kestävän talon ja linnoittautuu sinne. Lopulta tylsyys alkaa käydä sen hermoille ja se vetää kännit, haistattaa vitut kaikelle ja kusee oman tiilitalonsa nurkalle. Aamulla krapulassa se katu ja käy siivoamassa aiheuttamansa sotkun."¹

Näin kuvailee suomalaista 1970-luvun lopun yhteiskuntaa Välde, Kauko Röyhkän Miss Farkku-Suomi -kirjan teiniangstinen päähenkilö. Kyseinen teos sijoittuu suomalaiseen pikkukaupunkiin aikana, jolloin punk ja uusi aalto alkavat rantautua Suomeen. Miss Farkku-Suomi on yhtäaikaan hellyyttävä ja traaginen kuvaus nuoren muusikonalun elämästä yhteiskunnassa, jollaiseksi hän sen edeltävissä lainauksissa näkee.

Suomalainen yhteiskunta on 1970-luvulla mielenkiintoisessa käymistilassa: Kekkonen on ollut vallassa yli 20 vuotta, suuret ikäluokat ovat siirtyneet työelämään vaikuttaville paikoille kuten myös saman sukupolven 60-luvulla vaikuttaneet radikaalit. Sodankäynyt sukupolvi luottaa edelleen Kotiin, Uskontoon ja Isänmaahan, viettää neljä kertaa vuodessa rukouslauantaita ja ihmettelee nuorten maailmaa ja vapaata kasvatusta. Kansakoulusta on siirrytty peruskouluun 1970-luvun alussa.

Öljykriisin peruja oleva maailmanlajuinen lama on jättänyt jälkensä paitsi läntisiin teollisuusmaihin, myös Suomeen. Työttömyys on korkealla, ainakin tuon ajan mittapuun mukaan, mutta ne kenellä työtä on, tekevät sitä verkkaisesti, ainakin nykytahtiin verrattuna. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirrytään fyysisten vaivojen takia, työuupumukset ja burnoutit eivät kuulu tuon ajan muotisanoihin.²

¹ Röyhkä, Kauko, Miss Farkku-Suomi. 2003, 37.

² Siltala, Juha, Työelämän huonontumisen lyhyt historia. 2004, esim. 68-69.

Monissa ravintoloissa tulee edelleenkin tilata ruokaa, jos haluaa juoda kaljaa. Baarissa ei myöskään saa liikkua pullo tai tuoppi kädessä. Keskiolutta ei todellakaan saa kioskeista, monissa pienissä kunnissa ei edes ruokakaupasta. Tupakkaa sen sijaan saa mainostaa vielä vähän aikaa ja sitä saa polttaa työpaikoilla, ravintoloissa ja parvekkeilla. Hannu Salaman saamasta Jumalanpilkka-syytteestä on kulunut vuosikymmen.

Peruskallion jämyyden omaava YYA-sopimus sanelee suomalaista ulkopoliittikkaa ja siinä sivussa vaikuttaa myös merkittävästi suomalaiseen kulttuurielämään. Suomessa käy erilaisia neuvostoliittolaisia taiteilijaryhmiä, televisiossa näytetään Naapurineljänneistä ja suomalaiset muusikot esiintyvät Neuvostoliiton kommunistisen puolueen tapahtumissa. Myöhemmässä tutkimuksessa 1970-lukua pidetään suomettumisen hulluina vuosina; suomalaiset puolueet, poliitikot ja järjestöt kilpailevat Neuvostoliiton suosiosta ja pyrkivät ennakoimaan, mistä iso naapuri tykkää ja ei tykkää.

Sisäpolitiikassa punamultayhteistyö on ollut voimakasta. Yhteiskunnassa on vahva sopimisen ilmapiiri, varsinkin työmarkkinoilla. Yhteiskuntarauhan säilyttäminen oli tärkeää sekä työnantajien että työväen puolella: työväestö katsoi saavuttavansa etunsa neuvottelemalla luokkataistelun sijaan ja työnantajat taas ottivat neuvotteluasenteen yleislakon pelon vuoksi. Toisaalta porvarien oli tultava toimeen vasemmiston kanssa säilyttääkseen ulkopoliittisen uskottavuutensa (itään).³

Suomalaiset pitävät toki yhteyttä länteen, puuta viedään ja Koneen hissit ovat kuumaa tavaraa. Suomalaiset pitävät itseään Etykin jälkeisissä tunnelmissa lännen ja idän välisen sitoutumattoman politiikan mallimaana.⁴ Sen sijaan Suomessa asuu ulkomaalaisia vähän. Muutamia pizzerioita kyllä löytyy, kebabia tuskin ollenkaan, ensimmäinen McDonaldskin avataan vasta 80-luvun puolella.

Radio- ja tv-toiminnasta vastaa Yleisradio, jossa muutamat ihmiset päättävät minkälainen musiikki ja minkälaiset ohjelmat ovat hyviä. Radiokanavien ohjelmistosta ei löydy juurikaan nuorille suunnattuja ohjelmia. Rock-musiikkiin keskittyvä Rockradio-ohjelma aloittaa varsinaisen toimintansa vuonna 1980. Itsenäiset paikallisradiot saavat toimiluvan 1980-luvun puolivälissä.

Tammikuussa 1978 kiteytyy suomalainen 70-luvun lopun ilmapiiri mielenkiintoisella tavalla. Suomalaiseen yhteiskuntaan yrittää tunkeutua jotain vierasta ja outoa, nimittäin englantilainen punk-yhtye Sex Pistols. Suomen ulkoasiainministeriö kieltää yhtyeen tulon Suomeen, monien järjestöjen ja journalistien painostuksen jälkeen. Kieltoa perustellaan paitsi yhtyeen jäsenten

³ Siltala 2004, 60-61.

⁴ Vihavainen, Timo, Kansakunta rähmällään. 1991, 10-12.

rikollisella taustalla, myös sillä, että yhtyeen katsotaan olevan haitallista väkivaltaviihdettä.

Saman kuun aikana Kekkonen valitaan vielä kerran presidentiksi murskaavalla ylivoimalla. Samaan aikaan nousee myös kohu Helsingin kaupungin nuorisotoimen päättäessä lopettaa Aku Ankka -sarjakuvan tilauksen kaupungin nuorisotiloihin. Syyksi ilmoitetaan Akun ja Iineksen parisuhteen epämääräisyys, sarjakuvan porvarillisuus ja ankkojen housuttomuus. Myös uusi tv-sarja Charlien enkelit puhututtaa. Kaiken lisäksi työttömyys lähentelee jo 200 000 hengen rajapyykkiä.

Punk-tyylinen musiikki sai alkunsa jo 1960-luvun lopun Yhdysvalloissa. Aatteelliseksi liikkeeksi se alkoi muodostua Lontoon esikaupungeissa 1970-luvun puolivälistä alkaen.⁵ Perinteisesti punkmusiikki on tyyliltään aggressiivista ja pelkistettyä, ja siinä on keskeisenä elementtinä niin sanottu tee-se-itse-mentaliteetti, mikä viittaa punkkarien omaehtoiseen ja itsenäiseen tapaan tehdä musiikkia. Punkkarien ideologiassa anarkistinen ajattelu on kulmakivenä tietyn ristiriitaisuuden ohella: punkkari saattaa puolustaa rauhanomaisia ja humaaneja aatteita käyttäen kuitenkin aggressiivisia metodeja.⁶ Suomessa punkkareita oli jo jonkin verran 1978, mutta ilmiö oli vielä varsin marginaalinen. Siten Sex Pistols oli jotakin todella vierasta suomalaisille.

Sex Pistolsin uran voidaan katsoa alkaneen vuodesta 1975. Tuolloin yhtyeen uusi manageri Malcolm McLaren, vanha taideopiskelija ja räikeän vaatekaupan omistaja, antoi bändille uuden nimen ja värväsi bändiin uuden laulajan, Johnny Rottenin. McLarenilla oli visiona rakentaa yhtye, jonka imago olisi shokeeraava, ja jonka musiikki edustaisi asenteeltaan paluuta rockin yksinkertaisuuteen ja vaarallisuuteen. McLaren ei kuitenkaan itse osallistunut yhtyeen musiikilliseen luomistyöhön, vaan hän keskittyi luomaan yhtyeen imagoa ja kehittämään uudenlaisia markkinointistrategioita.

1970-luvulla rock oli muuttunut entistä edistyneemmäksi ja vakavammaksi musiikinlajiksi. Progressiivinen rock korosti sävellysten taiteellisuutta ja soittotaidon merkitystä. Toisaalta monet vanhat rock-muusikot olivat nousseet jokseenkin tavallisten ihmisten yläpuolelle, isoiksi tähdiksi. Punk vastasi tähän nuorison tarpeeseen. Ankeista oloista lähteneet nuoret kokivat työttömyysjonoista laulavat rähjäiset punk-muusikot vanhoja tähtiä läheisimmiksi.

Sex Pistols soitti ensimmäisen keikkansa loppuvuodesta 1975. Seuraavana vuonna yhtye alkoi

⁵ Ks. esim. Savage Jon, *England's Dreaming*, 1991. Teos on suhteellisen kattava selvitys punkin synnystä ja kehityksestä. Samalla kirjassa kerrotaan Sex Pistolsin tarina seikkaperäisesti. Yhtyeen edesottamuksia valottaa, ilmeisen subjektiivisesti, myös Sex Pistolsin laulajan John Lydonin muistelmateos *Johnny Rotten*. Lydon, John, Zimmermann Keith & Kent, 2005.

⁶ Raippa, Ritva, *Punkin kaksi vuosikymmentä. Etnografiaa ja punkkareiden elämäkertoja*. 2002, 94-99.

niittää kulttimainetta ahkeran keikkailun tuloksena. Yhtye tulikin tunnetuksi keikoistaan, joissa se esiintyi aggressiivisesti, soittovirheistä välittämättä. Myös yleisön tanssahtelu, niin sanottu pogotanssi, jossa hypitään ylös alas musiikin tahdissa, teki keikoista hektisiä kokemuksia. Väkivaltaakin esiintyi yleisössä jonkin verran. Yhtye sai ensimmäisen levytyssopimuksen syksyllä 1976 ja ensimmäinen single *Anarchy in the U.K.* julkaistiin marraskuussa. Pian tämän jälkeen yhtye esiintyi humalassa suorana lähetettävässä *The Today Show* -ohjelmassa, jossa yhtyeen jäsenet yltyivät reippaaseen kiroiluun juontajan provosoinnin siivittäminä. Tapauksesta nousi suuri kohu, ja samalla yhtye nousi suuren yleisön tietoisuuteen. Tapauksen johdosta levy-yhtiö EMI sanoi levytyssopimuksen irti. Myös monet konserttipaikat kielsivät yhtyeen esiintymisen.

Talvella Pistols kiinnitettiin levy-yhtiö A&M:n talliin, mutta bändin jäsenten humalainen toilailu levytyssopimuksen julkistamistilaisuudessa johti jälleen sopimuksen purkamiseen. Keväällä 1977 bändi päätyi Virgin Recordsille, joka julkaisi yhtyeen seuraavan singlen *God Save the Queen* samaan aikaan kun maassa vietettiin kuningatar Elisabet II:n 25-vuotisen hallinnon juhlia. Bändi soitti tämän kunniaksi konsertin jokilaivassa Thames-joella, Buckinhamin palatsin tuntumassa. Konsertti keskeytettiin ja bändi vietiin putkaan.

Syksyllä yhtye julkaisi debyytti-albumi *Never Mind the Bollocks*, jonka tiimoilta bändi lähti kiertueelle. Yhdysvaltojen keikkojen jälkeen bändin oli tarkoitus palata Eurooppaan, Helsingin keikka olisi ollut vuorossa 18.1.1978. Kuitenkin yhtye hajosi kaoottisen San Fransiscossa 14. tammikuuta pidetyn keikan jälkeen laulaja Johnny Rottenin jätettyä yhtyeen. Sex Pistols yritti jatkaa vielä toimintaansa, mutta bändi hajosi lopullisesti seuraavana vuonna. Tällainen yhtye olisi siis ollut tulossa Suomeen. On ehkä kohtalon ivaa, että yhtye ei olisi loppujen lopuksi tullutkaan, vaikka Suomen viranomaiset olisivat sen maahan päästäneetkin.

1.2 Tutkimuskysymys, lähteet ja käsitteet

Tässä tutkielmassa on tarkoitus selvittää, miksi yksi maailmalla kohua nostanut bändi koetaan niin vakavaksi uhkaksi suomalaiselle nuorisolle ja yleiselle moraalille, että sen tulo maahan päätetään kieltää. Miksi myös yksi housuton ankka siinä sivussa aiheuttaa kalabaliikin ja miksi Charlien enkelit tyrmätään "pornoelokuvan alkeiskikkoja hyödyntäväksi väkivaltaviihteeksi"⁷ Jukka Kajavan ja monen muunkin toimesta?

⁷ HS, 15.1.1978, 59.

Pääasiallinen tutkimuskysymykseni on, miten suomalaisissa sanomalehdissä suhtauduttiin punkkulttuuriin ja -musiikkiin ja mitä se kertoo tuon ajan suomalaisesta yhteiskunnasta, arvoista, normeista ja mediakulttuurista. Tarkoituksena on myös hieman vertailla, miten punkkiin suhtauduttiin sen kotimaassa Englannissa.

Tutkielmassani yritän selvittää, miksi punk koettiin uhkaavaksi: minkälaisin äänenpainoin asiaan suhtauduttiin, minkälaisia argumentteja esitettiin puolesta ja vastaan, ja miten journalistien (ja tavallisten kansalaisten) näkemykset vaihtelivat lehdissä. Tutkimus jaottuu niin, että tarkastelen eri teemoja jotka punkista kirjoitettaessa nousevat esiin. Lähdän liikkeelle luomalla katsauksen tammikuun 1978 tapahtumiin ja taustoitin uutisointia lyhyellä kuvauksella suomalaisen nuorisokulttuurin kehityksestä. Varsinainen tutkimus alkaa kolmannesta luvusta, jossa tarkastelen mitä erilaisia uhkakuvia punkkiin liitetään tutkittavissa lehdissä. Tuhoako punk suomalaisten nuorten ulkonäön ja tavat, tekeekö se nuoret väkivaltaisiksi, onko liike anarkistinen vai peräti fasistinen? Miksi Sex Pistolsin maahantulo ylipäättään piti estää?

Toisessa varsinaisessa tutkimusluvussa lähdän tarkastelemaan punkkia ja sen yhteyttä muuhun viihteeseen. Keskustelun keskiöön nousee kysymys hyvästä ja huonosta viihteestä ja sen yhteiskunnallisesta vaikutuksesta. Luvun ensimmäisessä kappaleessa tarkastelen keskustelua punkin alkuperästä – mistä se on tullut ja miksi. Kysymys on merkittävä, sillä se peilaa punkin roolia nuortenviihteen ja massakulttuurin kentällä. Toisessa kappaleessa jatkan länsimaisesta massaviihteestä puhumisen tarkastelua ottaen mukaan Aku Ankan ja Charlien enkelit. Kolmannessa kappaleessa käsittelen massaviihteeseen – elokuvat, televisio, sarjakuvat, rock – liittyvää sananvapaus- ja sensuurikeskustelua.

Pääasiallisena lähteenä toimivat sanomalehdet Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat, Suomen Sosialidemokraatti ja Aamulehti. Tarkastelen näitä tammikuun 1978 ajan, sillä tuolloin punkista keskusteltiin voimakkaasti näissä lehdissä. Muita yhtä hedelmällisiä ajankohtia ei aiheesta löydy. Katson, että nämä neljä lehteä edustavat hyvin suomalaista mediakenttää; mukana on kolme valtakunnallista lehteä ja yksi merkittävä maakuntalehti. Toisaalta voidaan myös nähdä, että mukana on kolme ”uutislehteä” ja yksi viihteellisempi ”keltainen lehti”. Myös erilaiset poliittiset kannat tulevat esiin tässä jaossa.

Helsingin Sanomat on perinteisesti ollut Suomen suurilevikkisin sanomalehti, julkaisijana Sanoma Oy. Helsingin Sanomilla on vanha nuorsuomalainen ja edistyspuoluelainen tausta, mutta virallisesti lehti on ollut jo vuosikymmeniä sitoutumaton. Suomen lehdistön historia -teoksen mukaan lehti

omaksui entistä enemmän liberaaleja vaikutteita 60-luvulta eteenpäin. Vastaavana päätoimittajana toimi vuonna 1978 Heikki Tikkanen.⁸

Suomen Sosialidemokraatti on nimensä mukaisesti Suomen Sosialidemokraattisen puolueen päääänenkannattaja, yleisesti lehteä kutsutaan myös Demariksi. Suomen lehdistön historia -kirjan mukaan kyseessä lehdestä muodostui 1970-luvulla leimallinen puolueen päälehti, jonka merkitys on ollut puolueroolissa eikä yleisen sanomalehden roolissa. Päätoimittajana vuonna 1978 oli sosionomi Aimo Kairamo.⁹

Aamulehti on ollut merkittävimpiä pääkaupunkiseudun ulkopuolella julkaistavia sanomalehtiä Suomessa, julkaisijana Tampereen kirjapaino. Lehti siirtyi vuodesta 1918 eteenpäin Kokoomuksen kannattajaksi ja se oli sitä virallisesti aina 1980-luvun loppuun asti. Suomen lehdistön historia -teoksen mukaan kokoomuslainen traditio on merkinnyt kansan puolustustahdon, kristillisyyden ja yksityisen yritteliäisyyden sekä omistusoikeuden esillä pitämistä. Päätoimittajana 1978 oli FT Raino Vehmas.¹⁰

Iltä-Sanomat on Suomen vanhin iltapäivälehti ja sillä on sama julkaisija kuin Helsingin Sanomilla, eli Sanoma Oy. Suomen lehdistön historia -kirjan mukaan lehti on maltillinen ja siistimpi verrattuna keskieuropalaisiin ja amerikkalaisiin iltapäivälehtiin. Päätoimittajana vuonna 1978 toimi Martti Huhtamäki.¹¹

Näiden pääasiallisten lähteiden lisäksi olen aiemmin seminaarityössä seurannut miten punkista kirjoitettiin Englannissa joulukuussa 1976, jolloin Sex Pistols aiheutti kohua kiroilemalla suorassa tv-lähetyksessä, The Today Show:ssa. Tämä materiaali seuraa mukana pienimuotoisena vertailukohtana. Muista lehdistä olen käynyt läpi Suosikin, Helpin ja Soundin vuosikerrat vuosilta 1977-1978. Suosikki ja Help ovat nuortenlehtiä, jotka kirjoittivat punkista sensaatiohakuiseen tyyliin, kun taas Soundi on hieman aikuisempi muusikkolehti. Näitä lehtiä pidän mukana enemmänkin taustoittamassa keskustelua jo senkin vuoksi, että sanomalehdissä ja kirjallisuudessa on viitattu niihin useasti.

Sanomalehtien käyttö lähteenä on sikäli mielekästä, että ne ovat käyttökelpoinen tie tarkastella yhteiskunnan arvoja ja ideologioita. Esimerkiksi mediatutkija Douglas Kellner näkee, että media

⁸ Suomen lehdistön historia, osa 5. 1988, 130-133. Levikki vuonna 1978 oli 368 251.

⁹ Suomen lehdistön historia, osa 7. 1988, 61-64. Kirjasta ei jostain syystä löytynyt merkintää Demarin levikistä vuodelta 1978. Vuonna 1979 levikki oli 42 732.

¹⁰ Suomen lehdistön historia. Osa 5. 13-16. Levikki vuonna 1978 oli 129 246.

¹¹ Suomen lehdistön historia. Osa 5. 184-185. Levikki vuonna 1978 oli 120 892.

saa ihmiset samastumaan vallitseviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin ideologioihin. Taustalla vaikuttaa media- ja kuluttajakulttuurin mielihyvä, ei jäykkä ideologinen indoktrinaatio. Media voi olla demokratian este, sillä se voi edistää erottelua, syrjintää ja rasismia. Toisaalta syrjityt ryhmät voivat saada äänensä tätä kautta kuuluviin, koska median kenttä on auki myös vastakkaisille tulkinnoille ja alakulttuureille.¹²

Brittiläinen Norman Fairclough taas näkee, että tiedotusvälineissä on tavanomaista hämärtää rajaa ihmisten enemmistön ja päättäjien (tai vaikutusvaltaisten eliittien) välillä. Näin päättävässä asemassa olevien toimet, käytännöt tai arvot yleistetään kokemaan koko kansaa. Tällä voidaan katsoa olevan ideologinen funktio, koska siinä legitimoidaan ja uusinnetaan valtasuhteita olettamalla sellaisen konsensuksen olemassaolo, jota ei itse asiassa ole.¹³ Sen sijaan Stuart Hallin mielestä on hylättävä lopullisesti näkemys viestinnästä vailla valtaa olevana loputtomana rakenne-, merkitys- ja valtapelien ulkopuolella toimivana 'kiertokulkuna'. Joukkoviestinnän välineet ovat merkittäviä todellisuuden ja vallan jäsentäjiä.¹⁴

Näiden teosten esittämät media-analyttiset näkemykset seuraavat tutkimuksen mukana. Niiden mukaan siis joukkoviestintää ei voida pitää erillään poliittisesta vaikuttamisesta, subjektiivisista näkemyksistä ja arvoista. Joukkoviestinnän edustajat, kuten tässäkin tutkielmassa olevat sanomalehdet, kommentoivat ja muokkaavat poliittisia ja yhteiskunnallisia arvoja ja merkityksiä. Samalla ne pitävät yllä hegemonista ideologiaa ja viestintäkulttuuria. Kyseiset teokset ovat myös antaneet joitakin diskurssianalyttisiä eväitä itselleni.

Tässä tutkielmassa merkittäviä käsitteitä ovat punk, nuorisokulttuuri, alakulttuuri ja massakulttuuri. Näitä käsitteitä pitää hieman avata jo siitäkin syystä, että ne ovat osittain päällekkäisiä.

Punkilla tarkoitetaan tässä tutkielmassa nimenomaan punk-rockin ympärille Englannissa syntyneitä aatteellisempaa linjaa. Yhdysvalloissa punkkia esittävät yhtyeet lauloivat perinteisemmistä rockiin liittyvistä asioista eli ihmissuhteista ja juhlimisesta, Englannissa taas työttömänä olemisesta ja köyhyydestä. Punk on luettavissa nuorisokulttuuriksi¹⁵, mutta tarkemmin määritellen itse asiassa nuorisokulttuurin alakulttuuriksi. Itse punk on musiikkityylinä ja aatteellisena liikkeenä sittemmin jakaantunut niin moniin eri alalajeihin, ettei siitä ole voinut puhua yhtenä kokonaisuutena 1970- ja 1980-lukujen vaihteen jälkeen ilman kohtuuttomia yleistyksiä. Kuitenkin vielä 1970-luvun lopulla

¹² Kellner, Douglas, Mediakulttuuri. 1998, 11-12.

¹³ Fairclough, Norman, Miten media puhuu. 1997, 143.

¹⁴ Hall, Stuart, Kulttuurin ja politiikan murroksia. 1992, 206.

¹⁵ Raippa 2002, 7-9.

Englannista lähtenyt punk-liike voidaan jokseenkin käsittää yhdeksi kokonaisuudeksi, niin sanotuksi peruspunkiksi.¹⁶

Kun lähdetään tutkimaan nuorisokulttuureita ja tässä tapauksessa punkkia suhteessa muihin nuorisokulttuureihin, tulee tehdä määrittely, mikä on nuorison valtakulttuuria, mikä taas alakulttuuria. Suomalaisen Stig Söderholmin jaottelun mukaan yleinen nuorisokulttuuri on nuorison kulutusta ohjailevaa kulttuuriteollisuutta. Se tuo markkinoille vaatteita, hiustyylejä, lehtiä, levyjä, kasetteja ja videoita. Se yhdenmukaistaa nuorisoa ulkonaisesti. Yleiselle nuorisokulttuurille markkinoitava musiikki on yleensä kaupallista hittimusiikkia. Eriytyneet nuorisokulttuurit, joita voidaan myös kutsua alakulttuureiksi, ovat toisinaan jopa yleisen nuorisokulttuurin vastakohtia, vaikka sinänsä kuuluvatkin siihen. Ne ovat nuorison parissa muotoutuneita sosiaalisia liikkeitä, joilla on selkeä ja tietoinen ryhmäidentiteetti. Osa näistä ryhmistä suhtautuu torjuvasti kaupalliseen nuorisokulttuuriin – punk on luettavissa näihin. Kulttuuriteollisuudella on kuitenkin kyky kääntää protesti markkinatuotteeksi. Siten monet alakulttuureista nousseet pukeutumis- ja musiikkityylit saattavat muuttua yleisen nuorisokulttuurin muodiksi.¹⁷

Toisaalta haluan kuitenkin korostaa, että tämä tutkielma loppujen lopuksi kuitenkin keskittyy nuorison sijaan enemmän aikuisten rakentaman hegemonisen järjestelmän tarkastelemiseen. Tähän järjestelmään katson tässä tutkielmassa kuuluvan käsitteet valtamedia, poliittinen kulttuuri ja näiden esilletuoma yleinen arvomaailma.

Valtamediaa edustaa tässä tutkielmassa edelläluetellut sanomalehdet. Kyseiset lehdet ottavat myös merkittävästi kantaa muuhun joukkotiedotukseen, eli television ja radion ohjelmasisältöihin sekä painojulkaisutoimintaan. Näiden lehtien voidaan nähdä olevan osa legitiimiä hegemonista arvojärjestelmää, jota ne osaltaan ylläpitävät ja muokkaavat, kuten Kellner, Fairclough ja Hall edellä korostavat.

Poliittinen kulttuuri ei suoraan tule käsitteenä esille tutkielmassani. Se kuitenkin seuraa mukana taustalla. Poliittiseksi kulttuuriksi voidaan Juhani Myllyn mukaan määritellä koko yhteiskunnallisen vallankäytön spektri: ”poliittinen kulttuuri ilmentää kaikkea sitä, mitä ihmisyyhteisöt ovat aikaansaaneet yhteiskunnallisen ja julkisen vallankäytön alalla, olipa kysymys ulkoisista muodoista, traditioista tai ihmisten suhteesta politiikkaan”.¹⁸

¹⁶ Söderholm, Stig, Näkökulmia rockkulttuuriin. 1987, 45-50.

¹⁷ Söderholm 1978, 17-18.

¹⁸ Mylly, Juhani, Traditio, järjestelmä, symbolit. 1989, 28.

Suomalaisesta poliittisesta kulttuurista ei voida puhua 1970-luvulla ilman viittauksia presidentti Kekkoseen ja suomettumiskeskusteluun. Koko tuon ajan ulko- ja osittain myös sisäpoliittista keskustelua ohjasi Kekkosen johdolla ylläpidettävien luottamuksellisten suhteiden vaaliminen Neuvostoliittoa kohtaan. Luottamuksellisten suhteiden vaaliminen johti tilanteeseen, jossa suomalainen poliittinen ilmapiiri pyrki haastelemaan ja ennakoimaan Neuvostoliiton mieltymyksiä ja toimimaan sen mukaan. Tämä johti itesesensuuriin tiedotusvälineissä ja julkaisutoiminnassa, ja puoluepolitiikan puolella esimerkiksi Kokoomuksen hallituspaitsioon.¹⁹

Loppujen lopuksi tämän tutkielman ehkä keskeisin käsite massakulttuuri esiintyy jatkuvasti lehdistökirjoittelussa tutkimuksen ajankohtana. Lehdissä käsitteen käyttäjät eivät yleensä lähde määrittelemään sitä tarkemmin, mutta yleisesti ottaen massakulttuurilla tarkoitetaan tässä diskurssissa kulttuuria ja viihdettä, joka on tuotettu kaupallisessa tarkoituksessa mahdollisimman isolle yleisölle, massoille. Siten tämä kulttuurimuoto nähdään älymystön piirissä taiteellisesti kunnianhimottomana ja särmättömänä tuotteena, joka ei tarvitse esimerkiksi valtion tukea.

Esimerkiksi taas Suomen kulttuurihistoria -teoksessa nähdään, että populaarikulttuuri, kulutuskulttuuri ja mediakulttuuri ovat avartaneet kulttuurin käsitettä. Niiden viihteellisyys on asettanut ne kulttuurin sivistystehtävää vastaan ja luonut usein kielteisessä mielessä käytetyn massakulttuurin käsitteen.²⁰ Toisaalta perinteisen 1900-luvun alussa syntyneen näkemyksen mukaan kaupallinen massakulttuuri on hallitsematon ilmiö, joka syö jalansijaa aidolta kansalliselta kulttuurilta. Lisäksi sen nähtiin johtavan kuluttajansa eskapismiin ja passivoitumiseen.²¹

¹⁹ Ks. esim. Vihavainen 1991, 287-289.

²⁰ Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna. Suomen kulttuurihistoria 4. 2003, 17.

²¹ Suoninen, Marja, Suomirock kansallisen kulttuurin asialla. Teoksessa Saaristo, Kimmo (toim.), Hyvää pahaa rock 'n' roll. 2003, 114-115.

2. Suomi 1970-luvun lopulla

2.1 Yhteiskunnallinen ja poliittinen tilanne tammikuussa 1978

Tutkielman aikarajaus on tammikuu 1978. Tuolloin siis Sex Pistolsin maahantulo evättiin, mutta samassa kuussa tapahtui paljon kaikenlaista muutakin yhteiskunnallisesti merkittävää, niin kulttuurin kuin hallinnonkin aloilla. Siksi kyseinen kuukausi on mielenkiintoinen ajankuva suomalaisesta yhteiskunnasta.

Vuonna 1978 Suomi oli taloudellisen laman kourissa. Sama taantuma koetteli koko läntistä maailmaa. Lama oli saanut alkunsa maailmanlaajuisesta öljykriisistä vuosina 1973—74 ja se oli johtanut Suomessa ennennäkemättömään työttömyyteen. Keynesiläinen investointeihin nojaava talouspolitiikka jatkuvasti nousevine inflaatioineen ei näyttänyt toimivan. Suomeen perustettiin hätätilahallitus Martti Miettusen johdolla syksyllä 1975 hoitamaan taloutta kuntoon. Itse asiassa presidentti Kekkonen runnoi tyylilleen uskollisesti sen kasaan kuten monet muutkin hallitukset omalla valtakaudellaan.²² Tammikuussa 1978 Sorsan korkean työttömyyden ja devalvointipaineiden alla työskentelevän hallituksen muodostavat SDP, Keskusta, SKDL, Liberaalit ja RKP. Kokoomus on ainoa suurempi oppositiopuolue.

Syksyllä 1977 työttömien määrä kasvoi pahimmillaan 30 000 hengellä kuukaudessa. Tammikuussa 1978 työttömiä oli jo miltei 200 000, mikä on paljon, vaikka 90-luvun lamavuosina nähtiin jopa melkein kolminkertaisia työttömyyslukuja. 1970-luvun työttömien määrää myös vähensi huomattavasti se, että tuhansia suomalaisia oli lähtenyt töihin Ruotsiin. On myös mielenkiintoista, että punk-keskustelu leimahtaa juuri silloin, kun työttömyysaste saavuttaa tuonaikaisen huippunsa.

Suomalainen talouselämä oli kehittynyt 70-luvulle tultaessa korporatiiviseksi. 1970-luvun lopun taantuma johti laajaan finanssipoliittisen keskusteluun, mutta se ei aiheuttanut suurta muutosta. 1970-luvun lopun lyhytaikaisesta joukkotyöttömyydestä – työttömyysaste oli pahimmillaan 7,5 % - selvitettiin nopeasti.²³ Öljykriisi ei koetellut Suomea loppujen lopuksi yhtä pahasti kuin monia länsimaita. Merkittävimpiä syitä tähän oli Suomen ja Neuvostoliiton välinen bilateraalinen kauppa.²⁴

²² Häikiö, Martti, *Historia ja väärät profeetat*. 2003, 208-209.

²³ Pekkarinen, Jukka & Vartiainen, Juhana. *Suhdannevaihtelut ja talouspolitiikka*. Teoksessa Loikkanen, Heikki A. & Pekkarinen, Jukka & Siimes, Suvi-Anne & Vartia, Pentti (toim.). *Kansantaloutemme – rakenteet ja muutos*. 1997, 367-369.

²⁴ Hjerpe, Riitta & Vartia, Pentti. *Taloudellinen kasvu ja rakennemuutos 1860-1995*. Teoksessa *Kansantaloutemme – rakenteet ja muutos*. 10-11.

Suomalainen politiikka elää vuonna 1978 eräänlaista konsensus-kautta, mikä kiteytyy hyvin presidentti Kekkonen kannatukseen. Kekkonen on ollut vallassa jo vuodesta 1956, ja oli luonut maahan oman rautaisen johtamiskulttuurinsa, jossa suotuisat idänsuhteet olivat etusijalla. Kekkonen johtamistapaa on myöhemmin kuvattu autoritaariseksi, jopa diktatoriseksi,²⁵ mutta 1970-luvulla hän nautti suurta suosiota yli puoluerajojen. Kuvaavaa on, että vuonna 1972 niin sanotun Zavidovo-vuodon jälkimainingeissa Kekkonen kieltäytyi asettumasta enää uudelleen ehdolle vuoden 1974 presidentinvaaleissa tietäen, että hänen jatkoaan tultaisiin pyytämään rukoillen. Lopulta, Kekkonen itse junaillessa asioita taustalla, hänet valittiin eduskunnan päätöksellä jatkokaudelle tammikuussa 1973 poikkeuslailla neljäksi lisävuodeksi. Tammikuussa 1978 hänet valitaan vielä kerran presidentiksi 260 valitsijamiehen voimin. Hän on tuolloin 77-vuotias.²⁶ Kekosta tukemaan asettuvat kaikki isommat puolueet. Vaaleissa ei käytännössä ollut ketään varteenotettavaa vastaehdokasta.

Kekkonen saneli sisäpolitiikkaa valiten ja hajottaen hallituksia. Tähän lähestymistapaan liittyi keskeisesti hyvien neuvosto-suhteiden korostaminen ja samalla hänen oman erityisosaamisensa painottaminen idänsuhteiden hoidossa. Kekkonen myös pyrki integroimaan nuorisoradikaaleja sitomalla heidät osaksi poliittista koneistoa.²⁷ Suomettuminen saneli Suomen sisäpolitiikkaakin siinä mielessä, että Suomessa pidättäytyttiin keskustelemasta Neuvostoliitolle arkaluontoisista asioista. Poliitikoille tämä olisi merkinnyt epäsuosioon joutumista, lehdistön edustajille mahdollisesti jopa työpaikan menetystä. Suomessa myös jätettiin julkaisematta monia kirjoja, joissa arvosteltiin Neuvostoliittoa tai joiden arveltiin muuten olevan arkaluontoisia. Siten suomalaisten tietämys Neuvostoliitosta jäi pitkälti neuvostoliittolaisen tiedotuksen varaan.²⁸

Suomettuminen merkitsi Vihavaisen mukaan poliittisessa kulttuurissa totalitarismin elementtien syntymistä pluralistisen kulttuurin sisään. Tähän sisältyi uudenlainen kansallinen tietoisuus, joka korosti luottamusta ja neuvostovastaisuuden kieltämistä.²⁹ Matti Hyvärinen näkee myös, että esimerkiksi vasemmiston jyrkimmässä siivessä, taistolaisuudessa, ajaututtiin tietoiseen asioiden vääristelyn tilaan: todellista konkreettista tietoa ei haluttu etsiä, vaan asioista tuli romantisoituja tabuja, jolloin katosi halu puhua kiusallisista asioista.³⁰ Voidaan tietysti myös kysyä, oliko tämä pelkästään taistolaisuuteen liittyvä ilmiö vai oliko samanlaista ajattelua havaittavissa muuallakin.

²⁵ Häikiö, 2003, 206-209; Vihavainen 1991, 288-289.

²⁶ Vihavaisen mukaan Kekkonen toiminnassa oli nähtävissä selviä seniliteetin merkkejä jo 70-luvun alkupuolella. Vihavainen 1991, 110.

²⁷ Tuominen 1991, 390-391; Häikiö 2003, 229.

²⁸ Vihavainen 1991, 294-295.

²⁹ Ibid. 287.

³⁰ Hyvärinen, Matti, Viimeiset taistot. 1994, 269.

Suomalaisen politiikan asettaminen oikeisto- ja vasemmisto-akselille ei toimi tutkittaessa 1970-lukua, sillä puolueiden erot käytännön toiminnassa eivät ole suuria. Esimerkiksi Kokoomuksessa oli saanut jalansijaa niin sanottu porvarismi – varsinkin nuorten puolella – joka teki pesäeroa perinteiseen nationalismia ja kristillisyyttä korostavaan konservatismiin. Toisaalta tämä linjaus kannatti yksilöllisyyttä, mutta samalla se vieroksui markkinatalouden käsitettä.³¹ Myöhemmin 1970-luvun puoliväliin tultaessa Kekkosen ja ulkopolitiikan korostaminen lisääntyi.³² Sen sijaan vasemmiston parissa silmiinpistävä piirre oli se, että monet 1960-luvun radikaalit olivat hylänneet antiautoritaarisuuden ja alkaneet ihannoida toisaalta Kekkosta, toisaalta totalitaarista hallintoa.³³

Pasi Mäenpään mukaan 1970-lukua leimasi puoluepoliittisesti järjestäytynyt intressijulkisuus, jossa korporaatiot ajoivat omia etujaan. Mäenpää lisää, että tuohon aikaan keskimääräinen suomalainen kulutti joukkoviestimien parissa aikaa viisi tuntia päivässä.³⁴ Siten suomalaisen poliittisen kulttuurin, jossa kieltomentaliteetti ja itsesensuuri oli arkipäivää, voidaan olettaa iskostuneen jokseenkin myös tavallisen kansan piiriin.

Punk-kirjoittelu alkaa 3. tammikuuta kun Helsingin Sanomien Raija Forsström kirjoittaa Sex Pistolsista skaandaalimaiseen sävyyn ja vetoaa viranomaisiin yhtyeen maahantulon estämiseksi.³⁵ Sana alkaa levitä ja 5. tammikuuta Lastensuojelun Keskusliitto ja kahdeksan eri nuorisoliittoa lähettävät sisäasiainministeriön ulkomaalaistoimistolle vetoamuksen, että yhtyeen maahantulo kiellettäisiin. Syyksi esitetään, että yhtye edustaa nuorisolle vahingollista väkivaltamuotia ja ylikansallista roskakulttuuria. Seuraavana päivänä lehdissä uutisoidaan lisäksi, että myös monet yksityiset tahot ovat ottaneet yhteyttä ministeriöön vaatien yhtyeen esiintymisen kieltämistä. Forsströmin jutun painoarvoa lisää se, että se aloittaa koko Sex Pistolsin työlupaa koskevan keskustelun. Samaten monet tahot, esimerkiksi nuortenjärjestöt, viittaavat juuri kyseisen jutun tietoihin.

Nuorisoliittojen vetoamuksen allekirjoittajina oli Nuorten Kotkain keskusliitto, Suomen Demokratian Pioneerien liitto, Vesaisten keskusliitto, Porvarillinen varhaisnuorisoliitto, Varhaisnuorisoliitto Haukat, Suomen Partiolaiset, Kalevan nuortenliitto ja Elokuva- ja Televisiokasvatuksen keskus. Vetoamuksen takana oli siis monipuolinen joukko porvariston ja

³¹ Vares, Vesa. Kaksi askelta edellä. 1999, 78-79.

³² Vares 1999, 147.

³³ Hyvärinen 1994, 13, 236.

³⁴ Mäenpää, Pasi, Mediamaailmasta tietoverkkoihin. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.). Suomen kulttuurihistoria 4. 2003, 508.

³⁵ HS, 3.1.1978, 12.

vasemmiston edustajia.

Vetoomus tehoi: 13. tammikuuta lehdissä julkistetaan tieto, jonka mukaan Sex Pistolsin työluva ja myös henkilökohtainen maahantulo, on evätty. Syyksi sisäasiainministeriö esittää yhtyeen jäsenten rikollisen taustan ja lisäksi sen, että monet ministeriöön yhteyttä ottaneet tahot pitivät yhtyeen esiintymistä haitallisena.

Yleisönosastoilla oli jo ennen hylkäyspäätöstä käyty jonkin verran keskustelua Sex Pistolsin puolesta ja vastaan. Tämän jälkeen kirjoittelu kiihtyy loppuen sitten oikeastaan kokonaan tammikuun loppuun mennessä. Ennen hylkäyspäätöstä äänessä oli yhtyeen puolustajat ja vastustajat, myöhemmin kirjoitteluun tulevat mukaan myös ne, jotka korostavat sananvapauden merkitystä, vaikka eivät punkista välitäkään.

Samaan aikaan kun Sex Pistolsin maahantulo kielletään, nousee otsikoihin Helsingin kaupungin nuorisolautakunnan edellisenä syksynä tekemä päätös Aku Ankan tilaamisen lakkauttamisesta kaupungin nuorisotiloihin. Perusteeksi tilaamisen lakkautukselle esitetään lehdissä Aku Ankassa esiintyvät epänormaalit perhesuhteet, ankkujen alastomuus ja porvarillinen maailmankuva. Tästäkin tapauksesta nousee kohu, tosin huomattavasti huvittuneemmassa sävyssä. Yleisönosastot pullistelevat päivittelyjä nuorisolautakunnan tosikkomaisuudesta ja asiaa sivutaan pääkirjoituksissakin asti. Myöhemmin lakkauttamisesityksen tehnyt Matti Holopainen yrittää monessa yhteydessä korostaa, että häntä on tulkittu tahallisesti väärin.

Lisäksi seuraavana lauantaina Mainostelevisio³⁶ aloittaa tv-sarja Charlien enkelien näyttämisen. Yhdysvalloista tuotu huippusuositettu sarja tuo Suomen televisioon erotiikalla ja väkivallalla ladattua toiminnallista viihdettä. Kriitikot tyrmäävät sarjan, yleisönosastoilla sarjaan taas suhtaudutaan maltillisemmin.

Yleensäkin viihteen turmiollisuus on lehdissä jatkuvasti esillä tammikuussa 1978, varsinkin nuorisoviihteen. Monissa punkkiin liittyvissä kirjoituksissa käydään myös läpi nuorisolle suunnatun viihteen vaikutuksia, oli sitten kyseessä Aku Ankka, Charlien enkelit tai muut sarjakuvat ja kioskikirjallisuus. Tammikuun alussa opetusministeriön aloitteesta perustetaan toimikunta, jonka tehtävänä on kiinnittää huomiota kotimaisen lastenkulttuurin aseman vahvistamiseen ja väkivaltaa ihannoivan tuonnin rajoittamiseen. Toimikunnan johtoon nimitetään kulttuurisihteeriksi Pekka

³⁶ Mtv ei ollut tuolloin vielä oma kanavakokonaisuutensa, sen sijaan se lähetti ohjelmansa YLE:n kanavilla.

Gronow³⁷.

Yleisesti 1970-luku oli lamasta huolimatta musiikinkulutuksen ja nuorison muunkin kulutuksen suhteen reippaan kasvun aikaa, varsinkin vuosikymmenen loppupuolisko. 1960-luvulta eteenpäin lähtien nuoret olivat vahvan talouskasvun siivittäminä omaksuneet uusia kulutustottumuksia.³⁸ Nuorisoa oli jo aiemmin pidetty merkittävänä kohderyhmänä, mutta 1970-luvulla nuorisokulttuurin tuotteiden markkinointi muuttui kokonaisvaltaiseksi visuaalisuuden, musiikin ja nuorten oman tiedonvälityksen kokonaisuudeksi.³⁹ Samalla populaarikulttuurin ympärille muodostuneet nuorison alakulttuurit olivat kokeneet uutta tuleamista 1970-luvun alun taantumasta lähtien.⁴⁰

2.2 Rääväsuut jo Suomessa?

Tapaus Sex Pistols ei ollut ensimmäinen kerta, kun Suomessa kohistiin nuorison liikehdinnästä. Ensimmäinen isompi kohu nousi vuonna 1956, kun Rock Around the Clock -elokuva tuli Suomeen. Samana syksynä Turussa järjestetty ensimmäinen rock-konsertti aiheutti myös paljon keskustelua rockin paheellisuudesta. Rockin katsottiin tekevän nuorista järjettömiä alkuihmissiä ja saavan nuoret naiset hysteerisiksi sekä seksuaalisesti tasapainottomiksi.⁴¹

1960-luvun rock-yhtyeet huumeineen, pitkine tukkineen ja nuorisohysterioineen olivat myös herättäneet pahennusta. 1960-luvun opiskelijaradikaalit olivat myös tehneet kaikenlaisia tempauksia, esimerkiksi Sperm-yhtye mainosti tekevänsä sukupuoliaktin flyygelin päällä. Yhdyntä ei toteutunut, vaan se jäi enemmänkin symboliseksi, mutta yhtyeen jäsen Matti Juhani Koponen sai tapauksesta vankeustuomion.⁴² Lisäksi Suomessa oli jo ennestäänkin ollut artisteja, jotka pyrkivät hätkähdyttämään yleisöä, esimerkiksi M.A. Numminen oli laulanut jo vuosia aiemmin sukupuolioppaan tekstiä, Irwinkin oli julistanut vuonna 1976 ”Haistakaa paska koko valtiovalta!”.

Musiikkiteollisuus oli kasvanut Suomessa räjähdysmäistä vauhtia koko 1970-luvun ajan. Demarin taloussivuilla 4. helmikuuta olleessa jutussa kerrotaan, että kun vuonna 1967 Suomessa myytiin

³⁷ Gronow toimi 1960-luvulla radiotoimittajana Yleisradiossa. Nykyään hän on etnomusikologian dosentti Helsingin yliopistossa ja Yleisradion äänitearkistojen päällikkö. On kirjoittanut useita kirjoja populaarimusiikista.

³⁸ Huokuna, Tiina, Kapinallista ja kaupallista nuorisomuotia. Teoksessa Täältä tulee nuoriso. Häggman, Kai (toim.), 2006, 86-89.

³⁹ Heinonen, Visa, ”Nastavetimet valtojen malliin!”. Teoksessa Täältä tulee nuoriso. 2006, 106-109, 116.

⁴⁰ Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva. Lättähatuista punkkareihin. 1985, 283-286.

⁴¹ Toivonen, Timo. Kyllä salissa huutaa saa. Teoksessa Hyvää pahaa rock 'n' roll. 2003, 19-36.

⁴² Tuominen, Marja, ”Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia”. 1991, 350-354.

äänitteitä 750 000 kappaletta, niin kyseinen luku vuonna 1976 oli yli 4,6 miljoonaa.⁴³ Siten voidaan puhua hyvin vahvasti nousevasta ilmiöstä. Myynnin kasvuun oli vaikuttanut myös suuresti musiikin uusi tallennusmuoto c-kasetti, joka oli vinyylilevyjä pienempi ja jonka avulla saattoi äänittää radiosta musiikkia itselleen.⁴⁴

Myös rockin luomat alakulttuuri-mallit alkoivat nousta uudestaan. Tämä näkyi esimerkiksi nuortenlehti Suosikin suosiossa, joka oli noussut uudestaan 1970-luvun alun notkahduksen jälkeen.⁴⁵ Nuorison alakulttuureista 1970-luvun Suomessa oli näkyvin niin sanottu teddy- tai diinari-kulttuuri. Kyseisen alakulttuurin edustajat ihailivat 1950-lukua ja Yhdysvaltoja.⁴⁶ Liike oli saanut elinvoimaa Happy Days -tv-sarjasta ja American Graffiti (suom. Svengijengi -62) -elokuvasta. Tähän liittyen nuorten vaatteissa alkoi näkyä tähtilippukuvioita, kadunkulmiin alkoi ilmestyä farkkuliikkeitä ja nuorten miesten hiuksiin entistä enemmän rasvaa. Tämä tulkittiin ylikansallisen massakulttuurin esiinmarssiksi. Näin ollen jotkut suomalaisen vasemmiston edustajat vastustivat yleisesti rockia pitäen sitä imperialistisena.⁴⁷ Teddy-kulttuuri oli arvoiltaan maskuliinisuutta korostava ja suvaitsematon ulkomaalaisia paitsi amerikkalaisia kohtaan.⁴⁸ Toisaalta kuitenkin suomalainen ja usein myös suomeksi esitetty rock, suomirock, oli jo alkanut toden teolla saada jalansijaa 1970-luvun alussa.⁴⁹

1970-luvun loppu oli Heiskanen ja Mitchellin mukaan nuorison alakulttuurien nousuaikaa. 50-luvun nostalgiabuumi oli kasvattanut teddyjen ja diinareiden määrää, punkin tulo muodosti punkkarien alakulttuurin ja lisäksi mukaan oli tullut discohileet.⁵⁰ Siten kyseinen ajankohta on historiantutkimuksellisesti mielenkiintoinen; nuorisokulttuurit näkyvät katukuvassa ja mediassa entistä enemmän. Toisaalta myös 1970-luku on yleisestikin nuorisokulttuurin murrosaikaa: esimerkiksi nuortenkirjallisuudessa alettiin tuoda esille seksuaalisuutta ja muita rankkoja aiheita entistä enemmän.⁵¹ Nuorisolle suunnatut mainokset muuttuivat myös seksuaalisesti rohkeammiksi.⁵² Nuorille oli jo 60-luvulta eteenpäin markkinoitu voimakkaasti erinäisiä tuotteita purkasta vaatteisiin ja kauneudenhoitotuotteista tupakkaan, joten nuoret olivat nousseet merkittäväksi

⁴³ SD, 4.2. 1978, 18.

⁴⁴ Heinonen, Visa, ”James päällä joka säällä”. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.) Nuoruuden vuosisata. 2003, 113.

⁴⁵ Heiskanen & Mitchell 1985, 282-283.

⁴⁶ Heinonen 2003, 466-467.

⁴⁷ Suoninen 2003, 117-118.

⁴⁸ Kallioniemi, Kari, Nuorisokuvat, populaarikulttuuri ja suomalaisuus. Teoksessa Nuoruuden vuosisata. 2003, 489-491. Kallioniemen mukaan yhteiskunnallisesti ristiriitainen tilanne (lama) loi pohjan myytille arvojen kovenemisestä nuorisolle”.

⁴⁹ Hänninen, Ville, teoksessa Täältä tulee nuoriso. 2006, 79-83.

⁵⁰ Heiskanen & Mitchell. 1985, 283-284, 288-289.

⁵¹ Heikkilä-Haltonen, Päivi, Kirjallinen murros lastenkamarissa. Teoksessa Suomen kulttuurihistoria 4. 2003, 252.

⁵² Heinonen 2006, 116.

kuluttajaryhmäksi, joka näkyi ja kuului. Lisäksi esimerkiksi rock näkyi jo suomalaisessa kesässäkin monien eri festivaalien muodossa.⁵³

Kimmo Saaristo taas näkee, että 70- ja 80-lukujen vaihde oli merkittävä käännekohta koko suomalaisen kulttuurin mittakaavassa. Se oli yhtä aikaa 60-luvun symboliset hautajaiset ja samalla lopullinen siirtyminen yhtenäiskulttuurista monimuotoiseen ja -sävyiseen kulttuuriin. 'Punksukupolvi' – jos sellaisesta voi puhua – oli eräällä tapaa viimeinen edes jokseenkin yhtenäinen laajempi nuorisoryhmittymä. Sen jälkeen elämäntavat ovat erkaantuneet ja edelleen erilaistuneet.⁵⁴

Monet punkkia vastustaneet tahot katsoivat tammikuussa 1978, että Suomen nuorisoa tulisi varjella ulkoapäin tuoduilta huonoilta vaikutteilta. Nämä tahot olivat kuitenkin myöhässä; punk oli jo tullut Suomeen. Pelle Miljoona ja NUS oli jo soittanut keikkoja ja bändin ensimmäinen levy julkaistiin keväällä 1978. Myös Briard oli suomalaisen punkin pioneereja.⁵⁵ Sleepy Sleepersistäkin puhuttiin nuortenlehti Suosikissa suomalaisena punkkina jo kesällä 1977. Bändin huumorimusiikkia ei voi kuitenkaan punkiksi luonnehtia, mutta yhtye pyrki konserteissaan shokeeraamaan punk-tyylin henkeen.

Toisaalta nuorisokulttuurien kauhistelu on jatkunut myös myöhemminkin. Esimerkiksi 1980-90-luvuilla heavyrockin ja metallimusiikin yhteyttä saatananpalvontaan on tuotu esille mediassa toistuvasti. 1990-luvulla keskustelu saatananpalvonnasta leimahti useinkin samantyyliisiin liekkeihin kuin Sex Pistolsin tapauksesta keskusteltaessa.⁵⁶

⁵³ Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi, Monimuotoinen nuorisokulttuuri. Teoksessa Suomen kulttuurihistoria 4, 2003, 430-431.

⁵⁴ Saaristo 2003, 93.

⁵⁵ Söderholm 1987, 81.

⁵⁶ Ks. Hjelm, Titus, Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta, 2005.

3. ”Mätä, paheellinen” - punk turmelevana uhkana tammikuun lehdissä

Tässä luvussa on tarkoitus selvittää lehdissä esiintyviä perusteluita sille, miksi punk on turmiollista. Tuon esille, mihin asioihin vedotaan, kun Sex Pistolsin esiintymistä vaaditaan kiellettäväksi, ja mitkä teemat nousevat esille. Tarkastelen myös, mihin näkökulmiin punkin puolustajat vetoavat omissa argumenteissaan.

Yleisesti keskustelussa nousee esille huomiot ulkonäköön ja tapoihin sekä väkivaltaan. Lisäksi myös joitakin poliittisia huomioita tehdään. Miksi punkkareiden ulkonäkö nähdään kamalana, mikä siinä ja heidän tavoissaan erityisesti häiritsee? Entä punkkareiden väkivalta, millaista se on ja mistä se johtuu? Olivatko punkkarit fasisteja vai anarkisteja? Kappaleen alaluvut on jäsenneily, osin löyhästi, näiden teemojen varaan. Pyrkimyksenä on myös yrittää kartoittaa, mitä toiveita ja pelkoja nuorisoa kohtaan esiintyy ja mihin arvotaustaan tällainen puhe pohjaa.

Stig Söderholmin mukaan Englannissa päivälehdet keskittyivät luomaan punkin ympärille juuri senkaltaista paniikkimieliä, jota tiedotusvälineet miltei säännönmukaisesti lietsovat nuorisokulttuurin uusien suuntausten alkuvaiheessa.⁵⁷ Kyseessä on siis varsin yllätyksetön, usein toistuva ilmiö. Suomessa tästä ilmiöstä nousevaan keskusteluun liittyvät yhteiskunnalliset ja poliittiset taustasidonnaisuudet tekevät aiheesta herkullisen. Tarkoituksena on keskittyä siihen, mihin väitteisiin, oletuksiin ja arvoihin keskustelun osapuolet nojaavat ja lisäksi pohtia mahdollisia vaikuttimia keskustelun taustalla.

Punk nousi Suomessa ensimmäistä kertaa kunnolla otsikoihin tammikuussa 1978. Sitä ennen ilmiötä oli käsitelty enimmäkseen nuortenlehdissä ja muusikkolehdissä. Tutkimusta varten olen käynyt läpi Suosikki-, Help-, ja Soundi-lehtiä. Suosikki ja Help ovat rockiin ja nuorisokulttuuriin keskittyviä koulu-ikäisille suunnattuja lehtiä, jotka pyrkivät myös olemaan suhteellisen sensaatiohakuista ja helppolukuisia, eivätkä ne siten suhtaudu kovin analyttisesti rockiin. Soundi sen sijaan on suunnattu selvästi aikuisemmalle muusikkoväelle ja siten jututkin ovat hillitympiä ja asiantuntevampia.

Suosikissa ja Helpissä punk nousee kesällä muutamaan kertaan lyhyisiin uutisotsikoihin. Tällöin

⁵⁷ Söderholm 1987, 49. Päivälehdillä Söderholm tarkoittanee tässä enimmäkseen brittiläistä keltaista lehdistöä. Esimerkiksi The Times tyrmää 9.12.1976 (s 14) punkin järkyttävänä nuorille suunnattuna viihteenä, mutta ei lähde sensaatiohakuista näkemään ilmiössä yhteiskunnallista vaaraa.

siihen suhtaudutaan varauksellisen paheksuvasti. Syksyllä punkista aletaan kirjoittaa kummassakin lehdessä, esimerkiksi Helpin syyskuun numerossa annetaan ohje oman punk-paidan tekoon⁵⁸ ja samassa lehdessä on myös juttu, jossa kauhistellaan punkin väkivaltaa ja vaarallisuutta miltei ihannoivaan sävyyn⁵⁹. Suosikissa sen sijaan alkaa kaksiosainen juttusarja Punk-kuninkaan muistelmat⁶⁰, joka korostaa punkin ja Sex Pistolsin väkivaltaista luonnetta ja huonoja tapoja. Jutun on kirjoittanut Andy Gray -niminen brittiläinen toimittaja, jolla ei tunnu olevan mitään henkilökohtaista sidettä Johnny Rotteniin.⁶¹ Juttusarja on täynnä vääristelyä ja sensaatiohakuisuutta. Toisaalta Suosikissa alkaa myös Pertti ”Velto” Virtasen⁶² pakinasarja punkista, jossa ilmiöön suhtaudutaan positiivisesti ja asiantuntevasti.

Punk-kuninkaan muistelmat muodostuu merkittäväksi tammikuun lehdistökeskustelun suhteen, sillä ainakin Helsingin Sanomien Raija Forsström ja Demarin nuortenpalstan pitäjät Merja ja Reima tuntuvat ottaneen juuri näistä jutuista tietonsa, sen verran suoria viittauksia ja yhteneväisiä sanamuotoja näistä jutuista löytyy. Oletettavasti myös monet nuorisojärjestöjen edustajat ovat luottaneet näihin tietoihin.⁶³

Miksi sitten huoli nuorisosta ja heidän alakulttuureistaan nousee aina aika ajoin pinnalle? Saksalaisen Thomas Ziehen modernisaatiota käsittelevät teoriat näkevät nykyisen nopeasti muuttuvan yhteiskunnan muuttaneen vanhempien ja lasten välisiä suhteita merkittävästi. Ziehen mukaan aikuiset pelkäävät nuoria, koska nuoret tietävät maailmasta ja uusista asioista sekä ilmiöistä enemmän kuin he. Vanhemmat ovat eläneet nuoruutensa erilaisena aikana, jolloin vallalla ovat olleet erilaiset arvot, erilainen muoti ja niin edelleen. Iän suoma etumatka ei enää tuo tietämystä ja auktoriteettia.⁶⁴

Nuoruudesta on toisaalta tullut median ansiosta eroottinen, esteettinen ja kommunikatiivinen myytti; toisaalta sitä ihannoidaan ja toisaalta sitä pelätään ja sitä kautta nuoria pyritään tarkkailemaan ja rajoittamaan.⁶⁵ Toisaalta taas perinteisten sukupolvihegemonia-teorioiden mukaan vanhempi, vallassa oleva sukupolvi määrittelee nuorison tulevan tehtävän omien malliensa ja

⁵⁸ Help, 9/78, 20.

⁵⁹ Help, 9/78, 90-91.

⁶⁰ Suosikki 9/78, 16-18, 10/78, 96-98.

⁶¹ Punk – Rökkishokki, toim. Wallenius, Waldemar, 1978. Kirjan mukaan Andy Gray on brittiläisen NME-musiikkilehden vanha päätoimittaja 50-60-luvuilta, ja hänen kerrotaan pilkallisesti olevan ”noin 60-vuotias”. 16-17.

⁶² Virtanen oli itse tehnyt pitkin 1970-lukua lyyrisesti punk-vaikutteista musiikkia. Sittemmin mies on toiminut muun muassa toimittajana, psykologina ja kansanedustajana.

⁶³ Joulukuussa Suosikissa naureskellaan sille, että punkkarit tuntuvat lietsovan väkivaltaa, mutta eivät pysty vastaamaan, jos joku kohdistaa väkivaltaa heihin. Jutussa kerrotaankin teddyjen ja punkkarien yhteenotoista Englannissa. Andy Grayn ja Suosikin mukaan ”tämä juttu ei ota kantaa”. Suosikki 12/78, 38-40.

⁶⁴ Ziehe, Thomas, Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. 1991, 42-43.

⁶⁵ Ziehe 1991, 43.

kulttuuriperimänsä mukaan, pitäen nuorempaa sukupolvea objektin asemassa. Edellinen sukupolvi haluaa varmistaa jatkuvuuden omalle elämäntavalleen ja arvoilleen, ja siten nuoriso halutaan nähdä haluttujen hyvien ominaisuuksien peilinä.⁶⁶ Myös Ziehe näkee lapsen tietyllä tasolla vanhempinsa projektiksi, omaksi luomukseksi, jota valitaan ja jossa halutaan nähdä toivottavat ominaisuudet.⁶⁷

Nuorille on siis varattu tärkeä tehtävä yhteiskunnassa. Muun muassa siksi nuorten piirissä esiintyvät uudet, ennestään tuntemattomat ilmiöt herättävät hämmennystä ja pelkoa. Söderholmin mukaan rockin on useaan otteeseen väitetty tuovan huonoa moraalialia ja järjestäytynttä yhteiskuntaa uhkaavia aineksia nuorison piiriin.⁶⁸ Toisaalta juuri odotuksista ja nykyajan rajattomista mahdollisuuksista johtuva paine voi johtaa nuoret käyttäytymään vastoin vanhemman sukupolven odotuksia.⁶⁹ Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan lähdetä paneutumaan nuorison ahdistuksen syihin, vaan painotus on valtamedian tulkinnoilla nuorisosta ja nuorison alakulttuureista. Tässä luvussa pyritään etsimään lehtien jutuista edellämäinittuja nuorison kohdistuvia odotuksia ja pelkoja.

3.1 Rumalta näyttävä, huonosti käyttäytyvä

Ulkonäkö nousee keskeiseksi teemaksi punkista puhuttaessa. Tämä onkin luontevaa, sillä ovathan punkkarit varsin eri näköisiä kuin aiempien nuorisokulttuurien edustajat. Tämähän oli punkkareiden tarkoituskin, erottautua esteettisyyttä palvovasta valtakulttuurista ja vanhojen rock-yhtyeiden tähtikultista. Birminghamin koulukunnan teorioissa nuorten alakulttuurit nähdään omien merkitystensä tuottajina pukeutumisensa, tapojensa ja mieltymystensä suhteen. Tällä toiminnalla on myös vahva identiteettiä rakentava tehtävä.⁷⁰ Alakulttuureilla on yleensä myös niin sanottuja stigmoja eli merkkejä, joiden avulla alakulttuuri leimautuu toisten silmissä. Punkin stigmoiksi muodostuivat rähjäinen ulkonäkö, räikeät vaatteet ja varsinkin alakulttuurin ulkopuolisessa katsannossa hakaneulat⁷¹.

3. tammikuuta Helsingin Sanomissa julkaistu ensimmäinen koko tammikuun punk-keskustelua

⁶⁶ Tuominen 1991, 32-66. Tuominen käyttää tutkimuksessaan mm. Mannheimin, Gramscin, de Mausein ja Foucaultin käsityksiä sukupolvi-hegemoniasta.

⁶⁷ Ziehe 1991, 86.

⁶⁸ Söderholm 1987, 78-79.

⁶⁹ Ziehe 1991, 35.

⁷⁰ Puuronen, Vesa, Johdatus nuorisotutkimukseen. 1997, 104-108. Birminghamin koulukuntaa on toisaalta kritisoitu sen liiasta sidonnaisuudesta brittiläiseen yhteiskuntaan.

⁷¹ Heiskanen & Mitchell, 1985, s 57; Katajala, Kimmo. Rockkulttuuri ja kulttuurikonflikti. Teoksessa Näkökulmia rockkulttuuriin, toim. Söderholm, Stig, 1987, 96-97. Hakaneula ja hakaristi ovat hyviä esimerkkejä uuden merkityksen antamisesta vanhalle esineelle tai symbolille. Myös yksi tällainen symboli oli punkkarien myöhemmin omaksuma mohikaani (tai irokeesi)-hiustyylä. Mohikaani symboloi alun perin hyvää onnea, mutta alkuperäisestä tarkoituksestaan irroitettuna se aiheutti shokkireaktion. Raippa 2002, 17.

koskeva juttu näkee punkin selkeästi uhkana nuorisolle. Jo otsikko Parasta lapsille? viittaa tämän kaltaisen nuorisoviihteen haitallisuuteen, varsinkin ulkonäköön ja tapoihin vedoten. Kirjoittaja Forsström nimittelee yhtyettä ”rääväsuiseksi riiviölaumaksi” ja ”koviksiksi”, joiden musiikki on vain ”räkäistä raakkumista”. Omituisuuskin kelpaa huonoksi ominaisuudeksi. Kirjoittaja esittää yleisenä totuutena sen, että yhtyeen kaikilla jäsenillä on erilaisia huume- ja pahoinpitelysyytteitä. Lisäksi bändin jäsenet työntelevät hakaneuloja poskilihastensa läpi.⁷²

Forsström näkee, että Sex Pistols uhkaa suomalaisen nuorison moraalialia ja yleisiä käytöstapoja. Bändi on siis turhanpäiväistä roskaa, ja se ihannoii väkivaltaa, huumeita, huonoa käytöstä ja jopa pienimuotoista masokismia hakaneulojen muodossa. Kirjoittajan mukaan lastensuojeluviranomaisten tulisi siten kiinnittää tällaiseen viihteeseen entistä tiukemmin huomiota. Tässä tavoitteessaan kirjoittaja onnistuikin. Jutun lopussa oleva veistely ympäristöhygieenikoista taas rinnastaa bändin ongelmajätteeseen, mikä onkin täysin looginen jatke ajatukselle roskaviihteen turhuudesta ja turmiollisuudesta.

Helsingin Sanomissa uutisoidaan tammikuun 6. puolueiden lapsijärjestöjen vastustavan Sex Pistolsin maahantuloa. Järjestöjen mukaan yhtye on ylikansallista ja sairasta roskaviihdettä, ja sen edustajat tekevät erilaisia kieroutuneita temppeja saadakseen julkisuutta. Kieroutuneilla temppeilla tarkoitetaan oletettavasti bändin hurjaa ulkonäköä ja aggressiivista esiintymistä. Jutun toimittaja vielä muistuttaa lopuksi, että punk-musiikkiin liittyy muun muassa hakaneulojen kiinnittäminen kasvoihin.⁷³

Kyseisissä Helsingin Sanomien jutuissa on nähtävissä selkeää pelkoa nuorten maailmaa kohtaan. Nuorilla on oma uusi ”juttu”, johon vanhemmilla ei ole juuri minkäänlaista kosketusta, ei fyysisesti eikä kokemusmaailmaltaan. Tämä uusi outo ilmiö uhkaa vanhoja käsityksiä sopivasta käytöksestä ja ulkonäöstä. Tämä istuu hyvin yhteen Ziehen näkemykseen vanhemman sukupolven pelosta nuorempia kohtaan. Lisäksi kirjoituksessa on hyvin nähtävissä huoli nuoremman sukupolven kyvystä jatkaa vanhempien rakentamaa yhteiskuntarakennetta arvoineen ja perinteineen.⁷⁴

Toisaalta kirjoittaja näkemys voidaan myös nähdä keskiluokkaisuuteen viittaavana. Kirjoittaja luottaa siihen, että valtaosa lukijoista on samaa mieltä kuin hän, varsinkin jos asian esittää sopivan vääristelevällä tavalla. Siten hän pyrkii maksimoimaan lukijakunnalta saamansa arvostuksen. Valtamedia, joksi Helsingin Sanomatkin on luokiteltavissa, ei yleensä halua vieraannuttaa

⁷² HS, 3.1.1978, 12.

⁷³ HS, 6.1.1978, 6.

⁷⁴ Tuominen 1991, 32-66.

lukijoitaan esittämällä yleisen mielipiteen vastaista materiaalia.⁷⁵ Tätä näkemystä voidaan toisaalta myös perustellusti kritisoida; useinhan lehdissä esiintyy myös kirjoituksia, joissa pyritään tuomaan esille lopullinen totuus muiden lehtien virheellisten näkemysten oikomiseksi.

Edelläluetellut teemat näkyvät eri muodoissaan useimmissa muissa punkkia vastustavissa jutuissa. Siten voidaan olettaa, että kyseiset jutut ja Suosikissa sekä Helpissä kirjoitetut paheksuvat artikkelit muodostavat vallitsevan oikean mielipiteen, jota useat muut toimittajat pyrkivät mukailemaan.

Tätä mielipidettä mukailevat myöskin 14.1. Demarin Nuorten ääni –palstalla palstan ylläpitäjät Merja ja Reima⁷⁶, jotka katsovat asiakseen kertoa nuorille punk-rockin turmiollisuudesta.⁷⁷ Kirvoikkeen tähän he ovat saaneet viikkoa aiemmin Helsingin sanomissa julkaistusta Lauri Hatakan yleisönosastokirjeestä. Kyseinen Demarin juttu on ehkä tarkasteluajan hyökkäävin. Siinä on eritelty monellakin tavalla, miksi Sex Pistols ja punk ovat ilmiöinä tuomittavia. Samalla juttu on myös täynnä asiavirheitä, jotka paljastavat kirjoittajien tietämättömyyden ja asenteellisuuden. Suosikkia ja Helpiä on selvästi tullut luettua.

Merja ja Reima kertovat alusta alkaen Sex Pistolsin historiaa. Bändi sai kuulemma alkunsa kun bändin manageri, pornokauppias Malcom McLaren ihastui Johnny Rottenin, viemäripuhdistajan, huonoon käytökseen ja hänen tapaansa sylkeä ihmisten päälle. Bändin nimi oli kuulemma aluksi Swankers (wankers= Merjan ja Reiman mukaan ”Masturboijat”, itse kyllä kääntäisin reippaasti ”Runkkarit”, kuten Arvo Salokin myöhemmin) ja sitten nimeksi vaihdettiin Sex Pistols (seksipistoolit). Jutussa kerrotaan lisäksi Pistolsin huonosta käytöksestä ja kiroilusta suorassa tv-lähetyksessä⁷⁸. Bändi on myös ahdistellut erästä naistoimittajaa lehdistötilaisuudessa, jonka yhteydessä bändi myös repi hajalle jo nyt vanhan levy-yhtiönsä toimitilat.⁷⁹

Sex Pistolsin jäsenet ovat siis täysin holtittomia, keskenkasvuisia nulikoita, jotka kiroilevat, häiriköivät ja ovat aggressiivisia. Kun heitä vielä johtaa epämääräisen pornotaustan omaava

⁷⁵ Kellner 1998, 225. Toisaalta esimerkiksi Pertti Hemanus näkee keskeisenä myös keskiluokkaisuuden, eli tätä kautta mahdollisimman ison yleisön miellyttämisen. Hemanus, Pertti. Joukkotiedotus piilovaikuttajana. 1976, 120-121. Voi myös hyvinkin olettaa, että Hemanuksen näkemykset ovat vaikuttaneet suomalaisten toimittajien näkemyksiin tämän tutkimuksen tarkasteluajankohtana.

⁷⁶ Merjan ja Reiman oikeat henkilöllisyydet ovat jääneet tämän tutkimuksen tekijälle arvoitukseksi.

⁷⁷ SD, 14.1.1978, 12.

⁷⁸ The Today Show:n kiroilutapaus.

⁷⁹ Malcolm McLarenilla ei ollut pornokauppaa, vaan vaatekauppa nimeltä Sex; Johnny Rotten ei ollut viemäripuhdistaja vaan oli tehnyt kaikenlaisia hanttihommia työttömänä olemisen ohella; bändi ei tiettävästi pahoinpidellyt dj Bob Harrisia, uhkaili kyllä humalassa, Sid Vicious sen sijaan kyllä hakkasi yhden toimittajan eräällä Pistolsin keikalla polkupyörän ketjuilla, ennen bändiin liittymistään; naistoimittajan ahdistelu on ilmeisen suhteellinen kysymys – bändi kun solvasi kaikkia toimittajia tasapuolisesti; bändi kyllä kohelsi levy-yhtiön toimitiloissa, minkä seurauksena hajosi tosin vain yksi ikkuna; ks. Savage 1991; Lydon 2005.

manageri, on kasassa paketti, joka näyttää pahalta ja käyttäytyy vielä pahemmin. Tässä jutussa tulee esille kaikki edelläviittaamani teoriat Ziehestä Kellneriin ja sukupolvien väliseen hegemoniakriisiin.

Toisaalta jutun taustalla on nähtäviä työväenliikkeen arvomaailmaa; punk on pahasta koska se on kaupallista väkivaltaviihdettä. Erityisesti kansainvälinen kaupallinen populaarikulttuuri koettiin uhkaksi suomalaiselle kansansiviykselle⁸⁰, toisaalta kevyellä viihteellä yleensäkin saatettiin kokea olevan kapitalistinen ”rentouttamisfunktio”⁸¹.

Omituiseen, eläimelliseen käytökseen viitataan myös kokoomuslaisen Aamulehden jutussa 7. tammikuuta, jossa kerrotaan tunnelmia bändin Yhdysvaltain kiertueelta. Ensimmäisellä keikalla Atlantassa ”poikien” kerrotaan tyytyneen hakkaamaan nenäänsä lattiaan ja rääkymään. Nimittämällä bändin jäseniä pojiksi heidät alennetaan lapsien tasolle. Samalla kyseinen ilmeisen epäpätevä konserttiarvio antaa kuvan, että bändin jäsenet ovat raivohulluja apinoita, eivät oikeita muusikoita⁸². Bändin rahanahne levy-yhtiökin pyrkii peittelemään yhtyeen jäsenten rikollista taustaa. Bändin jäsenet kun eivät ensin meinanneet saada viisumia Yhdysvaltoihin, ennen kuin levy-yhtiö puuttui asiaan.⁸³

Lopussa vielä ihmetellään, voiko ”rääkymistä, käkätystä, herjojen heittämistä” pitää urana. Kyseessä on siis totaalisen degeneroituneita rikollisia, joita ohjaavat rahanahneet musiikkiteollisuuden edustajat, jotka vähättelevät bändin jäsenten rikollista taustaa vain maksimoidakseen oman voittonsa.

Taas itse Aamulehden harrastama vähättely onkin hyvä propagandistinen keino mitätöidä kohteen inhimillinen olemus. Siten tämäkin teksti käy esimerkkinä jutusta, jossa seurataan yleistä, oletettua mielipidettä eli sitä, että kyseessä on kaupallisen massaviihteen sairastunut edustaja.

Sama linja jatkuu myöhemminkin: 10. tammikuuta Aamulehden yksi pääkirjoituksista leimaa Sex Pistolsin henkiseksi apulannaksi, joka iskostaa nuorisoon epäkäyttämismalleja. Poskeen pistetyt hakaneulat muistetaan jälleen mainita, mutta lisäksi kirjoittaja kertoo ”räikeistä sotamaalauksista”, joihin sonnustautuneina yhtyeen jäsenet ”toimittelevat semmoisia asioita, jotka yleensä tapahtuvat niin sanotuissa ”eriöissä”. Tällä ilmeisesti viitataan tarpeiden tekoon keikan aikana, eli virtsaamiseen ja ulostamiseen. Kirjoittajan (päätoimittajan?) mukaan yhtyeen läsnäolo ei

⁸⁰ Alasuutari, Pertti. Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994. 1996, 221.

⁸¹ Ibid, 208.

⁸² Punkkarit eivät usein itsekään pitäneet itseään muusikoina, tärkeintä oli luominen – soittotaidosta ei niin väliä.

⁸³ AL, 7.1.1978, 10.

maassamme ole tarpeen.⁸⁴

Bändin ulkoinen olemus ja kirjoittajan käsitys bändin lavashow'n sisällöstä ovat jutun oleelliset tekijät. Pistols siis tuo huonoja käytösmalleja Suomen nuorisolle, ja tässä tapauksessa huono käytös liittyy keskeisesti omituiseen ulkonäköön ja mahdolliseen tarpeiden tekoon julkisesti. Bändin jäsenet siis edustavat täysin barbaaria, miltei kivikautista normimailmaa! Punkkiin liittyvien muistelmateosten⁸⁵ mukaan bändi ei tällaista keikoillaan tehnyt; laulaja Johnny Rotten myöntää kyllä harrastaneensa paljon syljeskelyä vahvan limanerityksensä vuoksi.⁸⁶ Joka tapauksessa Aamulehti tuntuu pelkäävän perinteisten, voisi jopa sanoa kokoomuslaisten, arvojen olevan uhattuna. Huoli huonoista käytöstavoista voi olla merkki siitä, että toimittaja pelkää kristillisten tapojen höltyneen ja yleisen moraalittomuuden kasvaneen. Tulee tietysti muistaa, että suomalainen porvaristo on miltei aina ollut sängen heterogeeninen ryhmä. Tuskin nuoret ja liberaalimmat porvarit olivat tapainturmeluksesta kovinkaan huolissaan.

Sex Pistols tuntuu uhkaavan myös sosialistisia arvoja, sillä yhtye pääsee myös Demarin pääkirjoitukseen asti. Vanha radikaali Arvo Salo⁸⁷ kirjoittaa punkista ja sen paheellisuudesta. Otsikkona onkin kuvaavasti ”Mätä, paheellinen”, joka viittaa Sex Pistolsin Johnny Rotteniin ja Sid Vicioukseen.⁸⁸

Salon tekstistä saa käsityksen, että punkkarit ovat todella pahaa, barbaarista porukkaa: ”Tämä ”punk” on valmiiksi huonomaineinen ihmisolento, estoton ja raaka, vähintään puoliksi rikollinen. Sen suomentamiseen on ”jätkä” aivan liian hieno ja ”karju” turhan väritön sana; vanhan Helsingin slangin ”spurgu” jokseenkin sopiva ja yleiskielen ”roikale” kenties sopivin.”

Punkkarit myös näyttävät pahalta. Salo tuokin esille punkkarien tavan laittaa hakaneuloja ”poskeen tai nenään tai huuleen tai korvaan, omaan tai toisen”. Myös vaatteet ovat omituisia, rennompia ja rumempia kuin muilla. ”Huonosti sopiva sopiikin hyvin ja tarvittaessa vaatteiden tulee olla rikkirevittyjä jo kaupasta ostettaessa.”

Salon mukaan punk edustaa ”minä vihaan kaikkea ja kaikkia -tyyliä” ja se myös näkyy heidän käytöksessään. Hän myös ihmettelee Sex Pistolsin Johnny Rottenin ja Sid Viciouksen nimiä:

⁸⁴ AL, 10.1. 1978, 2.

⁸⁵ Oksenteluun viitataan useasti muulloinkin. Tässä yhteydessä huhu on ilmeisesti lähtenyt liikkeelle tapauksesta, jossa bändin kitaristi Steve Jones oksensi Heathrown lentokentällä. Lydon 2005, 208.

⁸⁶ Lydon 2005, 121.

⁸⁷ Arvo Salo on tullut tunnetuksi näytelmäkirjailijana, toimittajana ja kansanedustajana. Hän oli erittäin näkyvä tekijä 1960-luvun suomalaisessa opiskelijaradikaali-liikkeessä.

⁸⁸ SD, 17.1. 1978, 2.

suomeksi käännettynä ne kun tarkoittavat mätää ja paheellista. Tällaisetkö tyypit ovat hyviä esimerkkejä nuorisolle? Salon mukaan pahuuden ja raakuuden sijaan esikuviksi sopisivat mieluummin pehmeys ja hellyys. Punk taas ottaa rahaa ja antaa vihaa.

Arvo Salo lienee täysin vakavissaan ja tosissaan. Toisaalta hän näkee tapauksessa hyvän tilanteen tuoda esille työväenliikkeen politiikkaa, joka implisiittisesti ajateltuna ei tällaista saastaa voi synnyttää. Länsimainen, rappeutunut yhteiskunta yhdistettynä kaupalliseen musiikkikulttuuriin on tällaisen roskan synnyn taustalla. Tässä on mahdollisesti nähtävissä näkemys valtiollisesti johdetun kulttuurielämän sivistävästä vaikutuksesta. Sen sijaan kaupallinen viihde ei tätä tehtävää täytä vaan on turmelevaa, sillä se passivoi ja latistaa kuulijan henkisesti.⁸⁹

Kevyempi Ilta-Sanomien ottaa myös virallisen punk-vastaisen kannan. 16. tammikuuta pääkirjoituksessa tarkastellaan Sex Pistolsin ja Aku Ankan tapauksia. Sex Pistols esitetään kirjoituksessa yhteiskunnan pohjalimoista ponnistavana yhtyeenä, joka tuo esiintymislavoille luonnonvastaisia näkymiä. Sex Pistols on vain yksinkertaisesti kuvottava. Uhkakuvaa siis luodaan, mutta ei kummemmin eritellen. Joka tapauksessa kirjoittaja muistuttaa, että sekä Sex Pistolsin että Aku Ankan kieltopäätöksissä on kiitettävä tavoite, ”jos tarkoitus on suojella nuorisoa ja lapsia huonoilta vaikutuksilta”. Kirjoittaja kuitenkin pitää Aku Ankan tapausta huumorintajuttomana, mutta sen sijaan Sex Pistols ei saa sympatiaa: ”Jos normaaleiltakin ulkomaalaisilta voidaan evätä työlupa, niin miksei tällaiselta yhtyeeltä?”⁹⁰

Jokainen pääkirjoitus kauhistelee punkkareiden ulkonäköä ja tapoja. Demarissa keskitytään kuitenkin myös paljon väkivaltaan ja ideologiseenkin puoleen, Aamulehdessä ja Ilta-Sanomissa pysytellään enemmän ulkoisissa tekijöissä.

Helsingin Sanomien pienemmissä uutisissa bändin vastaista ilmapiiriä lietsotaan jatkuvasti ennen ja jälkeen yhtyeen kieltopäätöksen. Yhdessä uutisessa yhtyeen kerrotaan muun muassa saaneen lontoolaisen radioyhtiön vuoden parhaan orkesterin palkinnon, mutta bändiä on kielletty osallistumasta palkintogaalaan. Syyksi radioyhtiö kertoi, että yhtyeen käytös saattaisi olla loukkaavaa. Jutun kirjoittaja muistuttaa lisäksi, että bändin jäsenten kerrotaan käyttäneen esiintymistensä tehokeinoina muun muassa sylkemistä ja oksentamista.⁹¹ Toisaalla bändin Yhdysvaltain kierteen kerrotaan menneen huonosti ja lisäksi yhtyeen jäsenet ovat jatkaneet huonoa käytöstään. Bändi oli kuulemma San Fransiscon keikalla yllyttänyt yleisöä pommittamaan itseään

⁸⁹ Alasuutari 1996, 208.

⁹⁰ IS, 16.1.1978, 2.

⁹¹ HS, 11.1. 1978, 23.

mädillä kananmunilla; yleisön joukosta olikin satanut myös tyhjiä kalja- ja ruokapurkkeja.⁹² Sex Pistolsin hajoamisuutisessa taas ei kummemmin kauhistella punkkia, mutta kuitenkin kerrotaan yhtyeen basistin joutuneen sairaalahoitoon ilmeisesti huumeiden yliannostuksen takia. Pienenä yksityiskohtana mainittakoon, että jutun yhteydessä oleva valokuva on ensimmäinen, missä bändin jäsenten näytetään hymyilevän. Tässä vaiheessa heistä siis voikin jo näyttää positiivisia piirteitä.⁹³ Lehti uutisoi siis mielellään asioita, jotka sopivat sen omaan käsitykseen bändistä. Samalla halutaan pitää yllä punk-vastaista ilmapiiriä; eihän tällaisia sairaita surkimuksia tänne olisi kaivattu.⁹⁴ Muissa lehdissä Pistolsin edesottamuksia ei seurata samalla pietetillä.

Ulkonäköä ja tapainturmelusta ei niinkään kauhistella punkkia puolustavissa puheenvuoroissa, joskaan niitä ei jätetä mainitsematta. Puolustavissa jutuissa punk esiintyy osana rock-kulttuurin historiaa, tosin hyvin erikoisena sellaisena.

Helsingin Sanomien toimittajat eivät kirjoittaneet juuri mitään positiivista yhtyeestä. Kuitenkin 13. tammikuuta olleessa jutussa, jossa kerrotaan, että Sex Pistols ei pääse esiintymään Suomeen, annetaan puheenvuoro bändiä Suomeen tuoneelle Antti Einiölle. Hän ihmettelee päätöstä ja pohtii, tullaanko kotimaistenkin bändien esiintymiseen kiinnittämään huomiota, Suomessa kuitenkin Sleepy Sleepers kuulemma ulostaa lavalle⁹⁵ ja Hurriganesin Remu puhuu yleisölle rivoja. Lisäksi hän miettii, miten Suomeen myöhemmin talvella tulevaan Tom Robinson Bandiin suhtaudutaan, sen jäsenet kun ovat ”julkisesti tunnustautuneet homoseksuelleiksi”.⁹⁶ Jutussa kyllä muistutetaan Sex Pistolsin jäsenten huumerikoksista. Kirjoituksessa ei kuitenkaan enää kauhistella yhtyeen tapainturmelusta.

Onkin mielenkiintoista, miksi suomalaisten yhtyeiden ja artistien käytöksestä ei ollut noussut vastaavaa kohua. Vihollinen oli oletettavasti helpompi löytää ulkomailta, varsinkin kun kyseessä oli yhtye, joka oli aiheuttanut kohua ympäri maailmaa. Kyseessä saattoi tietysti olla myös pelkkä tietämättömyys suomalaisten bändien mahdollisista sikailuista. Joka tapauksessa ainakin myöhemmin Sleepy Sleepersin keikkoja kyllä peruutettiin.⁹⁷

Ilta-Sanomien asennoituminen punkkiin on huomattavan erilainen. Tämä johtuu siitä, että punkkia

⁹² HS, 17.1.1978, 25.

⁹³ HS, 21.1.1978, 20.

⁹⁴ Punk – Rökkishokki -kirjassa Helsingin Sanomien toimittajia solvataankin paranoideiksi valehtelijoiksi. Wallenius 1978, 26-31. Itse en menisi niin pitkälle, mutta lehden linja ei kyllä tunnu perustuvan tosiasioihinkaan.

⁹⁵ Lindfors, Jukka, Salo, Markku. Jytinää Eestissä. Sleepy Sleepersin pitkä ja kivinen tie. 1987. Uusintapainos 2003, 95. Näin siis tapahtuikin, bändi harrasti paljon ns. ”kakkakepposia”.

⁹⁶ HS, 13.1.1978, 18.

⁹⁷ Lindfors & Salo 2003, 91-93.

käsittelee miltei ainoastaan lehden rock-toimittaja Juho Juntunen. Sen sijaan jo edellä käsitelty pääkirjoitus oli selkeän negatiivinen. Ilta-Sanomissa 6. tammikuuta uutisoitu nuorisojärjestöjen vastustusta käsittelevä juttu suhtautuu punkkiin huomattavasti muita lehtiä kiihottomammin. Juntunen tuntuu perehtyneen aiheeseen, ja hän lähtee purkamaan ilmiötä musiikin kautta. Ulkonäöllisiin asioihin ei tässä jutussa juuri puututa.⁹⁸

Punkkia käsitellään ilmiönä Ilta-Sanomien jutussa 11. tammikuuta. Jutusta on otsikko etusivullakin, jossa on kuva Sex Pistolsin rumpali Paul Cookista repaleisessa britti-lippupaidassa. Kuvatekstin mukaan Cook ilmaisee paidallaan mielipiteensä kotimaastaan. Punkkareiden pukeutuminen nähdäänkin tässä jutussa poliittisena manifestina, ei pelkkänä muoti-ilmiönä. Juntusen mukaan punk-muusikot halusivat alkuaan erottautua siisteihin pukuihin ja bändiuniformuihin sonnustautuneista orkestereista tyyliin Bay City Rollers. Tämä ilmeni räjäisiin vaatteisiin pukeutumisena, hakaneulojen käyttönä (yleensä korvissa), sekä fasististen merkkien käyttönä shokeerausmielessä.⁹⁹

Jutussa haastatellun rock-toimittaja Waldemar Walleniuksen mukaan massahenkiset nuoret omaksuivat tämän tyyliin lehdistön välityksellä, ja siten syntyi punk-muoti. Wallenius korostaa, että punk-muusikot itse vastustavat sitä, että yleisö näyttää liian samanlaiselta kuin he itse. Jutussa siis suhtaudutaan ymmärtäväisesti punkkareiden tapaan pukeutua. Samalla ymmäretään myös, että moni voi toki käsittää punkkarien ulkoasun turmiolliseksi, jopa väkivaltaiseksi.

Punkkareiden käytökseen ei juuri paneuduta; Sex Pistolsin toilailuista kyllä kerrotaan, mutta samalla muistutetaan, että lehdistö on paisutellut näitä juttuja sensaatiohakuisesti. Lisäksi lainataan ”erästä suomalaista aikakauslehteä”, jossa punk-nuoret oli määritelty ihmisiksi, jotka ”pitävät hakaneulaa poskessa, potkivat invalideja ja heittävät herjoja vanhusten perään”¹⁰⁰. Wallenius myös muistuttaa bändiharrastuksen ja luovan toiminnan hyvästä puolesta; hänen mukaansa on ”tietenkin parempi, kun nuori soittaa yhtyeessä kuin maleksii kadulla, missä nuorisorikollisuus on ongelma.”

Juntusen jutut punkista ovat mielenkiintoinen vastakappale muiden toimittajien juttuihin. Juntunen ja Ilta-Sanomien toimitus, eivät pelkää jättäytyä (lehdistön) yleisen mielipiteen ulkopuolelle. Juttu on toisaalta myös ehkä huvittavankin sympatisoiva, punkkarit eivät tunnu koskaan tehneen mitään pahaa. Toki punk myös tuomittiin lehden pääkirjoituksessa.

⁹⁸ IS, 6.1.1978, 1, 44.

⁹⁹ IS, 11.1. 1978, 1, 10.

¹⁰⁰ Kyseessä oli Apu-lehti 30.12.1977. Wallenius 1978, 13.

Iltta-Sanomissa uutisoitiin Sex Pistolsin saamista hylkäyspäätöksestä on niin ikään muista poikkeava. Juttu on ainoa, jossa käydään tarkasti läpi yhtyeen rikosrekisteriä, jonka mukaan yksi jäsen¹⁰¹ on saanut syytteen amfetamiinin hallussapidosta ja yksi on saanut pahoinpitelysyytteen. Lisäksi muilla on tilillään myymälänäpistyksiä ja linja-auton istuimen tuhoaminen. Muissa lehdissä taas kerrotaan vain yleiseen sävyyn huumorikoksisista ja pahoinpitelyistä. Juntusen mukaan kyseisten rikkomusten perusteilla ei ole aiemmin evätty yhtyeiden maahantuloa.¹⁰²

Yleisönosastoilla punk otettiin vastaan kolmijakoisesti. Punkkia joko vastustettiin, puolustettiin tai sitten ihmeteltiin viranomaisten toimia, vaikka ei punkista pidettykään. Ulkonäölliset kysymykset ja tapojen käsittely olivat verraten yleisiä teemoja myös yleisönosastokirjoituksissa.

Jyrkimmillään punkin vastustajat saattoivat esittää lyhyen mielipiteen, jossa bändi leimattiin roskaksi kummemmin perustelematta. Esimerkiksi 19. tammikuuta Iltta-Sanomien yleisönosastolla on pieni juttu, jonka nimimerkki Ei avo- vaan avioliitossa on hyvillään sekä Sex Pistolsin että Aku Ankan saamista kohtelusta: ”On erinomainen asia, että jokin virallinen elin maassamme ryhtyy vastustamaan kaikkialle levinnyttä väkivaltaisuutta ja siveettömyyttä.”¹⁰³

Hieman tarkemmin bändin paheellisuutta perustelee kuun viimeisenä päivänä Helsingin Sanomien mielipide-palstalla mikkeliäinen nuorisotyöopiskelija Risto Holopainen. Hänen mukaansa bändin jäsenet ovat rikollisia hakaneulasankareita ja lavalle sylkijöitä. Heidän ei olisi missään nimessä tullut saada opettaa tällaista käytöstä ja ihanteita suomalaisille nuorille. ”Mielestäni meilläkin näkee nuorilla jo tarpeeksi mitä omituisimpia asusteita, joissa on kaikenlaista helistintä ja vempainta.”¹⁰⁴ Tässä ulkonäköön liittyvässä kirjoittelussa on havaittavissa selvää pelkoa tilanteen hallitsemattomuudesta; oudolta näyttävä toiminee ja ajattelenee eri tavalla kuin ”tavallisilta” näyttävät ihmiset.

Oudon näköiset punkkarit tuntuvat myös järkyttäneen pahasti Tarja Kivimäki -nimisen nuoren mieltä. Hän vastustaa punkkia vahvoin sanakääntein Nuorten Posti -palstalla 28. tammikuuta. Kirjoittajan mukaan asia on yksiselitteinen: Punkkarit käyttävät hakaristejä sekä hakaneuloja ja ihailevat Sex Pistolsin kaltaisia yhtyeitä, joiden jäsenillä on tilillään huume- ja väkivaltarikoksia ja joiden esiintymisten tehokeinoina käytetään syljeskelyä ja oksentamista.¹⁰⁵

¹⁰¹ Muissa lehdissä kerrotaan, että yhtyeen kaikilla tai useilla jäsenillä on tilillään huume- ja pahoinpitelyrikoksia.

¹⁰² IS, 13.1.1978, 8.

¹⁰³ IS, 19.1.1978, 3.

¹⁰⁴ HS, 31.1.1978, 11.

¹⁰⁵ HS, 28.1.1978, 16.

Kirjoittaja syyttää nuorisolehtiä nuorten turmelemisesta. He ovat nimittäin vastuuntunnotomasti ajaneet ”suhteellisen nuoren ja näin myös arvostelukyvottomän lukijakuntansa päähän ajatuksia, joissa punk nähdään harmittomana, jopa hyödyllisenä ilmiönä.”¹⁰⁶ Hän rinnastaa punkkarit muun muassa ruotsalaisiin raggareihin¹⁰⁷, väkivaltaisiin nuorisojengiläisiin. Kivimäen mukaan kaiken lisäksi punk tekee nuorisosta entistäkin passiivisempää. Tässäkin kirjoituksessa voidaan siten nähdä implisiittinen oletus viihteen passivoivasta vaikutuksesta.¹⁰⁸

Passiivisuus nousee myös yhdeksi keskeiseksi teemaksi punkkareiden alakulttuurikäyttäytymistä kommentoivassa kirjoituksessa 21. päivä Helsingin Sanomien Nuorten posti –palstalla. Nimimerkki Stiina tuomitsee punkkarien kapinoinnin turhaksi aggressioksi. Hänen mukaansa se, että ”joukko nuoria kuljeskelee ympäriinsä hakaneulat poskessa, tapellen toisten samanlaisten kanssa” ei muuta yhteiskuntaa mitenkään. Heidän protestinsa on tuomittu epäonnistumaan siksi, että he jättäytyvät yhteiskunnan ulkopuolelle. Lisäksi heidän oma turmiollinen ja huono käytöksensä ei tule auttamaan heitä mitenkään.¹⁰⁹

Kirjoittaja näkee punk-liikkeen toiminnan siis hyvin apaattisena, passiivisena toimintana ilman todellisia päämääriä. Punkkarit ovat oudon näköisiä, huonotapaisia ja väkivaltaisia – näin ollen he eivät tule saamaan edes kirjoittajan sääliä.

Näkemyks passiivisuudesta on mielenkiintoinen, punk kun monien mielestä juuri pyrki taistelemaan passiivisuutta ja apatiaa vastaan¹¹⁰. Tämä ilmeni punkkarien omaehtoisena alakulttuuritoimintana; keikkoja järjestettiin, omia lehtiä julkaistiin ja varsinkin myöhemmin pyrittiin vaikuttamaan suoraan myös poliittisesti.¹¹¹

Aamulehdessä valssimuusikko A. Aallontie¹¹² taas ei pidä konsertin perumista välttämättömänä toimenpiteenä, mutta hän ei silti pidä tapahtunutta ”kovin pahana”.¹¹³ Kirjoittaja arvostelee

¹⁰⁶ Ainakin Suosikin ja Helpin kirjoittelu oli vielä vuonna 1977 suhteellisen kritisovaa. Toisaalta voidaan ajatella, että sensaatiohakuinen väkivallalla ja punkkarien hurjalla ulkonäöllä mässäily sisältää myös ihannoivaa piilovaikutusta. Vrt. Kellner 1998; Hemanus 1976. Sen sijaan kumpikin lehti kääntyy ainakin osittain puolustamaan punkkia sen jälkeen kun Sex Pistolsin maahantulo oli kielletty. Kummankin lehden numerossa 2/78 on iso juttu, jossa ihmetellään virkavallan toimia.

¹⁰⁷ Raggarit itse asiassa pahoinpitelivät punkkareita Ruotsissa.

¹⁰⁸ Alasuutari 1996, 222-223.

¹⁰⁹ HS, 21.1.1978, 15.

¹¹⁰ Maukka Perusjätkä -yhtyeellä oli kappalekin nimeltä Sota apatiaa vastaan.

¹¹¹ Ks. esim. Raippa 2002, 94-99.

¹¹² Nimi on ilmeisesti otettu Simpauttaja-kirjasta, jossa Simpauttajaksi kutsuttu henkilö esittäytyy myös nimellä Armas Aallontie.

¹¹³ AL, 27.1.1978, 27.

Suomeen tuotavan ulkomaisen musiikin tasoa huonoksi ja arvelee sen syövän jalansijaa kotimaisilta yhtyeiltä. Nämä siis lienevät hänen mukaansa korkeatasoisia ja ainakin siveellisempiä.

Puolustajien kannoissa ulkonäköön ei joko kiinnitetty huomiota tai sitten sitä saatettiin pitää kyllä arveluttavana, muttei silti kovin pahana asiana. Enemmän kiinnitetään huomiota muihin yhteiskunnassa esiintyviin turmeleviin asioihin.

Ensimmäinen punkkiin liittyvä yleisönosastokirjoitus oli ilmiölle myönteinen. 7. tammikuuta Helsingin Sanomien yleisönosastolla Lauri Hatakka -niminen opiskelija puolustaa Sex Pistolsia. Bändin käyttäytymistä kirjoittaja kuvailee normaaliksi; kohu jäsenten huonosta käytöksestä ja väkivaltaisuudesta johtuu pelkästään lehdistön luomasta kuvasta. Toisaalta kirjoittaja korostaa, että hakaristien ja hakaneulojen kauhistelu on luettavissa samaan kastiin Elviksen lanteiden ja Rolling Stonesin tukkien kanssa: kaikki ovat shokeeranneet omana aikanaan muuttuen sitten lopulta jokseenkin hyväksytyiksi.¹¹⁴

Hatakan mukaan Pistols ei ole sen turmelevampaa kuin vaikkapa The Beatles, jonka jäsenet tunnustivat jo 60-luvulla käyttäneensä huumeita. Kirjoittaja myös kummastelee lehdistön vääristelyä asian suhteen ja ihmettelee samalla, kuinka esimerkiksi poliitikot saavat käyttäytyä miten vain tahtovat. Silti heidän toimintaansa ei katsota uhkaksi nuorisolle.

Kysymys huumeista nousee muissakin jutuissa merkittävästi esille. Tässä yhteydessä tietysti bändi sidotaan osaksi rockin turmiollista historiaa. Kuitenkin punkkarit usein korostivat halveksivansa vanhoja rock-tähtiä ja heidän huumeepitoista elämäntapaansa.¹¹⁵ Joka tapauksessa tällä perusteella ei muiden yhtyeiden esiintymistä ole vaadittu kiellettäväksi. Muissakin puolustavissa yleisönosastokirjoituksissa korostetaan sitä, että Sex Pistols ei ole loppujen lopuksi mitenkään erityisen poikkeava rock-yhtye, jos vertauskohdaksi otetaan huumeidenkäyttö ja shokeeraava käytös. Yhtyeen suora, aggressiivinen hyökkäys yhteiskunnan ja rockin instituutioita kohtaan – eli se mikä on uutta – jää toisaalta usein huomioimatta.

Sama linja näkyy myös kahdessa Ilta-Sanomissa julkaistussa yleisönosastokirjoituksessa. 16. tammikuuta helsinkiläisen Pekka Hautalan mukaan humerikoksesta rankaiseminen ei ole mikään

¹¹⁴ HS, 7.1. 1978, 12.

¹¹⁵ Toisaalta monet punkkarit olivat käyttäneet mietoja huumeita, erityisesti amfetamiinia. Näin teki myös John Lydon. Lydon 2005, 142-143. Lisäksi esimerkiksi Sex Pistolsin myöhempi basisti Sid Vicious ajautui bändin menestyksen myötä täydelliseksi narkomaaniksi, mikä lopulta koitui hänen kuolemakseen. ks. esim. Savage 1991, 191-192, 527-530.

peruste maahantulon kieltämiselle.¹¹⁶ Sen sijaan hänen mukaansa ”onhan maassamme muitakin rikollisia, niin omia kuin vieraita, poliitikkojakin”. 18. päivä taas nimimerkki ”Punkki” muistuttaa, että ”monet muutkin yhtyeet käyttävät huumeita ja puhuvat rumaa kieltä, mutta heille rajat ovat aina auenneet”.¹¹⁷ Yhtyeen siis korostetaan joutuneen epäreilun ajojahdin kohteeksi.

Sosiologisempaa näkökulmaa edustaa Aamulehdessä Airi Välimäki –nimisen ”ei-punkrokkarin” kirjoitus. Hän käsittelee punkin syntysyitä ja olettaa mediakriittisesti päättäjien muodostaneen kuvansa punkista stereotyyppien kautta: ”Te ajattelette hakaneulaa poskessa, hakaristi otsassa, ryysyjä, huumeita, väkivaltaa, musiikkia, joka ei ole musiikkia...kavahdatte inhosta.” Kirjoittaja korostaa, että punk on suurkaupunkien köyhien nuorten hätähuuto, eikä siten ilmeisesti tunnu pitävän sitä uhkana suomalaiselle nuorisolle. Kirjoittajan mukaan virkavallan toimet vain lisäävät punkin suosiota. Samalla hän peräänkuuluttaa päättäjien toimia kioskien ja television väkivaltaviihteen suhteen, jonka kirjoittaja kokee paljon punkkia vakavammaksi asiaksi.

Kuten aiemmin jo kirjoitin, nuoruudesta oli jo 60-70-luvuilla tullut eroottinen, esteettinen ja kommunikatiivinen myytti; toisaalta sitä ihannoidaan ja toisaalta sitä pelätään, ja siksi nuoruutta pyritään tarkkailemaan ja rajoittamaan.¹¹⁸ Aikuiset pelkäävät nuoria, koska usein nuoret tietävät maailmasta ja uusista asioista sekä ilmiöistä enemmän kuin he. Samaten heidän käytöksensä ja ulkonäkönsä herättää epäilyksiä heidän kyvystään pitää yhteiskuntaa kasassa, kun heidän vuoronsa tulee. Mikäli tämä arvojen jatkuvuus on uhattuna, syntyy sukupolvien välille konflikti.¹¹⁹

Birminghamin koulukunta luokittelee alakulttuurit osaksi emokulttuuria. Koulukunnan mukaan alakulttuureilla on homologinen jäsenistönsä joilla on oma merkkijärjestelmänsä – vaatetus, tyyli, tavat –, jonka avulla ryhmän jäsenet tunnistavat toisensa. Jostakin tällaisesta merkistä voi muodostua niin sanottu stigma, jonka avulla koko alakulttuuri ulkopäin luokitellaan.¹²⁰ Hakaneulasta tuli punk-liikkeen symboli ja samalla se myös nousi valtakulttuurin edustajille helpoksi kauhistelun aiheeksi. Hakaneula esiintyy monessa kirjoituksessa niin Suomessa kuin Englannissakin, ja usein jutuissa luullaan ja annetaan ymmärtää, että kaikki punkkarit työntävät hakaneuloja poskilihasten läpi. Yleensä hakaneuloja käytettiin korva- ja nenälävistyksissä, ja poskissakin harvoin poskilihaksen läpi työnnettyinä. Yleisimpiä hakaneulat olivat vaatteissa. Hakaneulojen ja hakaristien väärinymmärtämisen ymmärtää paremmin esimerkiksi kuvallista

¹¹⁶ IS 16.1.1978, 3.

¹¹⁷ IS, 18.1.1978, 3.

¹¹⁸ Ziehe 1991, 43.

¹¹⁹ Tuominen 1991, 60-61.

¹²⁰ Heiskanen & Mitchell 1985, 57. Puuronen 1997, 107-108.

viestintää tutkineen Pertti Hietalan esittämää näkemystä vasten. Hietalan mukaan ihmisen havainnointi ja päättely lisäävät merkityksiä kokemuksiin. Väärinkäsityksen vaara on siten suuri, ihminen tulkitsee asioita valmiiden ennakkokäsitysten mukaan ja tekee päätelmänsä usein ilman syvällisempää pohdintaa.¹²¹

Punk-nuorten ulkonäkö ja tavat näyttivät varmasti paheellisilta alakulttuurin ulkopuolelta katsottuna. Yleinen mediassa syntynyt käsitys alkoi muodostua Forsströmin ensimmäisestä artikkelista ja se tuntui vakiintuneen parissa päivässä, kun nuorisojärjestöt jättivät esityksensä. Tämän jälkeen lehdistössä esiintyy paljon myös vastakkaisia mielipiteitä, ennen kaikkea Iltasanomissa ja yleisönosastoilla, mutta yleinen ilmapiiri on selvä: punkkarit näyttävät kamalilta ja heidän käytöstapansa ovat eläimellisiä. Heitä ei tänne tarvita. Lehtien lukijakunnan enemmistön mielipidettä on vaikea arvioida, mutta on oletettavaa, että se on ollut lehtiä mukaileva: peruslukijan mielenkiinto lähteä etsimään syvällisempää tietoa lehtikirjoitusten takaa on kovin rajallinen.¹²²

Vaikka ulkonäköä ja käytöstapoja arvosteltiin monessa kirjoituksessa, oikeastaan kukaan kirjoittajista ei lähde määrittelemään, minkälainen nuori sitten on ulkonäöltään hyväksyttävä ja hyväkäyttöksinen. Voidaan toki olettaa, että nuori, joka kunnioittaa vanhempia ja auktoriteetteja, käyttää siivoa kieltä ja näyttää ”normaalilta”, on tällainen. Normaalisuuden määrittäminen on tietysti vaikeaa – normaalius on sisäänkoodattuna kaikkialla, niin hegemonisessa viestinnässä kuin yksilöissä itsessäänkin.¹²³

Ziehen mukaan nykyajan nuorien rajattomat mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä ja tulevaisuuteensa ja tietoisuus siitä, ettei kuitenkaan pysty käyttämään niitä hyväkseen, synnyttävät suurta hämmennystä nuorena.¹²⁴ Toisaalta yleinen ilmapiiri johtaa tilanteeseen, jossa nuorella ei ole vain mahdollisuutta, vaan jopa sosiaalinen ja sovinnainen velvollisuus ”tehdä itsestä jotakin”. Tästä ilmiöstä puhutaan myös niin sanottuna ”pakkoluovutuksena”. Siten punk-ideologia iskee vasten tätä ajattelua: näyttämällä turmellulta ja käyttäytymällä epäsovinnaisesti kielletään ympäröivän, hegemonisen kulttuurin odotukset. Toisaalta siten voidaan myös osoittaa valtakulttuurin diskriminoiva ja ulkoista kauneutta ihannoiva luonne.

¹²¹ Hietala, Pertti. Kuvien todellisuus. 1993, 74-76.

¹²² Kuusisto, Riikka. Sodan retoriikasta. Teoksessa Palonen & Summa, Pelkkää Retoriikkaa. 1998, 269-271.

¹²³ Vrt. esim. Kellner 1998; Tuominen 1991; Hall 1992.

¹²⁴ Ziehe 1991, 35.

3.2 Väkivaltainen nuori

Yhdysvaltalaisen Douglas Kellnerin näkemyksissä kaikki tiedotus on jollain tavalla sidoksissa poliittiseen ideologiaan, joko vallassaolevaan tai vaihtoehtoiseen.¹²⁵ Väkivaltaa esiintyy mediassa paljon, ja välillä se pönkittää poliittista aatemaailmaa¹²⁶, mutta toisaalta väkivalta luo myös hyvän viihteellisen tunteen katsojissa¹²⁷. Väkivaltaviihteestä keskustellaankin paljon tammikuussa 1978, paitsi Sex Pistolsin yhteydessä, myös muuhun viihteeseen ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä.

Suomessa punk käsitetään tammikuussa 1978 väkivaltaiseksi liikkeeksi monilla eri tahoilla. Väkivaltainen maine perustui joillakin brittiläisillä keikoilla esiintyneisiin järjestyshäiriöihin ja tappeluihin, joilla paikallinen keltainen lehdistö ja nuortenlehdet mässäilivät. Punkkarit joutuivat usein myös skinheadien ja 50-lukua ihannoivien teddy-rokkareiden machokulttuuristen jengien väkivallan kohteeksi. Samaten punkkareiden anarkiaa ja kaaosta ihannoiva asenne johti näkemykseen, että he ovat myös itse väkivaltaisia. Asiaa edesauttoi punkkareiden ulkoasu, johon liittyi myös muutamien natsi-Saksan symboleiden, hakaristin ja rautaristin, kiinnittäminen vaatteisiin shokeerausmielessä. Britanniassa näillä symboleilla oli todella paljon painoarvoa, sillä sodankäynyt sukupolvi koki natsi-Saksan olleen todellinen pahuuden ruumillistuma. Myös monia toiseen maailmansotaan liittyviä tv-sarjoja näytettiin televisiossa, siten sotaan liittyvät symbolit olivat arkipäivää.¹²⁸

Väkivalta on mukana punkista kertovissa jutuissa miltei alusta asti. 5. tammikuuta kerrotaan Helsingin Sanomissa Sex Pistolsin työluvan olevan vaakalaudalla monien järjestöjen vastustuksen takia. Jutussa ei itse varsinaisesti lähdetä luomaan uhkakuvia nuorison väkivaltaan liittyvästä turmeltumisesta, vaan tehtävä annetaan Lastensuojelun Keskusliiton lausunnolle.¹²⁹

Kyseisessä lausunnossa punk-rock rinnastetaan raggari- ja machomieskulttuureihin, jotka esitetään eräänlaiseksi väkivaltamuodiksi. Väkivaltamuodilla tarkoitettaneen tässä väkivaltaisten alakulttuuriryhmien toimintaa, jota on esitelty muun muassa nuorten lehdissä. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan ”... kun väkivaltaa esitellään muotina, tästä itsestään seuraa, että väkivaltaa lasten ja nuorten keskuudessa ei pidetä vain hyväksyttävänä vaan jopa tavoiteltavana asiana.” Keskusliitto myös näkee, että yhtyeen esiintymisellä olisi väkivaltaa ihannoivaa muotia levittävä

¹²⁵ Kellner, 1998, 11-12; toisaalta esim. Fairclough, esittää, että kaikki tiedotus ei loppujen lopuksi suinkaan ole ideologista, tai ainakaan tulkittavissa pelkistä ideologisista lähtökohdista. Fairclough 1997, 66-67.

¹²⁶ Esim. Rambo-elokuvat reaganismin edustajana, Kellner 1998.

¹²⁷ Kellner, 1998, 50-51.

¹²⁸ Savage 1991, 241-243, 352-354.

¹²⁹ HS, 5.1.1978, 14.

vaikutus ja siten se vetoaa virkavaltaan, jotta Pistolsin ja muiden vastaavien ”väkivaltamuodin esikuvien” maahantulo ja esiintyminen estettäisiin.

Sex Pistolsista haluttaneen tässä tapauksessa tehdä varoittava esimerkki: tuskin Lastensuojelun Keskusliitossakaan oletettiin, että yhden konsertin estäminen suojelisi Suomen nuorisoa turmiolliselta väkivaltamuodilta. On myös oletettavaa, että eri järjestöt, jotka nousevat vastustamaan bändin maahantuloa, näkevät tässä tilaisuuden tehdä näkyvää politiikkaa, tuoda omia mielipiteitään julki huomiotaherättävästi ja saada siten omalle toiminnalleen julkisuutta ja ehkä jopa rahallista tukea. Onhan Sex Pistols kuitenkin erittäin helppo arvostelun kohde – jotain sellaista, mitä ei ole koskaan aiemmin nähty, jotain täysin outoa ja vaikeasti käsitettävää. Kun tähän lisätään median ilmeisen sensaatiohakuinen kirjoittelu, ei ole mikään ihme, että vastustus nousee kovaksi.

Väkivalta on keskeisellä sijalla Helsingin Sanomien uutisessa, jossa kerrotaan puolueiden lapsijärjestöjen vastustavan Sex Pistolsin maahantuloa. Järjestöt ovat yhdistäneet voimansa yli puoluerajojen ja laatineet vetoituksen, jossa vastustetaan ”ylikansallisen roskaviihteen” ja ”sairaana lapseen kohdistuvan massakulttuurin” lisääntymistä.¹³⁰

Tulilinjalle joutuvat kioskikirjallisuus, väkivaltaviihde, huonot elokuvat ja ”kieroutuneilla tempuilla suosiota houkuttelevat niin sanotut ’musiikkiyhtyeet’” – yleensäkin siis kaikki, mikä ei heitä itseään tunnu miellyttävän. Väkivalta nousee keskeiseksi, mikä on sinänsä ymmärrettävää. 70-luku olikin uudenlaisen, entistä rajumman viihdekulttuurin nousun aikaa sarjakuvineen ja entistä väkivaltaisimpine elokuvineen. 1960-70-luvuilla alkoi muutenkin esiintyä monia perinteisen kulttuurin häiriöitä, joita olivat muun muassa kristillisten arvojen heikkeneminen, sukupuolimoraalin ja seksuaalikäyttäytymisen muuttuminen, sukupuoliroolien purkautuminen ja sukupolviroolien problematisoituminen.¹³¹

Järjestöjen kerrotaan vaativan valtiovalta todellisia toimia vahingollisen väkivaltaviihteen ja roskakulttuurin kieltämiseksi Suomessa. Tällä halutaan siis esittää ensinnäkin se, että väkivaltaviihde ja roskakulttuuri ovat varmuudella nuorille haitallisia ja ne johtavat nuoret turmiollisille teille. Toiseksi lausunnossa annetaan ymmärtää, että valtiovalta ei taaskaan ole ollut tilanteen tasalla – se ei ole kyennyt reagoimaan tähän kulttuuriseen uhkaan tarpeeksi ajoissa. Kieltämällä Sex Pistolsin tulon valtiovalta kuitenkin osoittaisi selkärankansa ja kykynsä korjata oma huolimattomuutensa.

¹³⁰ HS, 6.1.1978, 6.

¹³¹ Ziehe 1991, 17-18.

Ilta-Sanomissa uutisoidaan järjestöjen vastustus sangen erilaisessa valossa. Jutussa ei lähdetä luomaan uhkakuvia punk-musiikin turmiollisuudesta saati väkivaltaisuudesta. Sen sijaan kirjoittaja Juntunen viittaa brittiläisiin tutkimuksiin¹³², joissa on todettu punk-ideologian vastustavan monarkiaa ja tiukkaa valtiovaltaa, mutta että se ei hyväksy väkivaltaa. Kirjoittaja siis myöntää bändin kapinallisuuden, mutta ei näe sitä minään erityisenä uhkana. Hän korostaa, että bändiä kohdannut väkivaltaisuus johtuu raggareista, jotka vainoavat punkkareita muutenkin. Punk-keikkojen kaoottisen ja osin väkivaltaisenkin¹³³ ilmapiirin Juntunen jättää tässä mainitsematta, tietoisesti tai tietämättään.¹³⁴

Jutussa haastatellaan nuorisojärjestöjen edustajia, jotka pitävät yhtyettä todella vahingollisena. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan he eivät halua sensuroida sinänsä mitään, ”mutta väkivaltaa ihannoiva yhtye on liikaa”. Pioneeriliiton pääsihteeri Vappu Lamminen taas kauhistelee erästä Johnny Rottenista otettua kuvaa, jossa hänen takkiaan koristaa rautaristi, mikä on hänen mukaansa fasistinen merkki. ”Yhtye edustaa siis väkivaltaa ihannoivaa massakulttuuria pahimmillaan, emmekä hyväksy, että avoimen fasistisia yhtyeitä tuodaan Suomeen”, Lamminen korostaa.

Ilta-Sanomissa on 11. tammikuuta pitkä juttu, joka käsittelee Sex Pistolsin ja punk-liikkeen taustoja. Artikkelin mukaan punkin saama väkivaltainen maine johtuu ensisijaisesti sensaatiolehdistön liioittelusta ja siitä, että monet ”Teddy-boyt” ja ”raggarit”¹³⁵ ovat ottaneet punkkarit väkivaltansa kohteeksi.¹³⁶

Musiikin väkivaltaisuutta kommentoimaan on pyydetty lastenkulttuurin tutkija Pekka Gronow¹³⁷. Hänen mukaansa Pistols edustaa vanhaa musiikillista protestiperinnettä, bändin laulujen väkivallan ollessa lähinnä nuorta aggressiivisuutta. Hänen mukaansa laulujen tekstit vaikuttavat kuulijaan kuitenkin vähemmän kuin voisi kuvitella. Lopuksi Gronow heittää provosoivan, asian suhteellisuutta korostavan väitteen: ”Sotilasmarssit ovat käsittääkseni ainoa väkivaltaa lietsova musiikinmuoto.”

Jutussa muistutetaan myös, että Johnny Rotten on englantilaisen Socialist Worker –lehden

¹³² Ei kuitenkaan mainitse näistä tarkemmin.

¹³³ Savage 1991, esim. 166-168. Yhtyeen manageri Malcom McLaren muun muassa kerran aloitti tappelun Pistolsien keikalla, vain saadakseen yhtyeelle julkisuutta. Toisaalta Rottenkin usein ärsytti yleisöä tahallaan.

¹³⁴ IS, 6.1. 1978, 1, 44.

¹³⁵ Kallioniemi 2003, 489-491. Kallioniemen mukaan yhteiskunnallisesti ristiriitainen tilanne (lama) loi pohjan myytille arvojen kovenemisesta nuorisolle”. Erityisesti rokkarit (teddyt) eivät hyväksyneet ulkomaalaisia, paitsi amerikkalaisia, ja suhtautuivat muihin vähemmistöihin myös tuomitsevasti. Ks. myös Wallenius 1978, 7.

¹³⁶ IS, 11.1. 1978, 10.

¹³⁷ Gronow oli vastikään nimitetty puheenjohtajaksi lastenkulttuurin kehittämistä tutkivaan toimikuntaan.

haastattelussa kertonut vastustavansa paikallista äärioikeistoa.¹³⁸ Sen jälkeen yhtye on Juntusen mukaan joutunut kotimaassaan äärioikeiston vainon kohteeksi. Juntunen käsittelee punkkareita enemmän väkivallan ja median aivopesun uhreina. Kirjoittaja osoittaa jo ehkä huvittavaakin ymmärtämystä todetessaan, että nuoret punkkarit käyttäytyvät väkivaltaisesti siksi, että heiltä odotetaan sitä. Syynä on lehtien luoma kuva punkkareista, joka saattaa vaikuttaa erityisesti punkkia väkivaltamuotina pitäviin nuoriin.¹³⁹

Väkivalta muotina on keskeisellä sijalla myös Demarin Nuorten ääni –palstalla. Ylläpitäjät Merja ja Reima kertovat alusta alkaen Sex Pistolsin historiaa. Konsertteja on leimannut alusta pitäen väkivalta, ja laulaja Rotten on myös rohkaissut yleisöä tappeluihin. Lisäksi muistutetaan, että yhtyeen nykyisellä basistilla oli aiemmin tapana hakata yleisöä konsertin aikana rautaketjulla. Bändi on myös ahdistellut erästä naistoimittajaa ja hakannut kuuluisan tiskijukan. Väkivalta on myös vainonnut heitä: bändin jäsenet ovat itse joutuneet väkivallan kohteiksi, mikä on kirjoittajien mielestä yksi osoitus lisää heidän omasta väkivaltaisesta luonteestaan.¹⁴⁰

Merja ja Reima muistuttavat, että esimerkiksi natsi-Saksassa, jonka tunnuksia punkkarit käyttävät, poliitikot oli murhattu, tai sitten he olivat maanpaossa tai keskitysleireillä. Kirjoittajat myöntävät, että vertaus on kärjistetty: ”Väkivalta-punkista pitäminen ja politiikan väheksyminen ei kenestäkään vielä fasistia tee, mutta tällainen yhdistelmä luo kuitenkin otollisen maaperän äärioikeistolaisten liikkeiden leviämiseksi.” Joka tapauksessa kirjoittajat näkevät punkin todellisena väkivaltaisena ja fasistisena uhkana, joka on kaiken lisäksi vielä kaupallista massakulttuuria – jutussa kerrotaankin hyvin yksityiskohtaisesti kuinka paljon bändi on tienannut levytyssopimuksistaan¹⁴¹.

Väkivalta esiintyy mielenkiintoisessa valossa kirjoittajan taustaan nähden Demarin pääkirjoituksessa 17. tammikuuta, jossa Arvo Salo kuvailee punkkareita huonotapaisiksi ja väkivaltaisiksi, miltei barbaarisiksi. Salon mukaan ”punkkarit voivat antaa lähimmäiselleen, jos pärsä ei miellytä, nyrkkiä tai monoa tai muuta raajan jatkeeksi osunutta. Väkivallastaan he ovat saaneet lieviä rangaistuksia ja runsaasti rahaa”. Salo on sitä mieltä, että jos nuortenkulttuuria kerran aletaan sensuroida, niin on parasta aloittaa väkivaltaisimmasta ja mauttomimmasta päästä.¹⁴²

¹³⁸ Kyseessä oli National Front –järjestö. Savage 1991, 394-395.

¹³⁹ Toisaalta esimerkiksi Hjelm on päättänyt samanlaisiin arvioihin tutkiessaan saatananpalvonta-kulttuuria. Hjelm 2005, 233-236.

¹⁴⁰ SD, 14.1.1978, 12.

¹⁴¹ Itse bändi ei näistä rahoista paljoakaan nähnyt. Yhtyeen manageri Malcolm McLaren piti huolta yhtyeen raha-asioista huonosti, ja hän käytti suurimman osan rahoista oman yrityksensä Glitterbest-nimisen tuotantoyhtiönsä ylläpitoon. Lisäksi myös tekeillä oleva rock-elokuva The Great Rock n' Roll Swindle oli todellinen rahareikä. Yhtye ja McLaren päätyivätkin myöhemmin käräjäoimään verisesti. Ks. esim. Savage 531-534.

¹⁴² SD, 17.1. 1978, 2.

Salo kuitenkin viittaa helpottuneena Hufvudstadsbladetin kirjoitukseen, jonka mukaan 95 prosenttia punk-nuorista on mukana liikkeessä vain muodin vuoksi, jäljelle jäävä viisi prosenttia on sitten oikeasti raakaa ja paha aineesta. Silti väkivalta muotina on huolestuttavaa, varsinkin kun tämä muoti korostaa vihaa ja samalla ei ujostele edes hakaristien käyttöä.

Salon hyökkäys väkivaltaa vastaan on mielenkiintoinen: kymmenisen vuotta aikaisemmin Salo oli itse korostanut, että pasifismista voidaan tarvittaessa luopua. Hän oli sanoutunut vuonna 1967 Sadankomitean¹⁴³ itsenäisyyspäivän matineassa irti ehdottomasta pasifismista ja vaati, että suomalaisten rauhanliikkeiden tulisi salakuljettaa aseita Vietnamiin ja muillekin vapautumisrintamille.¹⁴⁴ Asemansa yhteiskunnassa vakiinnuttanut arvostettu toimittaja, kirjailija ja kansanedustajanakin toiminut henkilö ei tietenkään voi enää ajatella näin. Käännynnäisten käsienpesu onkin usein erityisen näyttävää.

Sen sijaan piikkiä virkavallan ja vasemmiston väkivaltakauhistelun suuntaan heittää Ilta-Sanomien pakinassaan Bisquit¹⁴⁵ 17. tammikuuta. Irvailun kohteeksi pääsevät niin sisäministeriö, Suomen vasemmisto kuin myös rock-asiantuntijatkin. Bisquitin mukaan asiantuntijat näkevät punkin ”versoavan työväenliikkeen parhaista perinteistä”, eli tässä tapauksessa väkivallasta. Suomen vasemmisto taas tuntuu unohtaneen Eetu Salinin perinnön; nykyään täällä tunnetaan vain rauhallisen vallankumouksen mahdollisuus, siten Sex Pistols ei sovi tähän kuvioon.¹⁴⁶

Ulkoministeriö taas leimataan ulkomaalaisvastaiseksi laitokseksi, joka ”antaa monoa 0,7 prosentille maahan pyrkivistä bruttomutakuonoista”. Tavoite ilmeisesti täyttyi, kun Sex Pistolsia ei päästetty maahan. Bisquit myös ihmettelee, miksi ministeriö ei näe väkivaltaa lisäävänä toimenä sitä, että Britanniasta aiotaan hankkia 50 taisteluhävittäjää¹⁴⁷ puolustusvoimille. Lopuksi vielä irvailaan tv-väkivallan, Charlien enkeleiden ja tiedotusopin tutkijoiden suuntaan: Bisquit ounastelee uutta tv-sarjaa Nordenstrengin perkeleet, jossa seikkaillaan vaatteet päällä Belgradin seurantakokouksessa.

Tässä kolumnissa punk katsotaan väkivaltaiseksi, kuten myös virkavalta, kuten myös viihde. Opetuksena, jos sellaista tässä jutussa nyt onkaan, lienee se, että väkivaltaa on koko yhteiskunnassa, eikä voida osoittaa, että se syntyisi vain tietyn yhteiskunnan ryhmän vaikutuksesta. Siten kolumni voidaan jopa nähdä jokseenkin punkkia puolustavana puheenvuorona. Toisaalta tämä myös sopii

¹⁴³ Suomalainen pasifistinen järjestö.

¹⁴⁴ Tuominen 1991, 152-155. Toisaalta Salo sai paljon vastustajia opiskelijaradikaalien piirissä tällä rajanvedolla.

¹⁴⁵ Nimimerkki Bisquit on kirjailija Seppo Ahti. Hän aloitti pakinoinnin Ilta-Sanomissa vuonna 1968.

¹⁴⁶ IS, 17.1.1978, 23. Bisquitin irvailu Suomen vasemmiston kääntymisestä väkivaltaa vastustavaksi pitää hyvinkin paikkansa. 70-luvun lopulla vain kaikkein radikaaleimmat vasemmistopiirit haikailivat väkivaltaisen vallankumouksen perään. Vrt. Siltala 2004, 60-61.

¹⁴⁷ Kyseessä on Hawk-harjoitushävittäjät, jotka otettiin Suomessa käyttöön 1980-luvun alussa.

niiden mediatutkijoiden näkemyksiin, joiden mukaan kaikki tiedotus on poliittisen ideologian mukaan väritynyttä ja alakulttuureja syrjivää.¹⁴⁸

Aamulehdessä väkivaltaa ei juuri käsitellä toimituksen tekemissä jutuissa. Väkiältä tulee esille ainoastaan esille itsestäänselvänä sivuhuomautuksena 13. tammikuuta, kun lehdessä kerrotaan, että bändin työluopa on kielletty. Perusteeksi jutussa esitetään se, että bändin jäsenillä on rikollinen tausta. Jutussa muistutetaan myös nuorisojärjestöjen vastustuksesta, joka johtui bändin ”kieroutuneista tempuista”, jotka lietsovat väkivaltaa katsojissa.¹⁴⁹

Hieman punkkia sivuten Juntunen esittää epäsuoraa kritiikkiä virkavaltaa ja suomalaista mediaa kohtaan. 26. tammikuuta Ilta-Sanomien Pikappi-palstalla käsitellään rockin veteraanin Link Wrayn ja uuden tulokkaan Robert Gordonin yhteistä kiertuetta ja Tukholman keikkaa. Jutussa ilkeäksi mieheksi tunnustautuva Link Wray haukkuu punkkareita ja kehaisee, että hänen musiikkinsa on tehnyt rockareita väkivaltaisiksi. Gordon kertoo, että herra Wray saattaa joskus itsekkin hypätä yleisön joukkoon tappelemaan.¹⁵⁰

Miksi esimerkiksi Link Wrayn käyttäytymisestä ei ole noussut kohua, ei maailmalla eikä Suomessa, kertoo paljon median tavasta ottaa helppoja syntipukkeja. Vanha ja tuttu Link Wray ei ole kovin kiinnostava sensaatiojutun kohde, mieluummin otetaan jokin uusi, tuntematon ilmiö. Kauhistelua on helpompaa, koska ihmisillä ei ole itsellään kokemusta ja tietämystä uudesta ilmiöstä. Toisaalta myös ihmisen luontainen uteliaisuus edesauttaa uuden ilmiön kauhistelussa. Juntunenkin on oletettavasti tuonut viittauksen väkivaltaan korostetusti esille – hän haluaa muistuttaa, että väkiältä on liitettävissä moniin muihinkin tahoihin, ei vain punkkareihin.

Yleisönosastolla väkivallasta kirjoitetaan erittäin paljon. Puolustajat korostavat, että punk itsessään ei ole väkivaltaista, mutta se on joutunut väkivaltaisten tahojen kohteeksi. Samalla puolustajat näkevät yleisen massaviihteen pahempaan väkivallan lietsojana. Myös punkin vastustajat näkevät massaviihteen pahana, mutta he käsittelevät punkkia vain yhtenä osana massaviihdettä.

Esimerkiksi 19. tammikuuta Iltasanomien yleisöosastolla nimimerkki Ei avo- vaan avioliitossa näkee Sex Pistolsin ja Aku Ankan kieltämisen hyvänä asiana. Kirjoittajan mukaan väkivaltaisuutta ja siveettömyyttä täytyy vastustaa ja siksi myös ”tv:n väkivaltaviihde ja kioskien porno- ja

¹⁴⁸ Kellner, 1998, 11-12, 72; Hall 1992, 19.

¹⁴⁹ AL, 13.1.1978, 32.

¹⁵⁰ IS, 26.1.1978, 17.

sotakirjallisuus” saivat kokea saman kohtalon.¹⁵¹ Samoilla linjoilla on myös Tarja Kivimäki Helsingin Sanomien Nuorten posti -osiossa. Hän esittää selvänä totuutena, että punk on väkivaltainen nuoti-ilmio. Kivimäen kuva punkista lienee peräisin nuortenlehdistä, joita hän kertoo lukeneensa. Hänen mukaansa asia on yksiselitteinen: ”Punk perustuu paljolti väkivaltaan”. Punkkarit käyttävät hakaristejä ja hakaneuloja eli väkivaltaisia symboleja, ja ihailevat Sex Pistolsin kaltaisia yhtyeitä, joiden jäsenillä on tilillään huume- ja väkivaltarikoksia. Bändi on kirjoittajan mukaan joutunut muutaman kerran myös omien faniensa pahoinpitelyn kohteeksi; ”Väkivaltainen käytös synnyttää väkivaltaa.” Suosikin jutuilla tuntuu olevan vankka vaikutus, ja kaiken lisäksi lehden sisältöön tunnutaan suhtautuvan melko kritiikittömästi.¹⁵²

Kirjoittaja syyttää nuorisolehtiä nuorten turmelemisesta ja väkivaltaisuuden ihannoimisesta. Kirjoittaja rinnastaa punkkarit muun muassa ruotsalaisiin raggareihin, joista kummistakin nuortenlehdet kertovat hänen mukaansa ihannoivaan sävyyn. Lopuksi kirjoittaja muistuttaakin nuorisoväkivallan lisääntyneen parin vuoden aikana merkittävästi.¹⁵³ Hänen mukaansa ”punk-ilmion mainostaminen ja korostaminen, jopa ihannointi ei varmasti ainakaan vähennä väkivaltaa”.

Demarin yleisönosastollakin vastustetaan punkkia.¹⁵⁴ 10. tammikuuta Antti Parkkonen vastustaa Pistolsin esiintymistä Helsingin työväentalolla. Hänen mukaansa Sex Pistolsissa korostuu uusin kaupallinen väkivaltaviihde pahimmillaan. Kirjoittajan mielestä työväenliike vastustaa väkivaltaa, kaupallista viihdettä ja kioskirjallisuutta. ”Miksi nyt tuodaan nimenomaan Työväentalolle tämä länsimaisen rappioviihteen uuden aallon airut?”, Parkkonen päivittelee.¹⁵⁵

Kirjoittaja tuntuu olevan täysin vilpittön, mikä toisaalta paljastaa hänen tietämyksensä punkista vähäiseksi. Hän lähtee niistä tosiasioista, että punk on ensinnäkin väkivaltaista, kaupallista ja länsimaista rappioviihdettä. Punkissa on kyllä kaikkia näitä piirteitä, mutta silti kirjoittajan asenteellisuus ja tarkoitushakuisuus on selvä.

Nimimerkki Stiina taas tuomitsee punkkarien kapinoinnin turhaksi aggressioksi Helsingin Sanomien Nuorten posti -palstalla. Hänen mukaansa se, että ”joukko nuoria kuljeskelee ympäriinsä hakaneulat poskessa, tapellen toisten samanlaisten kanssa” ei muuta yhteiskuntaa mitenkään. Heidän protestinsa on tuomittu epäonnistumaan siksi, että he jättäytyvät yhteiskunnan ulkopuolelle.

¹⁵¹ IS, 19.1. 1978, 3.

¹⁵² HS, 28.1.1978, 16.

¹⁵³ Vrt. Kallioniemi 2003, 489-491.

¹⁵⁴ Demarin yleisönosasto on punkkiin liittyen varsin hiljainen paikka muiden lehtien yleisönosastoihin verrattuna. Demarissa keskustelu käydäänkin enimmäkseen nuortenosastolla.

¹⁵⁵ SD, 10.1. 1978, 3. Kirjoitus on kehystetty huomiotaherättävästi ja fonttikin on muita juttuja isompi!

Lisäksi heidän oma turmiollinen ja huono väkivaltainen käytöksensä ei tule auttamaan heitä mitenkään. Stiina ei tunnu pitävän punkkia väkivaltaviihteenä, vaan enemmänkin nuorison häiriökäyttäytymisenä.¹⁵⁶

Aikuisetkin ottavat kantaa punkin väkivaltaisuuteen. Helsingin Sanomien yleisönosastolla nuorisotyöpiskelija Risto Holopainen tuomitsee väkivaltaviihteen ja sen edustajan Sex Pistolsin jyrkästi. Hänen mukaansa monet järjestöt ovat jo pitkään vastustaneet väkivaltaviihteen ja massakulttuurin eri muotoja. Hän myös ihmettelee Pekka Gronowin ja Heikki Harman Sex Pistolsia kohtaan esittämää puolustelua. Väkivaltaviihde on Holopaisen mukaan saatava kuriin rajoitusten ja sensuurin avulla: ”...on jo korkea aika kieltää kaikki tällaiset esiintymiset.”¹⁵⁷ Valssimuusikko A. Aallontie taas ei pidä Aamulehdessä konsertin perumista välttämättömänä toimenpiteenä, mutta hän ei silti pidä tapahtunutta ”kovin pahana”. Kirjoittajan mukaan väkivalta tuntuu olevan punkin keskeisiä elementtejä, joten on oletettavaa, että juuri konsertissa saattaisi väkivaltaa esiintyä.¹⁵⁸

Monet puolustavat yleisönosastokirjoitukset näkevät Pistolsin vastustajien tavoin väkivaltaviihteen opettavan nuorille huonoja malleja. Sen sijaan puolustajat haluavat tehdä selvän eron kaupallisen väkivaltaviihteen ja punk-rockin välille.

Tämä näkökulma tulee hyvin esille 20. tammikuuta Helsingin Sanomien yleisönosastolla nimimerkki Tulevaisuuden kirjoituksessa, jossa hän ihmettelee Sex Pistolsin päälle langetettuja väkivaltasyytöksiä. Kirjoittajan mukaan bändi ei ensinnäkään edusta massakulttuuria, vaan valtiovaltaa ja kuningatarta kritisoivaa työläiskulttuuria. Samalla yhtye pyrkii nostamaan esille yhteiskunnallisia epäkohtia kuten nuorisotyöttömyyttä.¹⁵⁹

Kirjoittajan mukaan nuorison keskuudessa televisio, elokuvat ja kioskeissa myytävät kirjat sekä sarjakuvat levittävät väkivaltaa huomattavasti enemmän. Hänen mukaansa juuri näiden tahojen toimintaan pitäisi puuttua, ei yhden punk-yhtyeen vierailuun. Lisäksi kirjoittaja peräänkuuluttaa vanhempien vastuuta muistuttamalla, että väkivaltaista toimintaa esiintyy itse asiassa eniten nuorten viikonloppujen vietoissa: ”Luuletteko vanhemmat tietävänne, miten väkivalta syntyy? Tiedättekö, mitä 13—18-vuotias poikanne teki viime viikonloppuna, mitä poltti, kuka tuli raskaaksi, ketä löi.” Täten kirjoituksessa pyritään osoittamaan, että virkavalta ja punkkia vastustavat piirit suuntaavat voimavaransa väärin vainotessaan yhtä bändiä ja yhtä alakulttuuria. Ilkeämielinen voisikin väittää

¹⁵⁶ HS, 21.1. 1978, 15.

¹⁵⁷ HS, 31.1.1978, 11.

¹⁵⁸ AL, 27.1.1978, 27.

¹⁵⁹ HS, 20.1. 1978, 15.

virkevallan toimintaa propagandan oppikirjan vanhimmaksi kikkaksi.

Myös 28. tammikuuta nimimerkki SX:llä on samoja näkemyksiä Helsingin Sanomien nuorten palstalla.¹⁶⁰ Kirjoittaja korostaa, että väkivalta on keltaisten lehtien liioittelun ansiota. Sen sijaan hän perää valtiovallalta ja nuorisjärjestöiltä huomion suuntaamista muualle; elokuvat ja televisio kun ovat monin verroin pahempia väkivaltaviihteen kanavia. Airi Välimäki taas moittii Aamulehdessä 27. tammikuuta päättäjien muodostaneen kuvansa punkista stereotyyppien kautta.¹⁶¹ Hän myöntää, että punkissa on mahdollisesti väkivaltaisia piirteitä, mutta se johtuu siitä, että kyseessä on kurjassa asemassa olevien nuorten hätähuuto. Kirjoittajan mukaan virkevallan toimet vain lisäävät punkin suosiota. Samalla hänkin peräänkuuluttaa päättäjien toimia kioskien ja television väkivaltaviihteen suhteen, jonka kirjoittaja kokee paljon punkkia vakavammaksi asiaksi.

Monet punkkia puolustavat kirjoitukset tuntuvat olevan fanien kirjoittamia ja siten ne vaikuttavat usein jokseenkin sinisilmäisiltä. 22. tammikuuta Aamulehden yleisönosastolla humppamuusikoksi esittäytyvä Esa Yli-Sipilä kuitenkin kertoo, ettei punk kiinnosta häntä ollenkaan. Hän on puolustuksessaan enemmänkin periaatteellisella kannalla. Siten kyseinen kirjoitus on hyvä, hieman neutraalimpi, vertailukohta.¹⁶²

Kirjoittaja ihmettelee valtiovallan toimia. Hänen mukaansa tällainen toiminta rikkoo suomalaista vapaudenkäsitystä vastaan. Yli-Sipilä korostaa, että bändien keikkojen tapahtumasisältöä on vaikea arvioida ennalta ja siten niiden kieltäminen ennakolta on hänen mukaansa outoa. Nuorison turmeltumisen mahdollisuuteen Yli-Sipilä ottaa kantaa seuraavalla tavalla: ”...vaikka konsertti sisältäisikin aggressiivisia piirteitä, jäisivät ne vain niiden muutaman sadan nuoren mieleen, jotka konsertin näkevät. Tämä ei vielä suinkaan riitä turmelemaan kaikkia maamme nuoria.” Toisaalta kirjoittajan mukaan nuoret ovat Sex Pistolsia kohdanneen negatiivisen julkisuuden vuoksi kiinnittäneet enemmän huomiota yhtyeen väkivaltaisiin piirteisiin, mikä voi johtaa kasvaneeseen kiinnostukseen väkivaltaa kohtaan yleisestikin. Valtiovallan tukahduttamistoimet uhkaavat siis kääntyä itseään vastaan. Kirjoittaja ei myöskään pidä Pistolsia täysin väkivallattomana tai vaarattomana yhtyeenä. Silti hän ei näe kieltoa tarpeelliseksi.

Jotkut kirjoittajat taas haluavat kiistää täysin punkin flirttailun väkivallan kanssa. Iltasanomien yleisönosastolle kirjoittaneen Pekka Hautalan mukaan väkivalta ei kuulu punk-rockiin, vaan hän näkee esimerkiksi valtiovallan todellisen väkivallan käytön edustajana. Siten turmelijaksi nouseekin

¹⁶⁰ HS, 28.1.1978, 16.

¹⁶¹ AL, 27.1.1978, 27.

¹⁶² AL, 22.1.1978, 23.

yhteiskunta instituutioineen.¹⁶³ Tässä katsannossa kirjoittaja itse asiassa haastaa valtakulttuurin hegemonian väkivallan monopolin suhteen. Vain valtion harjoittama väkivalta on suvaittavaa väkivaltaa, muille ryhmille tai yksittäisille henkilöille sitä ei sallita. Lisäksi Hautala korostaa, että hakaristi on vanha symboli ja se ei ole automaattisesti viittaus fasismiin tai väkivaltaan.¹⁶⁴

Asser Uusi-Aalto uskoo Aamulehdessä 27. tammikuuta, ettei Pistolsin keikalla olisi esiintynyt väkivaltaa. Hänen mukaansa kuva punkkareiden väkivaltaisuudesta on sensaatiolehtien ja Suomessa erityisesti nuorisolehtien ansiota, joista kaikki paitsi yksi¹⁶⁵ kirjoittavat punkista sensaatiohakuisesti. Kirjoittaja sen sijaan pitää Bay City Rollersia¹⁶⁶ vahingollisena roskana – kyseisen bändin keikoilla nuoriso kun pyörtyilee ja rikkoo istuimia. Hän toistaa monien muidenkin fanien näkemyksiä, että sensaatiolehdet ovat väkivaltaisen maineen syypäitä ja että todellinen massaviihde on paljon pahempi ongelma.

Myös helsinkiläinen Lauri Hatakka kieltää yhtyeen olevan väkivaltainen Helsingin Sanomissa. Esimerkkinä hän kertoo tunnelmia yhtyeen viimekesäisestä Ruotsin-vierailusta, jossa ”väkivaltaisinta taisi olla tupakan tuhkan karistaminen hotellin lattialle.” Kirjoittaja korostaa, että bändin saama väkivaltainen maine on lähinnä lehdistön aikaansaama. Hatakka kuitenkin päättää kirjeensä toteamukseen, jonka mukaan konsertin peruuttaminen saattaisi saada aikaan aggressioita. Hän siis epäsuorasti myöntää, että jos ei nyt pelkästään punkkarit, niin ainakin nuoret yleensä saattavat käyttäytyä väkivaltaisesti tällaisessa tapauksessa.¹⁶⁷ Nimimerkki Punkki taas siirtää vastuun muille nuorille Iltasanomien yleisönosastolla. Punkki ei pidä punkkareita väkivaltaa ihannoivina. Hänen mukaansa punkkareihin liitetty väkivalta johtuu ainoastaan punkkareita vastustavien ”brassareiden” väkivaltaisista otteista punkkareita kohtaan.¹⁶⁸

Toimitukset eivät yleensä kommentoineet suoraan yleisönosastojen punk-kirjoituksiin. Toimitus vastaa ainoastaan 28. tammikuuta Demarin Nuorten palstalla kirjoittajille, jotka puolustavat punkkia. Jutuissa keskitytään enemmänkin kommentoimaan punkkia musiikkina väkivalta- ja massaviihdesyytökset kumoten. Nimimerkki Progressive punk tuo kuitenkin esille mielenkiintoisen, suhteellisuutta korostavan näkökulman: hänen mukaansa millä tahansa suomalaisella tanssilavalla väkivaltaa esiintyy kymmenkertaisena valvottuun konserttiin verrattuna. Nimimerkki Opiskelija P.L

¹⁶³ IS, 16.1.1978, 3.

¹⁶⁴ Hakaristin alkuperään viittaaminen menee kyllä jo hurskastelun puolelle, fasistisia symboleja käytettiin ärsyttämiseen ja suuri osa punkkareista kyllä tiesi niiden liittyvän natsi-Saksaan. Juuri siksi niitä käytettiin.

¹⁶⁵ Tällä tarkoitettaneen Soundi-lehteä.

¹⁶⁶ Ehta kaupallinen poikabändi, josta kirjoitettiin Suosikissa ja Helpissä lakkaamatta vuosina 1977-1978, Soundissa ei juurikaan. Tunnetaan parhaiten hitistä Bye Bye Baby.

¹⁶⁷ HS, 7.1. 1978, 12.

¹⁶⁸ IS, 18.1.1978, 3.

taas oikoo – osin virheellisesti – Merjan ja Reiman aiemmin esittämiä väkivaltasyytöksiä. Hän myös ihmettelee palstanpitäjien näkemystä siitä, että Pistolsit lietsovat väkivaltaa, kun he itse ovat joutuneet pahoinpitelyjen kohteeksi.¹⁶⁹

Merja ja Reima vastaavat kirjoittajille ja kiistävät juttunsa olleen perätöntä panettelua. He kertovat saaneensa tietonsa Sosiaalidemokraattiselta nuorisojärjestö Kotkaliitolta, joka taas oli ollut yhteydessä englantilaiseen veljesjärjestönsä.¹⁷⁰ He myöntävät, että asia on ehkä saanut suuremmat mittasuhteet kuin olisi ollut tarpeen, mutta eivät silti näe, että tästä olisi mitään haittaa. Heidän mukaansa väkivaltaisen anarkian ihannointi johtaa tilanteeseen, jossa vahvemmalla on kaikki oikeudet. Tämähän taas on tulkittavissa fasismia muistuttavaksi väkivaltaiseksi olotilaksi.

Samoin kuin ulkonäköä koskevassa keskustelussa, yleinen mielipide punkin väkivaltaisuudesta muodostuu pian, minkä jälkeen useimmat toimittajat noudattavat ”hyväksytyä” linjaa, konsensusta. Kuitenkin hajontaa on jo enemmän. Esimerkiksi kolumnisti Bisquit lipeää linjasta, vaikka toki Ilta-Sanomilla ei tuntunut Juntusenkaan suhteen olevan mitään virallista linjaa. Toisaalta varsinkin yleisönosastokirjoituksissa pyritään useaan otteeseen kumoamaan yhtyeeseen ja punkkiin liittyvä väkivaltaisuus.

Yleisönosastokirjoituksissa liikuttiin väkivallan suhteen pitkälti samojen teemojen parissa kuin varsinaisissa uutisjutuissakin. Kuitenkin punkin puolustajia löytyi tavallisen kansan piiristä suhteessa selvästi enemmän kuin toimittajista. Myöskään lehden lukijakunta ei tuntunut olevan sidoksissa mitenkään kirjoittajien näkemyksiin; jokaisessa lehdessä julkaistiin kirjoituksia puolesta ja vastaan.

Kellner näkee populaarikulttuurin ja median tuottavan vahvoja väkivaltaa korostavia ja ihannoivia malleja, varsinkin maskuliinisia sellaisia. Väkipalta tuottaa mielihyvää katsojille ja antaa helppoja ratkaisumalleja ongelmatilanteisiin. Siten väkivaltaviihde ei toisaalta tukisikaan mitään ideologiaa, vaan enemmänkin yleisön mieltymyksiä, joihin toki sisältyy valtakulttuurin ideologinen hegemonia.¹⁷¹ Mutta onko Sex Pistols sitten väkivaltamuotia? Muoti-ilmiöksi sitä ainakin voidaan nimittää, mutta esimerkiksi teddy-rokkari-kulttuuri¹⁷² korosti enemmän maskuliinisia ja

¹⁶⁹ SD, 28.1.1978, 11.

¹⁷⁰ Onkin mielenkiintoista, miksi englantilainen työväenliikkeen järjestö on antanut, - jos on - näin negatiivisia tietoja. Toki vasemmistokin kammoksui englannissa punk-väen toilailuja, vaikka konservatiiveja enemmän ymmärsikin niitä. Toisaalta englantilaista työväenliikettä ei voi pitää mitenkään leimallisesti vapaamielisenä.

¹⁷¹ Kellner 1998, 50-51.

¹⁷² Tai ”diinarit”.

aggressiivisiä piirteitä. Punk oli aggressiivisuudestaan huolimatta lähellä hippiliikkeen suvaitsevaisia ja kansanvälisyyttä korostavia humanistisia perinteitä.¹⁷³ Mistä nuoret oppivat väkivaltaa? onkin kysymys, johon vastausta ei tämän tutkielman kehyksessä pystytä löytämään.

Toisaalta näkeekö vanhempi sukupolvi väkivallan sittenkään absoluuttisena pahana? Esimerkiksi tammikuussa 1978 pidetyillä lääkäripäivillä korostetaan, että Suomessa käytetään väkivaltaa aivan liikaa kasvatuksen keinona.¹⁷⁴ Samalla varsinkin pojille annetaan karskeja, aggressiivisiä käyttäytymismalleja. Toisaalta nuorten keskinäiset piha- ja jengitappelut ovat olleet varsin yleisiä jo aiemminkin.

Vanhempi sukupolvi siis ilmeisesti näkee tämän uuden, vieraan väkivallan jotenkin tuttua väkivaltaa pahempana. Siten ehkä jopa positiivisena ”pojat on poikia” -ilmiönä pidetty perinteinen poikaväkivalta kuuluu vanhan sukupolven arvomaailmaan, kun taas tämä uusi erilainen väkivalta ei jatka hegemonisia kulttuuriperinteitä. Toisaalta vasemmiston vallankumouksellinen ajattelu, johon kuuluu osana myös väkivalta, on pääosin häipynyt. 60-luvun radikaalit eivät pidä tätä aggressiivista alakulttuuria oikealla - kenties poliittisten instituutioihin kohdistuvana? - tavalla väkivaltaisena. Vai halusiko jyrkinkin vasemmisto puhdistaa omaa pesäänsä; tuomitsemalla väkivalta osoitettiin muille yhteiskunnallisille tahoille, että vasemmisto on yhteisessä rintamassa koko hyvinvointivaltion muun väestön arvojen kanssa. Käännynnäiset ovat usein fanaattisimpia.

3.3 Punkin poliittinen ulottuvuus – fasismia ja anarkiaa?

Punk näyttäytyy kirjoituksissa useimmiten vain populaarikulttuurin edustajana, jolla ei ole mitään todellista poliittista sanomaa toisin kuin esimerkiksi hippiliikkeellä. Anarkismin ja fasismien käsitteet eivät nouse esille monissakaan punkkia koskevissa kirjoituksissa. Tämä ei sinänsä ole yllättävää, sillä punk-liikkeen ideologia onkin eräänlaista anti-ideologiaa¹⁷⁵, joka on varsin hajanainen ja vaikeasti hahmotettavissa. Siten punk onkin oletettavasti näyttäytynyt omituiselta ilmiöltä, sillä sitä ei pystytty nimeämään, lokeroimaan eikä hallinnoimaan.

Punkin liittäminen osaksi fasistista ideologiaa herätti sen sijaan paljon huomiota, varsinkin

¹⁷³ Kallioniemi 2003, 489-491.

¹⁷⁴ IS, 12.1.1978, 9. Tilanne on samankaltainen myös syksyllä 2006 lastensuojeluliiton julkaisemassa tutkimuksessa, jonka mukaan yli kymmenesosa vanhemmista ei pidä lapsen potkimista tai nyrkillälyömistä väkivaltana. Tutkimuksen metodeista ja kysymyksenasettelusta voidaan tietysti varmaan kiistellä paljonkin, siksi yllättävä tutkimustulos on kyseessä. http://asiakas.poutapilvi.fi/ltk/prodo/files/400/Tutkimus_2006.pdf, luettu 1.11.2006.

¹⁷⁵ Söderholm 1987, 43-44.

vasemmiston edustamassa Demarissa. Nuorten ääni –palstalla palstan ylläpitäjien Merjan ja Reiman tekstissä puututaan punkin fasistiseen ulottuvuuteen Helsingin Sanomien yleisönosastolla olleen Lauri Hatakan kirjeen kautta. Kirjeessä oli ihmetelty sitä, että kaiken maailman poliitikot saavat mellastaa rauhassa, mutta rock-bändi ei. Tähän liittyen Merja ja Reima muistuttavat, että esimerkiksi natsi-Saksassa, jonka tunnuksia punkkarit käyttävät, poliitikot oli murhattu, maanpaossa tai keskitysleireillä.¹⁷⁶

Kirjoittajat myöntävät, että vertaus on kärjistetty, sillä punkista pitäminen ja politiikan väheksyminen ei heidän mukaansa tee kenestäkään vielä fasistia. Merja ja Reima kuitenkin korostavat, että tällainen yhdistelmä luo otollisen maaperän äärioikeistolaisten liikkeiden leviämiseksi. Kyseessä on siis eräänlainen ennaltaehkäisy, omituisen ilmiön hallinta ennen kuin siitä saadaan tarkempi käsitys. Joka tapauksessa kirjoittajat näkevät punkin todellisena fasistisena uhkana, joka on kaiken lisäksi vielä kaupallista massakulttuuria. Sen sijaan anarkismista ei puhuta tässä yhteydessä ollenkaan.

Käsitykset siitä, että bändi olisi työväenluokan musiikkia kuitataan näkemyksellä, jonka mukaan ”suomalaisen työväenliikkeen kulttuuriin eivät Sex Pistols ja punkkiopit kuitenkaan kuulu”. Lopuksi kirjoittajat korostavat, että suomalaistenkin bändien toimintaan tulisi kiinnittää huomiota ja varsinkin siihen miten nuortenlehdet käsittelevät ja luovat näitä ilmiöitä.

Arvo Salon Demariin kirjoittamassa pääkirjoituksessa ei puhuta fasismista, mutta sen sijaan muistutetaan hakaristeista ja väkivallasta. Salon mukaan punk yrittää vedota nuoriin työläisiin ja työttömiin. Tässä mielessä työväenliikkeen tulee olla tarkkana: ”Työväenliikkeen kanssa ei punk todellakaan kykene esittämään muuta yhteistä kuin yleisön.” Salo siis myöntää, että ilmiöllä on työväkeen liittyvä tausta, mutta hän näkee sen olevan täysin erillään työväenliikkeen ja vasemmiston perinteistä. Institutionaalinen vaikuttaminen lienee siis Salon mukaan oikea tie vaikuttamiseen.¹⁷⁷ Tämä tukee jo aiemminkin viittamiani Pertti Alasuutarin ja Juha Siltalan näkemyksiä suomalaisesta konsensus-yhteiskunnasta.

Demarin nuorten palstalla käydään kiivasta keskustelua punkista 28. tammikuuta. Nimimerkki Opiskelija P.L. kyseenalaistaa nykyisten poliittisten puolueiden kyvyn toimia nuorison puolesta nykyisessä taloudellisessa tilanteessa. Kirjoittajan mukaan ”ei ole ihme, että nuoret taipuvat anarkismiin tai, pahemmassa tapauksessa, fasismiin. Nuoret eivät enää luota vallanpitäjiin, kommunismi tukahduttaa heidät.” Kirjoittaja kertoo tehneensä valintansa, ja viittaa, että fasismi se

¹⁷⁶ SD, 14.1. 1978, 12.

¹⁷⁷ SD, 17.1.1978, 2.

ei ainakaan ole.¹⁷⁸

Kirjoittajan mukaan ei ole ihme, että Sex Pistols näkee tien anarkismiin väkivallassa, eikä hän tajua miten kukaan voi heitä siitä syyttää. Hänen mukaansa se on ilmeisesti ihan luonnollista tilanteessa, jossa poliittiset puolueet ja järjestöt tukahduttavat nuorten äänen, kuten siis vaikka Pistolsin epäämispäätöksessä. Kirjoittaja itse tosin korostaa, että ei usko väkivaltaan. Hän kuitenkin ilmaisee pettymyksensä demokratiaan: ”...luulin demokratian olevan sitä, että kaikilla on samat oikeudet. Nyt olen huomannut sen olevan sitä, että vahvemmalla on kaikki oikeudet.”

Merja ja Reima vastaavat tähän toteamalla ensin, että eivät he eikä sosialidemokratiakaan yleisesti pidä länsimaista porvarillista demokratiaa riittävänä. He siis ensin irtautuvat konsensuksesta. Heidän mielestään Pistolsien väkivaltainen anarkia johtaa juuri siihen tilaan, jolla kirjoittaja kuvaa demokratiaa: ”siihen, että vahvemmalla on kaikki oikeudet.” Tämähän taas muistuttaa fasismia, joten se, että anarkia ja fasismi mielletään rinnakkaisiksi aatteiksi ei itse asiassa tunnu kovin kaukaa haetulta, mikäli asiaa katsoo tästä näkökulmasta. Lopuksi he muistuttavat nuoria, että vasemmistopuolueet ovat tehneet aloitteita nuorten aseman parantamiseksi. He toivovatkin, että nuoret aktivoituisivat äänestämään sen sijaan, että pitäisivät Sex Pistolsia omana äänitorvenaan.

Demarin suhtautuminen fasismiin on sinänsä ymmärrettävää, sillä olihan vasemmisto ja suomettunut älymystö korostanut toisesta maailmansodasta lähtien, kuinka Hitlerin Saksa kukistettiin Neuvosto-armeijan avulla.¹⁷⁹ Toisaalta myös presidentti Kekkonen oli ajoittain puhunut ”fasismin vaarasta”.¹⁸⁰ Muiden lehtien jutuissa punkkia ei juuri syytetä fasistiseksi. Sen sijaan yhteiskunnalliset ja poliittiset kysymykset tulevat jonkin verran esiin. Tämä tuskin kuvaa eri lehtien fasismikäsitteitä sen erityisemmin, mutta on kuitenkin kiinnostavaa, että juuri Demarissa fasismi nousee esille.

Muissa punkin tuomitsevilla jutuissa ei politiikka nouse kovin merkittävään asemaan. Helsingin Sanomissa olleessa työluvan hylkäysuutisessa tulee kuitenkin esille bändin poliittinen tausta. Haastateltavana oleva, peruuntunut keikka järjestänyt Antti Einiö olettaa, että Englannissa nousee kohu. Bändi kun on kotimaassaan ensisijaisesti työväenluokan yhtye. ”Äärioikeiston täällä olisi yhtyettä pitänyt vastustaa”, Einiö tokaisee.¹⁸¹

¹⁷⁸ SD, 28.1.1978, 11.

¹⁷⁹ Hyvärinen 1994, 83-84; Vihavainen 1991, 137, 224.

¹⁸⁰ Vihavainen 1991, 226-227.

¹⁸¹ HS, 13.1.1978, 18.

Tämä onkin oikeastaan ainoa Helsingin Sanomien toimituksen tekemä juttu, jossa tuodaan hieman esille punkin poliittista taustaa. Siten Helsingin Sanomien retoriikka on ollut selkeästi punkkia väheksyvä, se on alennettu pelkäksi turmeltuneiden yksilöiden esittämäksi kaupalliseksi massakulttuuriksi.¹⁸²

Ilta-Sanomissa punkin taustaa lähestytään analyttisemmin 6. tammikuuta. Kirjoittaja Juho Juntunen viittaa tutkimuksiin, joissa on todettu punk-ideologian vastustavan monarkiaa ja tiukkaa valtiovaltaa.¹⁸³ Jutussa haastatellaan nuorisjärjestöjen edustajia, jotka pitävät yhtyettä todella vahingollisena. Lastensuojelun Keskusliiton mukaan he eivät halua sensuroida sinänsä mitään, ”mutta väkivaltaa ihannoiva yhtye on liikaa”. Pioneeriliiton pääsihteeri Vappu Lamminen taas kauhistelee erästä Johnny Rottenista otettua kuvaa, jossa hänen takkiaan koristaa rautaristi, joka on hänen mukaansa fasistinen merkki. Hänen mukaansa yhtye edustaa väkivaltaa ihannoivaa massakulttuuria pahimmillaan. Pioneeriliitto ei Lammisen mukaan hyväksy, että avoimen fasistisia yhtyeitä tuodaan Suomeen. Lammisen kantaa ei Juntusen mukaan myöskään muuttanut se, että hän kertoi laulaja Johnny Rottenin toimivan rasismien vastaisessa liikkeessä. Bändin leimaaminen fasistiseksi kertoo toisaalta myös tietämättömyydestä yhtyeen historian suhteen: jutun etusivulla olevassa osiossa Juntunen nimittäin kertoo, että yhtye on joutunut boikotin kohteeksi kotimaassaan haukuttuaan kuningatarta fasistiksi¹⁸⁴.

Seuraavalla kerralla Ilta-Sanomissa käsitellään punkkia musiikillisena ja nuorisokulttuurisena ilmiönä. Samaten sivutaan fasistisia merkkejä, ja todetaan niiden olevan vastalause massakulttuurille, ei kannanotto äärioikeiston puolesta.¹⁸⁵

”Rauta- ja hakaristeillä ei todellakaan ole punkin yhteydessä mitään tekemistä fasismin kanssa”, Juntunen painottaa. Jutussa muistutetaan myös, että Johnny Rotten on englantilaisen Socialist Worker -lehden haastattelussa todennut vastustavansa paikallista äärioikeistoa ja sen edustajaa National Front -liikettä. Sen jälkeen yhtye Juntusen mukaan joutunut kotimaassaan äärioikeiston vainon kohteeksi. Myös punk-nuoriso on yleisesti joutunut National Frontin mustalle listalle, sillä se veljelee mustien siirtolaisten kanssa.¹⁸⁶

¹⁸² Helsingin Sanomissa on oikeastaan vain yksi juttu, jossa punk saa jonkinlaisia sympatioita. 17.1. 1978, 18.

Horisontti-palstalla julkaistussa jutussa päivitellään Suomen ahdasmielistä kuvaa ulkomailta Sex Pistolsin ja Aku Ankan kieltopäätöksien johdosta. Kirjoittajana ei ole tällä kertaa Forsström vaan myöhemmin mm. näytelmäkirjailijana tunnetuksi tullut Ilse Rautio.

¹⁸³ IS, 6.1. 1978, 1, 44.

¹⁸⁴ Toisaalta heti julkaisunsa jälkeen God Save the Queen -kappaleen lause ”God save the Queen, her fascist regime” ymmärrettiin joissakin piireissä väärin. Tässä tulkinnassa kuningatar on fasisti ja niin ovat punkkaritkin, eli kyseessä olisi siis ylistyslaulu!

¹⁸⁵ IS, 11.1.1978, 1, 10.

¹⁸⁶ Monet punkkarit kuuntelivat paljon, ja kuuntelevat nykyäänkin, mustasta kulttuurista syntyneitä ska- ja reggae-

Ilta-Sanomien kolumnisti Bisquit rinnastaa valtiovallan ja väkivallan ja irvailee, onko suomalaiselta vasemmistolta hävinnyt väkivaltaisen vallankumouksen henki kokonaan, kun eivät päästäneet Pistolsia Suomeen.¹⁸⁷ Toisaalta esimerkiksi Siltalan mukaan tämä oli totta, pahimpia stalinisteja lukuunottamatta.¹⁸⁸ Bisquitin mukaan asiantuntijat, ilmeisesti siis rock-toimittajat, näkevät punkin ”versoavan työväenliikkeen parhaista perinteistä” eli tässä tapauksessa väkivallasta. Bisquit muistuttaa Eetu Salinin väkivaltaista vallankumousta korostavasta perinnöstä ja ihmettelee, että nykyään täällä tunnetaan vain rauhallisen vallankumouksen mahdollisuus. Siten Sex Pistols ei sovikaan työväenliikkeen nykyiseen arvomaailmaan. Kirjoittaja ei sen sijaan lähde kommentoimaan väitteitä punkin fasistisuudesta.

Yleisönosastoilla fasismi ja anarkia eivät nouse kovin keskeiseen asemaan. Englantilaisen punkkarien työväenluokkainen tausta ja köyhät lähtökohdat¹⁸⁹ ovat sen sijaan esillä huomattavasti enemmän.

Esimerkiksi Helsingin Sanomien nuorten posti –palstalla nimimerkki SX korostaa, että Sex Pistols on kotimaassaan nimenomaan vasemmiston ja työväenluokan yhtye. Mitä se tarkoittaa ja miten se ilmenee bändin toiminnassa, jää tässä kirjoituksessa hämärän peittoon.¹⁹⁰ Hieman syvällisempää pohdintaa esittää Helsingin Sanomien yleisönosastolla nimimerkki Tulevaisuus. Hänen mukaansa bändi ei ensinnäkään edusta massakulttuuria, vaan valtiovaltaa ja kuningatarta kritisoivaa työläiskulttuuria. Samalla yhtye pyrkii nostamaan esille yhteiskunnallisia epäkohtia kuten nuorisotyöttömyyttä.¹⁹¹ Kirjoittaja myös katsoo, että nuoria edustavat nuorisjärjestöt eivät itse asiassa ole nuorten asialla. Ne ajavat enemmänkin puolueiden ja kirkon asemaa. Samalla hän pelkää nuorison passivoitumista: ”Tehdäänkö meistä nuorista valmiita istumakoneita suoraan peruskoulusta työttömyyskortistoihin, nukutetaanko meidän eräs identiteettimme roskalehtien sensaatiouutisiin ja sisäasiainministeriön tietämättömyyteen.”

Helsingin Sanomien Nuorten posti –palstalla nimimerkki Stiina tuomitsee punkkarien kapinoinnin turhaksi aggressioksi. Hänen mukaansa punkkarit vain kuljeskelevat ympäriinsä hakaneulat

musiikkia. Söderholm 1987, 47. Esimerkiksi Johnny Rotten kuunteli paljon mustaa musiikkia, ja lisäksi hänen myöhempi bändinsä PIL otti paljon vaikutteita sieltä suunnalta. Toisaalta on myös mielenkiintoista, että yleisesti oikeistolaisina esiintyvät skinit kuuntelivat alun perin paljon skata, kuten myös nykyäänkin. Tuolloin liike ei tosin vielä ollut erityisen äärioikeistolainen, aatteellisesti hajanainen se on vieläkin.

¹⁸⁷ IS, 17.1.1978, 23.

¹⁸⁸ Sen sijaan Vihavainen väittää varsin poleemisesti, että 1970-luvulla Suomessa olisi ollut se 5. kolonna, jota ei vuonna 1939 ollut, mikäli Neuvostoliitto olisi ryhtynyt voimatoimiin Suomea vastaan. Vihavainen 1991, 296.

¹⁸⁹ Toisin kuin Englannissa, Suomessa punkkarit olivat, ja ovat, taustaltaan paljon heterogeenisempi ryhmä. Punkkareita tulee kaikista yhteiskuntaluokista. Saaristo 2003, 92.

¹⁹⁰ HS, 28.1.1978, 16.

¹⁹¹ HS, 20.1.1978, 15.

poskessa, tapellen toisten samanlaisten kanssa; tämä ei hänen mukaansa muuta yhteiskuntaa mitenkään. Heidän protestinsa on tuomittu epäonnistumaan siksi, että he jättäytyvät yhteiskunnan ulkopuolelle. Kirjoittaja vertaa punkkareita hippeihin, hipitkin kun pyrkivät muuttamaan yhteiskuntaa jättäytymällä sen ulkopuolelle. Hipit vetosivat pasifismilla, punkkarit aggressiivisuudella. Joka tapauksessa kirjoittaja povaa punk-liikkeelle samaa kohtaloa kuin hippiliikkeelle eli tuhoutumista ilman mainittavia aikaansaannoksia. Kirjoittajalla on siis näkemys punkista jokseenkin poliittisena liikkeenä, mutta hän ei lähde tässä yhteydessä puhumaan fasismista eikä anarkiasta.¹⁹²

Englannissakin pyrittiin toisaalta osoittamaan, että punkkarien yhteiskunnalliset näkemykset olivat kovin lapsellisia, uhoa ilman sisältöä. Esimerkiksi The Observer oli kuvannut Sex Pistolsin jäsenet vihaisiksi nuoriksi, jotka haluavat vallankumousta ilman käsitystä korvaavasta järjestelmästä. Sosialismi-sanakaan ei ole heille tuttu.¹⁹³

Tämä ei ole yllättävää, sillä intellektualismi ja sofistikoitunut filosofointi eivät esimerkiksi Söderholmin mukaan kuulu mitenkään keskeisesti punkkiin. Siitä ei löydy sosiaaliselle liikkeelle ominaista yhtenäistä todellisuuskäsitystä ja arvostruktuuria. Punkin sisällä voi esiintyä tietoista poliittista ideologiaa ja toimintaa, mutta se voi myös keskittyä pelkkään ilveilyyn ja pelleilyyn eli ”järjestelmän” halventamiseen. Protesti on sekä yhteiskunnallista, anarkiaa korostavaa ja instituutioita pilkkaavaa, että musiikillista, eli rockin kaavoja ja kaupallistumista vastustavaa.¹⁹⁴

Tätä kautta on myös ymmärrettävää, että punkin poliittinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus ei saanut paljoakaan painoarvoa sanomalehtien kirjoittelussa. Suomalaisessa hyvinvointivaltion neuvotteluun tähtäävässä ilmapiirissä, jossa kulttuurielämän sääntelyllä oli kansansivistykseen tähtäävä funktio,¹⁹⁵ ei kaupalliseksi massaviihiteeksi luettava populaarikulttuurin edustaja voinut kertakaikkiaan tuoda esille mitään poliittisesti merkittävää.

¹⁹² HS, 21.1.1978, 15.

¹⁹³ The Observer 5.12.1976, 3.

¹⁹⁴ Söderholm 1987, 43-44; vrt Raippa 2002, 94-100.

¹⁹⁵ Alasuutari 1996, 222-224.

3.4 Miksi Sex Pistolsin maahantulo piti kieltää

Keskustelu punkin alkuperästä tammikuussa 1978 oli kiivasta, ja siihen sisältyi paljon erilaisia yhteiskunnallisia ja poliittisia kysymyksiä. Punkin vastustajien mielestä punk – ja Sex Pistols tämän tyyllilajin edustajana – on viimeisin huipentuma nuorisolle markkinoitavassa haitallisessa, väkivaltaa tihkuvassa roskaviihteessä.¹⁹⁶ Lehdistä Helsingin Sanomat, Demari ja Aamulehti suhtautuivat kaikki negatiivisesti punkkiin. Huomionarvoista on, että tavallisesti sensaatiohakuiseksi käsitetty Ilta-Sanomat suhtautui tapaukseen kaksijakoisesti. Pääosin lehden kirjoittelu oli asiantuntevaa ja ilmiöön positiivisesti suhtautuvaa. Merkittävin syy tähän on rock-toimittaja Juho Juntunen¹⁹⁷. Sen sijaan lehden virallinen linja kuitenkin tuomitsi punkin yhden pääkirjoituksen muodossa. Joka tapauksessa Juntusen ”roskalehteen” kirjoittamat jutut ovat kiihkottomia ja niissä käsitellään yleensä faktoja, ei huhupuheita, toisin kuin muiden lehtien monissa jutuissa.

Myös poliittinen asennoituminen vaikutti argumentteihin. Riippumaton Helsingin Sanomat, jonka arvomaailmaa voisi kuitenkin luonnehtia jokseenkin porvarilliseksi, ja kokoomuslainen Aamulehti katsoivat punkin olevan turmiollista, hyvien tapojen vastaista roskaa, Demari sen sijaan tuntui pitävän punkkia nimenomaan länsimaisena hyvien tapojen vastaisena roskana. Ilmiön yhteiskunnallista taustaa toi eniten esille Ilta-Sanomat. Muissakin lehdissä sitä sivuttiin, mutta suurta painoarvoa sille ei annettu. Enemmänkin arvosteltiin sitä, että jos kurjista oloista ponnistavilla nuorilla on tarve saada ääntään kuuluviin, niin miksei sitä tehdä poliittisen osallistumisen kautta.

Yleisönosastokirjoittelun asenne ei taas ollut kovin tiukasti sidottu itse lehtien linjoihin. Jokaisessa lehdessä oli mielipidekirjoituksia puolesta ja vastaan. Argumentit olivat aika pitkälle samoja kuin toimittajienkin tekemissä jutuissa. Punkin vastustajien argumenteissa on selvästi nähtävissä, että Suosikki- ja Help-lehdet ovat olleet keskeisenä tietolähteenä.

Syytöksien mukaan Sex Pistols oli paheellinen ja turmeleva monestakin syystä. Ensinnäkin yhtyeen jäsenet ja heidän faninsa näyttivät suorastaan eläimellisiltä. Punkkarien tavat olivat järkyttäviä: he syljeskelivät ihmisten päälle, ulostivat ja oksentelivat minne sattuu, herjasivat vanhempia ihmisiä sekä perinteisiä arvoja ja instituutioita. Olivatpa kaiken lisäksi vielä rikollisiakin¹⁹⁸.

¹⁹⁶ Tämä oli myös punkin vastustajien keskeisimpiä argumentteja Englannissa joulukuussa 1976. Ks. esim. Times 9.12.1976, 14.

¹⁹⁷ Oli tuolloin, ja vielä nykyäänkin, toimittajana muun muassa Soundi-lehdessä. Tekee töitä myös tatuojana ja sarjakuvapiirtäjänä.

¹⁹⁸ Esimerkiksi 1990-luvun saatananpalvonta-keskustelussa on Hjelmin mukaan usein tehty suorja rinnastuksia tyyliin,

Punkkarit olivat myös väkivaltaisia, eivät vain muita punkkareita, vaan myös muita ihmisiä kohtaan. Väkivaltaa esiintyi punk-konserteissa ja kaduilla. Kaiken lisäksi punkkarit olivat fasisteja tai ainakin flirttailivat fasististen arvojen ja symbolien kanssa. Toisaalta punkkareiden tarkoituksena oli usein antaa tahallaan väärä tai ristiriitainen kuva itsestään tiedotusvälineille – tämä toi näkyvyyttä. Tämä ei ole mitenkään harvinaista populaarikulttuurissa. Pop-artisti Madonna on hyvä esimerkki ristiriitaisesta imagosta ja median hallinnasta. Hän on toisaalta feministinen, toisaalta hyvinkin perinteinen seksiohje. Samalla hän on sulauttanut imagoonsa vaikutteita mustasta, latino- ja homokulttuurista ja vaihtanut imagoaan kuin paitaa.¹⁹⁹

On sinänsä ymmärrettävää, että Sex Pistolsin tapauksesta nousi kohu. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että monet punk-liikkeeseen kohdistetut syytökset ovat todella hataralla pohjalla. Ne perustuvat liioitteluun ja usein väärinkäsityksiin, ehkäpä jopa tiedostettuihin sellaisiin. Toisaalta monia samoja perusteita punkkarien kauhistelulle esiintyi myös Englannissa. Merkittäväksi tämä väärä tieto ja väärän tiedon levitys nousee Suomessa siinä mielessä, että näillä perusteilla virkavalta kävi toimeen ja kielsi Sex Pistolsin maahantulon.

Kimmo Katajala käyttää tutkimuksessaan tammikuun 1978 punk-kirjoittelusta Stuart Hallin näkemystä virkavallan voimankäytön kynnyksistä. Hallin jaottelussa sopimaton käyttäytyminen herättää paheksuntaa, mutta ei ole vielä riittävä syy pakkovallan käyttöön. Riittävä syy saatiin tässä tapauksessa yhtyeen jäsenten rikollisesta taustasta, jolla suomalaiset viranomaiset perustelivat kiellon.²⁰⁰

Mielenkiintoinen kysymys onkin, miten lehtikirjoittelu vaikutti niin virkavallan, muiden toimittajien kuin tavallisten kansalaistenkin toimintaan ja näkemyksiin. Oliko rikosrekisterien nosto syyksi vain peittelyä sille, että virkamiehet eivät halunneet poiketa ”yleisestä mielipiteestä” tai sille, että he tekivät päätöksensä oman makunsa perusteella. Voidaan myös kysyä, olivatko he todella vilpittömästi sitä mieltä, että kyseisellä päätöksellä suojeltaisiin Suomen nuorisoa paheellisilta tavoilta ja malleilta?

Hallin näkemyksen mukaan populaarikulttuurin ja valtion suhde on ollut usein suhteellisen rauhallinen. Käännekohtia eivät itse asiassa ole olleet populaarikulttuurin sisällölliset muutokset

heavy-musiikin kuuntelija = saatananpalvoja = rikollinen. Hjelm 2005, 117-118, 196, Tämän tyylistä diskurssia on nähtävissä myös punkin suhteen: punkkari = väkivaltainen = rikollinen.

¹⁹⁹ Kellner 1998, 332.

²⁰⁰ Katajala, Kimmo, teoksessa Näkökulmia rockkulttuuriin, toim. Söderholm, 1987, 94-95

vaan populaarin ja vallitsevan kulttuurin välisten suhteiden muutokset.²⁰¹ Siten Sex Pistolsin tapauksessa voidaankin olettaa, että kyse on enemmänkin yleisestä massakulttuuriin kohdistuvasta kieltoamentaliteetista kuin itse punkista.

On oletettavaa, että muiden lehtien toimittajat tekivät juttunsa mukaillakseen Helsingin Sanomien toimittajien aikaansaamaa mielipidettä. Siten voidaan myös kysyä, jatkoivatko monet punkkia vastustaneet yleisönosastokirjoittajat samaa teemaa yleiseen ilmapiiriin vedoten. Jos ajatellaan suomalaista yhteiskuntaa, se oli Alasuutarin mukaan vielä 1980-luvun lopulle asti suhteellisen homogeeninen luterilaiseen tapakulttuuriin pohjaava, verraten suljettu taloudelliskulttuurinen systeemi. Tähän ilmapiiriin sisältyi myös pelko kansainvälisten kulttuurivaikutteiden turmelevuudesta suomalaisen kulttuurin kustannuksella.²⁰² Monet kirjoitukset voidaan nähdä oireena tästä pelosta. Lisäksi vielä suomettunut viestintäkulttuuri johti tilanteeseen, jossa idästä tuleva tieto otettiin vastaan avoimesti, kun taas lännestä tulleeseen viestintään suhtauduttiin kriittisemmin.²⁰³

Moderniin yhteiskuntaan kuuluu vanhemman sukupolven päivittely siitä, kuinka hyvin asiat ovat nykynuorilla. Tämä toki lienee ollut yleinen trendi koko maailmanhistorian ajan. Silti esimerkiksi Euroopassa vanhempi sukupolvi oli nähnyt kuinka rakennettiin sodanjälkeinen hyvinvointivaltio, jossa ihmisten materiaallinen hyvinvointi oli noussut huomattavasti heidän omasta nuoruudestaan lähtien. Siten on myös ymmärrettävää, ettei vanhempi sukupolvi tajunnut, miksi nuori sukupolvi voisi voida niin huonosti, että heitä kiinnostaisi tällainen väkivaltamuoti. Vanhemmat eivät ymmärrä nuoremman sukupolven perinteiden ”pakkoluovutuksen”²⁰⁴ aiheuttamaa identiteetin hakemista. Vastaukseksi nuorten käytökselle nousee se, että nuorille uskotellaan ulkopäin, että heidän asiansa ovat huonosti. Tämä uskottelija, eli punk, käsitetään valheelliseksi ja siksi se pitää vaientaa.

1970-luvusta puhutaan yleisesti yli-politisoituneena aikana Suomessa. Tässä tapauksessa se oli ehkä yli-politisoitunut esimerkiksi siinä mielessä, että useimmat opiskelijajärjestöt ja nuorisojärjestöt olivat hyvin aatteellisesti järjestäytyneet. Poliitiikka oli myös vahvasti esillä tiedotusvälineissä puolueiden vaikutuksesta, ja täten politiikaksi tunnutaankin käsitettävän ainoastaan perinteinen instituutioihin nojaavaa vaikuttaminen. Ideologiset erot eivät kuitenkaan tunnu tässä tapauksessa kovin vahvoilta tuon ajan Suomessa.²⁰⁵ Hyvinvointivaltion konsensus-periaate ja luokkasovinto

²⁰¹ Hall 1992, 213.

²⁰² Alasuutari, 1996, 265-266.

²⁰³ Vihavainen 1991, 132, 140.

²⁰⁴ Ziehe 1991, 37-39, 66-67.

²⁰⁵ Toisaalta esimerkiksi Hyvärinen näkee, että yli-poliittisiksi haukutut taistolaiset olivat itse asiassa epäpoliittisia.

tuntuvat olevan vahvoja; punkkia arvosteltiin uhaksi Suomen nuorisolle ja suomalaiselle kulttuurille yhteisessä rintamassa, vain argumenteissa oli eroja.

Hänen mukaansa taistolaiset näkivät ideologisessa puhtaudessaan olevansa perinteisen, turmeltuneen ja kompromisseihin tähtäävän politiikan yläpuolella. Samalla Hyvärinen korostaa itse liikkeen muodostaman yhteisön olleen jäsenilleen politiikkaa tärkeämpi tekijä. Hyvärinen 1994, 332, 336. Siten taistolaisuudessa ja punkissa voidaan nähdä jopa tiettyä samankaltaisuutta.

4. Viihde uhkaa sivistystä

”Aku Ankan julistaminen säädyttömäksi tai yhden pop-yhtyeen maahantulon estäminen ovat tietysti melko harmittomia tapauksia, mutta ne voivat olla oire nousevasta ahdasmielisyydestä.” Näin kirjoittaa Pekka Tarkka²⁰⁶ 22. tammikuuta Helsingin Sanomien kulttuurisivuilla.²⁰⁷ Kyseinen sitaatti ja koko artikkeli kuvaa mielenkiintoisella tavalla tuonhetkistä mediaan liittyvää keskustelua. Massakulttuuri tuntuu toisaalta uhkaavan suomalaista kansallista kulttuuria ja toisaalta se myös antaa kuluttajilleen huonoja arvoja ja esikuvia.

Tarkka käsittelee sananvapauden ja sensuurin suhdetta kirjoituksessaan. Jutussa hän keskittyy ruotimaan uuden kulttuurilehti Näköpiirin mielipiteitä sananvapaudesta ja sensuurista. Tarkan mukaan on hätkähdyttävää, että kulttuurilehti liputtaa tiukemman valtiollisen valvonnan ja sensuurin puolesta asettuen samaan rintamaan monien järjestöjen kanssa. Tarkan mielestä asiaa tulisi lähestyä maltillisemmin ilman räikeää poliittista arvolatausta, joka rajoittaisi sananvapautta. Tämä esimerkki kuitenkin tuo esille, että politiikka näyttää myös joidenkin aikalaiskuvausten mukaan vaikuttavan kaikkeen tiedottamiseen.²⁰⁸ Toki suomettuneessa ilmapiirissä tämä lienee ollut yleisesti juurtunut tiedotusvälineiden työntekijöiden mieliin, välillä varmaan aivan huomaamatta.

Sen sijaan kolmen nuoren punkkarin näkemys yhteiskunnan asenteista ilmenee 17. tammikuuta Ilta-Sanomien yleisönosastolla:

”Nyt;

- kun ruotsalaiset taas naureskelevat meille,
- kun Expressenin odottamat kirjaroviotkin varmaan pian syttyvät,
- kun nuorisotyöttömyyden lääketta ja maastamuuton loppua ei näy,
- kun nuorisokulttuuria pidetään taas 60-luvun malliin vaarallisena saasteena,

NIIN EIKÖHÄN MEIDÄN OLISI PITÄNYT ÄÄNESTÄÄ NÄISSÄ VAALEISSA SEX PISTOLSEJA!”²⁰⁹

Kyseinen teksti voidaan nähdä melko tyypillisenä punk-henkisenä tunteenpurkauksena – sanotaan asiat suoraan, yhteiskunnalliselta kannalta ja kärjistäen.²¹⁰ Sisältö on kuitenkin pitkälle samoilla

²⁰⁶ Pekka Tarkka on toiminut kirjallisuuskriitikkona ja kirjallisuudentutkijana. Jukka Tarkan veli.

²⁰⁷ HS, 22.1.1978, 21.

²⁰⁸ Vrt. Mäenpää 2003, 508.

²⁰⁹ IS, 17.1.1978, 3. Muoto alkuperäinen.

²¹⁰ Esa Saarinen näkee punkin perusajatuksen hyvin tämänkaltaisena. ”Olkoon harkitsematonta, kunhan edes koskettaa!” -sitaatti kuvaa hyvin punkin perusajatusta; parempi tehdä edes jotain kuin olla passiivinen. Saarisen

linjoilla Pekka Tarkan kanssa. Nuoret kokevat, että virkavalta ei pysty vastaamaan nuorison ongelmiin ja tyytyy sitä vastoin saamaan tilanteen hallintaansa vain rajoitusten avulla. Myös perinteisen poliittisen kentän vaihtoehdot eivät tunnu houkuttelevilta. Sex Pistols sen sijaan tarjoaa vaihtoehdon, tosin hyvin epämääräisen sellaisen.²¹¹ Sinänsä on myös mielenkiintoista, että tätä tutkielmaa varten keräämässäni punkkiin liittyvässä aineistossa nuoret saavat äänen oikeastaan vain yleisönosastokirjoitusten – usein pelkästään nuorten palstojen – kautta. Varsinaisissa lehtijutuissa nuoria ei haastatella, ainoastaan Juho Juntusen tekemässä Sex Pistolsin hajoamisuutisessa on yksi kommentti eräältä Pistols-fanilta. Nuoret ovat siis uutistoimituksen ulkopuolella.

Sensuurin puolustajien näkökulmaa taas havainnollistaa hyvin Porvarillisen varhaisnuorisoliiton pääsihteeri Ari-Matti Auvisen Aamulehden Näkökulma-palstalla 17. tammikuuta julkaistu teksti, joka ottaa vahvasti kantaa Sex Pistolsia ja nuorisolle markkinoitavaa roskakulttuuria vastaan.²¹²

Jutun otsikko ”Sex Pistols on vasta alkua” kertoo hyvin kirjoituksen lähtökohdan: nuorisojärjestöjen tarkoituksena on vastaisuudessa pyrkiä painostamaan päättäjiä, jotta nuorisolle haitallinen massakulttuuri ei pääsisi leviämään. Valtiovalta ei ole ajan tasalla ja siksi nuorisojärjestöjen on ollut pakko toimia. Nuorisojärjestöjen mukaan ”vahingollisen massaviihteen kontrolloimiseksi on sen maahantuontia ja mainontaa rajoitettava lainsäädännöllisin ja verotuksillisin keinoin. Veron tuotto on käytettävä korkeatasoisen lasten ja nuorten kulttuurin tukemiseen.” Kirjoitus tukee siis sensuurin käyttöä, mutta toisaalta korostaa myös laadun parantamisen merkitystä.

Sinänsä Auvisen ja Näköpiiri-lehden sensuuria kannattavat puheenvuorot ovat luontevia; sensuuri oli arkipäivää 1970-luvun Suomessa. Kekkonen oli itse jopa julkisesti kehottanut sanomalehtiä pidättäytymään Neuvostoliittoa mahdollisesti ärsyttävästä kirjoittelusta.²¹³ Myöskään Kekkosesta itsestään ei saanut kirjoittaa liian kärkevästi. Pitää kuitenkin muistaa, että kyseessä oli enemmänkin ennakoivasta, kirjoittamiselta pidättäytyvästä linjasta, eli itesesensuurista. Joka tapauksessa voidaan ajatella, että mikäli epämiellyttävän aineiston sensuroiminen on yleistä, niin miksi sitä ei sitten voisi soveltaa ”haitalliseen” massakulttuuriin, joka itse asiassa voi pahimmillaan myös ärsyttää isoa naapurua.

Tässä luvussa paneudun tuon hetken keskusteluun massaviihteestä ja sen vaikutuksesta

mielestä suomalainen kirjallisuus ja filosofia kaipasivat vuonna 1980 punk-henkistä potkua. Blomstedt, Jan & Saarinen, Esa. Punkakatemia. 1980, 19.

²¹¹ Tämä voidaan nähdä hyvin osana nuorten käsitys vertikaalista elämänkulkuperspektiivistä. Sille on ominaista nopeat identiteetin vaihtelut ja näkemys elämästä tässä ja nyt. Ziehe 1991, 66-67.

²¹² AL, 17.1.1978, 9.

²¹³ Vihavainen 1991, 120-122.

kulttuurielämään ja nuoriin. Ensimmäisessä alaluvussa käydään läpi keskustelua punkin alkuperästä eli siitä, onko se kaupallista massaviihdettä vai jotain muuta. Toisessa kappaleessa tarkastelen massaviihdettä yleisesti Aku Ankan ja Charlien enkelien toimiessa tässä keskeisinä keskustelun lähtökohtina. Kolmannessa alaluvussa käsitelen sensuurikeskustelua yleisemmällä tasolla.

Kysymys on toisaalta myös merkittävä siksi, että nuorille suunnattu viihde ottaa vaikutteensa nuorilta ja muokkaa nuorisokulttuureja. Siten nuorten identiteettikokeiluista on tullut merkittävä poliittinen kiistakysymys nuorten ja valtiollis-julkisten laitosten tai kaupallisten intressien välille.²¹⁴ Sitä kysymystä tämäkin keskustelu heijastelee.

4.1 Punkin alkuperä – nuorten työttömien angstia vai kaupallista massaviihdettä?

Tässä kappaleessa tarkastellaan sitä, miten kirjoittajat näkevät punkin syntyneen. Keskeisimmäksi kysymykseksi nousee näkemys siitä, onko punk väkivaltaista, kaupallista muotiviihdettä. Kysymys on sikäli merkittävä, että tätä kautta kirjoittavat toimittajat pystyvät jäsentämään ilmiötä paremmin. Kaupallinen massakulttuuri on helppo maalitaulu, kun taas yhteiskunnalliset ja poliittiset kysymykset sen sijaan vaativat perusteellisempaa perehtymistä aiheeseen.

Punk-keskustelun aloittaneessa Helsingin Sanomien jutussa kirjoittaja Raija Forsströmin asenne ilmiötä ja orkesteria kohtaan on avoimen vihamielinen. Forsström ei lähde tarkastelemaan ilmiötä juuri ollenkaan laajemmassa kontekstissa. Tosin huomautus ”niin että monet on konstit, joilla lastemme viikkorahoja viedään...” viittaa siihen, että kirjoittaja arvelee kyseessä olevan pelkkä musiikkiteollisuuden luoma tuote.²¹⁵

Seuraavana päivänä Forsström kertoo ilmeisen harmistuneena, että Pistolsit ovat saaneet viisuminsa Yhdysvaltain kiertuetta varten. Samassa jutunpätkässä arvostellaan aiemmin ”edistyksellistä musiikkia tuottanutta” Love Recordsia, joka tuo bändin levyjä Suomeen: ”Niin väistyy aate rahan tieltä!”. Musiikkiteollisuuden kaupallisuus näyttäytyy siis tässäkin syntipukkina. Tuoton vuoksi levy-yhtiöt ovat valmiita tekemään mitä tahansa.²¹⁶ Myös seuraavan päivän Helsingin Sanomissa olleessa uutisessa Pistols esitetään osana väkivaltamuotia tuottavaa viihdekoneistoa.

Kuudentena tammikuuta Helsingin Sanomissa julkaistaan uutinen, jossa kerrotaan puolueiden

²¹⁴ Ziehe 1991, 56.

²¹⁵ HS, 3.1. 1978, 12.

²¹⁶ HS, 4.1. 1978, 12.

lapsijärjestöjen vastustavan yhtyettä. Järjestöjen vetoimuksessa punk esitetään osana ylikansallista roskaviihdettä ja massakulttuuria. Samalla vetoimuksessa kauhistellaan tilanteen jo riistäytyneen liian pitkälle: ”Kioskikirjallisuus, väkivaltaviihde, huonot elokuvat ja kieroutuneilla tempuilla suosiota houkuttelevat ns. ”musiikkiyhtyeet” ovat saaneet ja saamassa maassamme liian hyvän jalansijan.”²¹⁷ Sama uutinen on myös muissa lehdissä, ja sisältö on samantyylinen muissa paitsi Ilta-Sanomissa.

Aamulehden Takatasku-palstalla otetaan 7. tammikuuta vahvasti kantaa Sex Pistolsia vastaan otsikolla ”Rääväsuita ei haluta Suomeen”²¹⁸. Jutussa kerrotaan nuorisojärjestöjen vastustuksesta, sillä bändin katsotaan olevan haitallista väkivaltaviihdettä. Samalla lainataan työvoimaministeriön edustaja Holger Quickilta kommentteja, jotka ovat varsin neutraaleja. Punkkia ei käsitellä ilmiönä eikä bändin taustasta tuoda muuta esille kuin jäsenten rikollinen tausta. Lopussa luodaan vielä katsaus meneillään olevaan Yhdysvaltain kiertueeseen varsin halventavassa sävyssä.²¹⁹

Perjantaina 13. tammikuuta Helsingin Sanomien Horisontti-palstalla julkaistaan uutinen: Sex Pistols ei tule. Jutussa ei varsinaisesti käsitellä punkkia ilmiönä, mutta mukaan on otettu konsertin järjestäjä Antti Einiön kommentti. Hän ihmettelee vasemmiston vastustusta bändiä kohtaan; Englannissa Sex Pistols on hänen mukaansa työväenluokan bändi. ”Äärioikeiston täällä olisi yhtyettä pitänyt vastustaa!”²²⁰ Helsingin Sanomat tukeutuu tässä uutisessa ensimmäistä kertaa rock-asiantuntijan lausuntoon. Muut lehdet tyytyvät kirjoittamaan uutisesta viitaten pääasiassa ulkoasiainministeriön lausuntoon.

Einiön viittaama vasemmisto vastustikin Pistolsia pontevasti. Demarin kirjoituksissa bändi esitetään järjestään osana turmiollista, länsimaista roskakulttuuria. Demarin nuorten palstalle ovat palstan ylläpitäjät Merja ja Reima kirjoittaneet Pistolseja vastustavan jutun, jossa kuvataan yhtyeen historiaa ylimalkaisesti ja virheellisesti. Merja ja Reima esittävät bändin rahanahneeksi porukaksi; yhtyeen tekemien ja purkamien levytyssopimusten rahasummat esitetään tarkasti. Bändin työväenluokkainen tausta tuodaan kyllä esille – Johnny Rotten esitellään halveksivaan sävyyn viemäripuhdistajana, Demarissa! – mutta kirjoittajien mukaan ”suomalaisen työväenliikkeen kulttuuriin eivät Sex Pistols ja punkkiopit kuitenkaan kuulu”.

Arvo Salo kantaa myös kortensa kekoon Demarin pääkirjoitussivulla. Vanhan 60-luvun radikaalin

²¹⁷ HS, 6.1. 1978, 6.

²¹⁸ Onko Eppu Normaali kenties ottanut tunnetun kappaleensa nimen kyseisestä otsikosta?

²¹⁹ AL, 7.1. 1978, 10.

²²⁰ HS, 13.1. 1978, 18.

mukaan punk edustaa paheellista väkivaltamuotia, jonka kanssa työväenliikkeellä ei ole juuri mitään yhteistä.²²¹ Salon mukaan punkkarit ovat väkivaltaisia ja rahanahneita. Hän viittaa Hufvudsbladetin Carola Hedmanin kirjoitukseen, jonka mielestä punk on ensinnäkin musiikillisesti mielikuvituksetonta, ja toisaalta se on massamuodin tuote; Hedmanin mukaan valtaosa punkkareista on tavallisia, muotia seuraavia nuoria, ja vain pieni osa on oikeasti vihamielistä porukkaa. Salon mukaan punk yrittää vedota erityisesti nuoriin työläisiin ja nuoriin työttömiin ”muoti-ilmiönä ja myyntihöydykkeenä”. Salo ei kuitenkaan näe, että työväenliikkeen kanssa punkilla olisi muuta yhteistä kuin yleisö, ja tämänkin suhteen pitäisi olla tarkkana

Arvo Salo siis tunnustaa, että punkilla on jonkinlaiset yhteydet yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin, mutta teillään ilmiön kaupallisenä - itse asiassa työväestöä riistävänä - väkivaltaviihteenä. Salo tekeekin mielenkiintoisen rinnastuksen: ”Röyhkeälle liikemiehelle totta kai kelpaa työttömän raha ja työttömän viha. Punk ottaa rahaa ja antaa vihaa, eikä juuri tarvitse kysellä, kuka siinä kaupassa hyötyy ja kuka kärsii.” Samalla Salo näkee ilmiössä jotain yhteistä uusien yliluonnolliseen ja taikauskoon liittyvien muotiharrastusten kanssa. Näitä hän pitää myös epäilyttävinä.

Demarin viihdevastaisuus on toisaalta ymmärrettävää. Itäeurooppalaisissa kansandemokratioissa ja siten myös monissa suomalaisissa poliittisissa järjestöissä vastustettiin rappiollista amerikkalaista roskaviihdettä. Kaupallisuudesta olikin tullut varsinainen kirosana 1970-luvun ilmapiirissä.²²² Toisaalta kuitenkin vielä 60-luvulla monet vasemmiston edustajat pyrkivät luomaan populaarikulttuuria Suomeen pop-musiikin ja sarjakuvien muodossa.²²³

Kuitenkin myös porvariston edustajista löytyi massakulttuurin kiivaita vastustajia. Aamulehden Näkökulma-palstalla Porvarillisen varhaisnuorisoliiton pääsihteeri Ari-Matti Auvinen kommentoi Sex Pistols -kohua. Hänen mukaansa vahingollinen massaviihde on kitkettävä ja korkealaatuista kulttuuria on tuettava. Sex Pistols on siten lapsille suunnattua kaupallista roskaviihdettä, ei juuri muuta. Auvinen ei lähde tarkemmin erittelemään, mikä Sex Pistolsissa on haitallista, eikä myöskään kerro, mikä taas tekee jostakin toisenlaisesta nuorisoviihteestä kelvollisempaa.²²⁴

Viihteellisemmän Ilta-Sanomien pääkirjoituspalstalla otetaan kantaa sekä Sex Pistolsin että Aku Ankan tapauksiin. Kirjoittaja kertoo, että bändin jäsenet tulevat kuuleman mukaan yhteiskunnan

²²¹ SD, 17.1.1978, 2.

²²² Heinonen 2003, 464-465; vrt Alasuutari 1996, 223-224.

²²³ Ks. esim. Tuominen 1991, 108-114, 334-384.

²²⁴ AL, 17.1.1978, 9.

pohjalimoista ja että heidän esiintymisensä sisältää ”sontaisia tapoja, suorastaan luonnonvastaisia näkymiä”. Tällä kertaa ei siis puhuta mitään nuorten suojelusta eikä myöskään massavihteestä. Sex Pistols on vain yksinkertaisesti kuvottava. Kirjoittaja ei ihmettele yhtään virkavallan päätöstä kieltää yhtyeen työlupa – bändin jäseniltä itse asiassa kiellettiin myös maahantulo – mutta peräänkuuluttaa vastedes johdonmukaisuutta.²²⁵

Punkkia puolustavat toimittajat ovat vähemmistössä. He eivät yleensä näe punkkia osana massakulttuuria, vaan sijoittavat ilmiön enemmänkin osaksi rockin ja nuorisokulttuurin yleistä kehitystä.

Ilta-Sanomat uutisoi muita lehtien maltillisemmin ja asiantuntevammin nuorisojärjestöjen vastustuksesta etusivullaan 6. tammikuuta. Jo alussa kerrotaan punkin syntyneen nuorten työttömien englantilaisten soittoharrastuksesta ja sittemmin levinneen muoti-ilmiöksi.²²⁶ Juttua varten Juntunen on haastatellut monia eri osapuolia. Suomen Lastensuojelun Keskusliiton mukaan he eivät halua maahan väkivaltaa ihannoivaa ryhmää kuten Sex Pistolsia. Samalla liitosta kerrotaan, että he saivat tiedon yhtyeen luonteesta edellämämainitusta Helsingin Sanomien artikkelista²²⁷. Pioneeriliiton pääsihteeri Vappu Lamminen taas kauhistelee Helsingin Sanomissa olleen Johnny Rottenin kuvan rautaristiä ja tuomitsee yhtyeen fasistiseksi väkivaltaa ihannoivaksi massakulttuuriksi.

Jutussa käsitellään myös nuorisojärjestöjen allekirjoittamaa vetoomusta, johon liittyen on hankittu myös haastattelulausuntoja Love Recordsin Atte Blomilta ja Yleisradion Jake Nymanilta. Blomin mukaan on hienoa, että ylikansallista roskakulttuuria vastustetaan, mutta Sex Pistolsia hän ei todellakaan lue tähän kastiin; ”...punk pyrkii rehellisesti ilmaisemaan lännen työttömien nuorten tunteita. Tässä mielessä punk on tärkeä ja yhteiskunnallisesti huomionarvoisa ilmiö.”

Myös Jake Nyman on artikkelin mukaan samoilla linjoilla. Hänen mukaansa toimittajien asiantuntemus on ollut vähäistä ja heidän työtapansa sensaatiohakuisia. Abban ja Bay City Rollersin aikaansaama hysteria ja tähtipalvonta ei Nymanin mukaan ole yhtään terveempi ilmiö. Myös nuorisojärjestöjen lähdekritiikki kyseenalaistetaan: ”Sex Pistolsin kohdalla olisi ollut syytä ottaa asiasta selvää asiantuntijoilta. Nyt on uskottu nuortenlehtien ja muidenkin julkaisujen toimittajiin, jotka ovat laatineet artikkelinsa sensaatiopohjalta.”²²⁸

²²⁵ IS, 16.1.1978, 2.

²²⁶ IS, 6.1.1978, 1, 44.

²²⁷ HS, 3.1.1978, 12.

²²⁸ Jälleen voidaan miettiä Suosikin ja Helpin vaikutusta.

Ilta-Sanomissa on 11. tammikuuta pitkä ja syväluotaava juttu punkista musiikillisena ja kulttuurillisena ilmiönä. Kirjoittajana on jälleen Juho Juntunen. Asiantuntijalausuntoja on hankittu tällä kertaa toimittajilta Heikki Harma²²⁹ ja Waldemar Wallenius²³⁰. Myös lastenkulttuuria tutkiva Pekka Gronow pääsee ääneen.²³¹

Juntunen käy läpi yhtyeen historiaa ja tuo esille jäsenten köyhät, työväenluokkaiset lähtökohdat. Myös punkin musiikillista taustaa valotetaan ja samalla käsitellään sanoitusten yhteiskunnallista kantaaottavuutta. Harma ja Wallenius korostavat punkin merkitystä juuri sanoitusten osalta, ne kun kertovat heidän mukaansa hyvin juuri tämän päivän nuorten henkisestä tilanteesta.

Jutussa myös haastatellun Gronowin mukaan monikansallisen väkivaltaviihteen yleistymisen on ongelma, mutta Sex Pistolsilla ei hänen mukaansa ole tekemistä tämän asian kanssa. Bändi edustaa hänen mukaansa vanhaa protestilauluperinnettä, eikä heidän musiikkinsa ole lähtökohtaisesti kaupallista väkivaltamuotia.

Juntunen siis pyrkii tuomaan yhtyeen taustan ja lähtökohdat esille hyvin seikkaperäisesti. Hänen jutuissaan yhtye toki esitetään osana kaupallista nuorisolle suunnattua rock-kulttuuria. Punk kuitenkin tuodaan esille uutena, rehellisenä rockina, joka ei ole syntynyt isojen levy-yhtiöiden laskelmoituna tuotteena. Siten kysymyksessä voidaan käsittää olevan vakavasti otettava taiteenlaji, ei mielikuvituksetonta ja virikkeetöntä viihdettä.

Puolustavat kirjoitukset sijoittuivat siis enimmäkseen Ilta-Sanomiin. Aamulehden linjaa rikkoo hieman 27. tammikuuta Aamulehden kolumnisti Alex kirjoittaessaan anabolisista steroideista, punkista ja sensuurista. Alexin kuuleman mukaan punk versoaa sosiaalisesta epätoivosta ja nuorisotyöttömyydestä. Kirjoittajan mukaan mitään suurta musiikkielämystä tuskin menetettiin, mutta hän ihmettelee silti virkavallan kieltomenettelyä.²³²

Yleisönosastoilla punkin vastustajat pyrkivät säännömukaisesti ampumaan punkin alas sairaana roskaviihteenä. Puolustajat taas korostavat punkin omaehtoista asennetta ja pyrkivät tuomaan esille, ettei massaviihteellä ole mitään tekemistä punkin kanssa.

²²⁹ Tunnetaan myös muusikko Hectorina, jolla on myös muutamia varsin yhteiskuntakriittisiä sanoituksia.

²³⁰ Soundin toimittaja. Toimitti myös Punk – Rokkishokki -kirjan vuonna 1978, jossa esiteltiin punk-ilmiötä ja kritisoitiin suomalaista mediaa valheiden tietoisesta levittelystä Sex Pistolsin tapauksen yhteydessä..

²³¹ IS, 11.1. 1978, 10.

²³² AL, 27.1.1978, 10.

Ainoassa Demarin yleisönosastolla olleessa punkkia koskevassa kirjoituksessa arvostellaan kärkevästi Sex Pistolsin tuloa. Kirjoittaja Antti Parkkonen korostaa, että yhtyeen esiintyminen työväentalolla olisi häpeällistä, varsinkin kun kyseessä on ”länsimaisen rappioviihteen uuden aallon airut”.²³³ Ilta-Sanomien yleisönosastolla taas nimimerkki Ei avo- vaan avioliitossa on hyvillään siitä, että valtiovalta on ryhtynyt toimiin Sex Pistolsin ja Aku Ankan suhteen. Samalla hän toivoo, että myös muu haitallinen väkivaltaviihde ja kioskikirjallisuus joutuvat samaan syyniin.²³⁴

Samankaltainen jyrkkä vastustus nousee esille myös nuorisotyöopiskelija Risto Holopaisen Helsingin Sanomiin lähettämässä yleisönosastokirjoituksessa. Hän pitää punkkia haitallisena roskaviihteenä, johon liittyvät tapahtumat pitäisi kieltää. Holopaisen mukaan näiden ”rikollisten hakaneulasankareiden ja lavalle sylkijöiden” esiintyminen ei olisi ollut suotavaa, vaikka tällaisilla tapahtumilla olisikin voitu saada kaduilla vetelehtiville nuorille aktiviteettia.²³⁵

Syvällisempää pohdintaa esittää Helsingin Sanomien Nuorten Posti -palstalla nimimerkki Stiina. Hän ennustaa punkille lyhyttä tulevaisuutta. Kirjoittaja olettaa punkin olevan jonkinlaista kapinointia, ei siis pelkästään viihdettä, mutta hän näkee punkkareiden toimintatavat väärinä: ”...sanokaa miten muuttaa yhteiskuntaa se, että joukko nuoria kulkee ympäriinsä hakaneulat poskessa, tapellen toisten samanlaisten kanssa?”. Kirjoittajan mukaan yhteiskuntaa ei muuteta toimimalla sen ulkopuolella, se nähtiin jo hippiliikkeenkin yhteydessä.²³⁶

Kirjoittajalla on mielenkiintoinen näkökulma: suuri osa punkkareista lähti mukaan liikkeeseen siksi, että sitä kautta sai ympärilleen uuden sosiaalisen verkoston, pääsi juopottelemaan ja sai osallistua muihin nuorison rientoihin.²³⁷ Kaikkia anarkistinen ja poliittinen sanoma ei kiinnostanut, joillekin se oli vain kiva tekosyy päästä vähän purkamaan paineita. Stiina tuntuu kuitenkin myös olevan autuaan tietämätön punkkareiden alakulttuuritoiminnasta, itsetehdyistä fanzine-lehdistä ja itsejärjestetyistä tapahtumista.

Tammikuun 28. Helsingin Sanomien Nuorten Postissa keskustellaan punkista jälleen reippaasti. Palstan pitäjä, Posteljooni, pysyy lehden vakiintuneella linjalla. Posteljooni tuntuu olevan hyvillään siitä, että bändi on hajonnut ja samaan hengenvetoon hän ounastelee, että ”viihdemaailman vainukoirat varmasti haistavat tilanteen otollisuuden ja järjestävät tilalle uusia yrittäjiä”. Samalla

²³³ SD, 10.1. 1978, 3.

²³⁴ IS, 19.1.1978, 3.

²³⁵ HS, 31.1. 1978, 11.

²³⁶ HS, 21.1. 1978, 15.

²³⁷ Esim. Raippa 2002, 50, 92-93.

hän otaksuu, että bändi saattaa rahanahneuksissaan vielä tehdä comebackin.²³⁸

Kirjoittaja on siinä täysin oikeassa, että levy-yhtiöt haistoivat punkin kaupallisen potentiaalin Sex Pistolsin myötä; pian usealla isolla brittiläisellä levy-yhtiöllä oli tallissaan oma punk-yhtye²³⁹ tai vähintään ”uutta aaltoa”²⁴⁰ edustava bändi. Kuitenkin punkin kohdalla ei vielä tuossa vaiheessa voida puhua levy-yhtiön rakentamista tuotteista, sillä bändit olivat aloittaneet toimintansa itse ja tekivät yleensä myös kappaleensa itse. Isojen yhtiöiden markkinointikoneisto ja ison yleisön paineista johtuen punk-bändien musiikki saattoi toki muuttua kaupallisemmaksi.

Tarja Kivimäki esittää samalla palstalla selvänä totuutena, että punk on muoti-ilmiö, joka perustuu paljolti väkivaltaan. Kivimäen kuva punkista lienee peräisin nuortenlehdistä, joita hän kertoo lukeneensa. Hän syyttääkin nuortenlehtiä punkin ihannoimisesta ja siitä, että tätä kautta levitetään nuorisolle haitallisia vaikutteita.²⁴¹ Kivimäki ei täysin kuitenkaan pidä punkkareita muoti-ilmiönä, sillä hän myöntää, että punk kuulemma sikiää nuorisotyöttömydestä, mutta tyrmää ajatuksen, että punk-ideologia voisi poistaa nuorisotyöttömyyden. Tätä tuskin on kukaan väittänytään.²⁴²

Nimimerkki SX sen sijaan puolustaa punkkia. Kirjoittaja näkee, että punk pohjaa nimenomaan vasemmiston ja työväen aatteisiin ja ihmettelee, että myös vasemmisto tyrmäsi bändin maahantulon. Kirjoittajan mukaan bändin saama väkivaltainen maine on keltaisen lehdistön liioittelun ansiota. Samalla SX korostaa, että väkivalta on paljon suurempi ongelma televisiossa ja elokuvissa. Hän siis erottaa punkin haitallisesta massaviihteestä.²⁴³

Samoilla linjoilla on myös Helsingin Sanomien yleisönosastolla nimimerkki Tulevaisuus. Hän kyseenalaistaa sanomalehtien käsityksen Sex Pistolsista väkivaltaisen massakulttuurin edustajana. Kirjoittajan mukaan se, että bändi herjaa englantilaista yhteiskuntaa ja monarkiaa, on tästä pitävä todiste.²⁴⁴ Kyseessä on tietyllä tavalla tyypillinen puolustava, ehkä fanin kirjoittama kannanotto, jossa ei myöskään lähdetä erityisemmin perustelemaan yhtyeen taustaa. Sen sijaan tv- ja elokuva- väkivalta sekä kioskirjallisuus saavat kirjoittajalta tiukemman tuomion. Tämäkään kirjoittaja siis

²³⁸ HS, 28.1.1978, 16. Kirjoittaja oli oikeassa, mutta tuskin hänkään aavisti, että comebackin tekeminen kestäisi vuoteen 1996, Messilän juhannusfestivaaleille.

²³⁹ Söderholm 1987, 50-52.

²⁴⁰ Uusi Aalto oli isojen levy-yhtiöiden kehittämä termi, joka ei ollut yhtä negatiivinen kuin punk. Kyseessä on musiikkilaji, jossa on punkin vaikutteita, mutta siitä on kuitenkin jäänyt pois punkin rajuimmat piirteet. Söderholm 1987, 51. Monet uuden aallon yhtyeet nousivat myöhemmin suureen suosioon. Esimerkiksi Elvis Costellon, The Curen, Talking Headsin ja U2:n voidaan katsoa olleen uuden aallon edustajia uransa alkuvaiheessa.

²⁴¹ Ainakin Suosikissa ja Helpissä punkkiin suhtauduttiin alkuvaiheessa melko kielteisesti, ilmapiiri muuttui hieman kun punk tuli ilmiönä tutummaksi vuoden 1978 aikana.

²⁴² HS, 28.1.1978, 16.

²⁴³ HS, 28.1.1978, 16.

²⁴⁴ HS, 20.1. 1978, 15.

ei pidä Sex Pistolsia osana tätä viihdekehystä.

Ei-punkrokkariksi esittäytyvä Airi Välimäki korostaa Aamulehden yleisönosastolla, että punk on ”työttömän, katkeroituneen nuoren hätähuuto, jolla on niin vähän mahdollisuuksia vaikuttaa”. Välimäki pysyttelee siis samoilla linjoilla kuin monet muutkin punkkia puolustavat, mutta hänellä on myös muutamia tuoreita näkökulmia.²⁴⁵

Nimittäessään punkkareiden toimintaa hätähuudoksi, Välimäki korostaa muita enemmän punkkareita uhreina. Saman käsityksen saa hänen näkemyksestään, jonka mukaan näiden ”suurkaupunkien slummien nuorien” (poliittiset?) vaikutusmahdollisuudet ovat vähäisiä. Samalla kirjoittaja tekee selkeän pesäeron haitallisen väkivaltaviihteen – joiksi hän lukee kioskeista ja tv:stä saatavan viihteen – ja punkin välille. Toisaalta Välimäki syyllistyy itsekin ilmiön yksinkertaistamiseen; hän jättää pois sen osan punkkareista, jotka ovat lähteneet mukaan vain muodin tai musiikin vuoksi. Myöskään punk-rockin osuutta kaupallisessa musiikkiteollisuudessa hän ei tuo esille.

Demarin Nuorten ääni -palstalla monet nuoret kirjoittajat hyökkäävät Merjaa ja Reimaa vastaan väittäen, että Sex Pistols ei edusta kaupallista massakulttuuria. Nimimerkki Opiskelija P.L. väittää, että bändin sanoitukset kumpuavat työttömyydestä ja asunnottomuudesta ja ennen kaikkea siitä, että nämä nuoret tuntevat olevansa päätöksenteon ulkopuolella. Valta on puolueilla ja virkavallalla, eivätkä he tee mitään edistääkseen nuorison oloja.²⁴⁶

Eero Saarela taas haluaa tehdä selkeän eron Abban, BCR:n sekä Armi ja Dannyn kaltaisten artistien ja Sex Pistolsin välille. ”...Sex Pistols on kukka, todella loistava bändi. Sex Pistols panee nuoren ihmisen ajattelemaan, aktivoittaa hänet tässä nykyisessä sairaassa tilanteessa terveellä tavalla.” Saarelan mukaan punk on siis itse asiassa terve ilmiö, saa nuoren tekemään asioita omaehtoisesti, vapautumaan massa-ajattelusta. Kaupallinen massaviihde on siis kaukana punkista.

Myös nimimerkki Progressive Punk on samoilla linjoilla. Hänen mukaansa hyökkäys massakulttuuria vastaan on aloitettava muualta: ”Menee mille tahansa suomalaisista tanssipaikoista, niin väkivalta esiintyy kymmenkertaisena johonkin valvottuun konserttiin verrattuna.” Myös Armi ja Danny saavat jälleen kuulla kunniansa. Progressive Punkin mukaan punk ei ole massakulttuuria vaan hän esittää yleisenä totuutena, että punk syntyi, kun työttömät nuoret alkoivat purkaa turhautumistaan soittamiseen. Taustalla on siis länsimainen talouslama ja sitä kautta mahdollisesti

²⁴⁵ AL, 27.1.1978, 27.

²⁴⁶ SD, 28.1.1978, 11.

kapitalistisen järjestelmän huonous.

Erityisesti Armin ja Dannyn purkkapoppi²⁴⁷ joutuu nuorten ja myös palstanpitäjien kritiikin kohteeksi. Tässä on toisaalta nähtävissä myös ikuinen taistelu ”vakavan ja rehellisen rockin” (tai muissa piireissä vakavasti otettavan taiteen) ja kepeän viihteen arvostuksen välillä.

Ilta-Sanomien yleisönosastolla kaupunkirunoilijaksi esittäytyvä Pekka Hautala on samoilla linjoilla 16. tammikuuta. Hän tyrmää näkemyksen siitä, että Sex Pistols olisi haitallista roskamusiikkia. Sen sijaan tähän kaartiin hän lukee muun muassa. Suomessa usein vierailleen ruotsalaisen Harpon. Kirjoittajan mukaan Pistols on ”harvinaisen suoralta, rehelliseltä pohjalta esitettyä energistä musiikkia”.²⁴⁸

Punkin vastustajien mielestä punk ja Sex Pistols tyylilajin edustajana ovat viimeisin huipentuma nuorisolle markkinoitavassa haitallisessa, väkivaltaa tihkuvassa roskaviihteessä.²⁴⁹ Puolustajat taas näkivät punkissa taustalla yhteiskunnallisten olojen kärjistymisen. Heidän mukaansa punk oli rehelliseltä pohjalta tehtyä protestimusiikkia, joka ei kuulu kaupallisen viihdekoneiston perinteiseen piiriin.

Myös poliittinen asennoituminen vaikutti argumentteihin. Kaikissa lehdissä käsiteltiin punkin kaupallista puolta. Erityisen vahvasti tämä nousi esille luonnollisesti Demarissa, joka tuntui pitävän punkkia nimenomaan länsimaisena roskana. Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessäkin kaupallisuus nähdään pahana. Suomettuneessa ja muutenkin korkeakulttuuria tavanomaisen viihteen sijasta suosivassa ilmapiirissä tämä ei toisaalta ole kovinkaan yllättävää.

Ilmiön yhteiskunnallista taustaa taas toi eniten esille Ilta-Sanomat. Muissakin lehdissä sitä sivuttiin, mutta suurta painoarvoa sille ei annettu. Enemmänkin arvosteltiin sitä, että jos kurjista oloista ponnistavilla nuorilla on tarve saada ääntään kuuluviin, niin miksei sitä tehdä poliittisen osallistumisen kautta.

Yleisönosastokirjoittelun asenne ei taas ollut kovin tiukasti sidottu itse lehtien linjoihin. Jokaisessa

²⁴⁷ Purkkapopiksi kutsutaan pop-musiikkia, joka on lähtökohdiltaan kepeää, myyvää ja tarttuvaa, eli taiteellisesti kunnianhimoitonta. Tällainen musiikki tarttuu kuulijan mieleen kuin purkka hiuksiin. Eri asia onkin, kuinka mukavalta se loppujen lopuksi tuntuu.

²⁴⁸ IS, 16.1.1978, 3.

²⁴⁹ Tämä oli myös punkin vastustajien keskeisimpiä argumentteja Englannissa joulukuussa 1976. Ks. esim. The Times 9.12.1976, 14.

lehdessä oli mielipidekirjoituksia puolesta ja vastaan. Argumentit olivat aika pitkälle samoja kuin toimittajienkin tekemissä jutuissa. Punkin vastustajien argumenteissa on selvästi nähtävissä, että Suosikki- ja Help-lehdet ovat olleet keskeisenä tietolähteenä.

Kysymys punkin kaupallisuudesta nousi keskeiseksi. Kysymys siitä milloin rock-musiikki on kaupallista viihdettä ja milloin itsessään arvokasta taidetta, onkin ikuinen kiistakapula puhuttaessa rock-kulttuurista. Toisaalta esimerkiksi Sex Pistolsin laulaja Johnny Rotten (oikealta nimeltään John Lydon) on useasti korostanut, että hän halusi bändinsä olevan mahdollisimman suosittu. Hän kuitenkin on painottanut, että bändi halusi saavuttaa suosion omilla keinoillaan.

Perinteisesti isot levy-yhtiöt ovat viihdemusiikin ja listapopin suhteen rakentaneet tuotteensa alusta alkaen itse. Valitaan joku artisti, mietitään myyvä imago, aletaan säveltää hänelle sopivia kappaleita ja lanseerataan tuote yleisölle ison markkinointikoneiston avulla. Tämä prosessi on viimeisten muutaman vuoden aikana tuotu tavallisten ihmisten nähtävälle Idols- ja Popstars-ohjelmissa.

Rock- ja punkmaailmassa muusikot yleensä perustavat bändin omaehtoisesti tehden itse kappaleensa ja miettien oman imagonsa. Usein he myös levyttävät ensimmäiset äänitteensä omakustanteena tai pienen riippumattoman levy-yhtiön avulla. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö bändin musiikki voisi olla kaupallista, isolle yleisölle suunnattua tässäkin vaiheessa. Joka tapauksessa vasta kun bändi pääsee ison levy-yhtiön suojiin, muuttuu toiminta astetta ammattimaisemmaksi; bändi saa taustalleen ison yhtiön markkinointikoneiston, isommat tuotantoresurssit (esimerkiksi äänitteiden tekemistä varten) ja sitä kautta mahdollisuuden päästä helpommin mahdollisimman ison yleisön tietoisuuteen.²⁵⁰

Tätä kautta myös odotukset bändin kaupallisesta menestyksestä kasvavat – iso levy-yhtiö ei kylvä rahaa tuotteeseen, joka ei tee tulosta. Siten myös yhtyeen musiikki saattaa muuttua tyyliltään isompaa yleisöä miellyttäväksi. Tässä yhteydessä bändin vanha yleisö saattaa hylätä bändin – puhutaan niin sanotusta sell-outista, itsensämyymisestä. Usein tähän riittää punk-piireissä jo pelkkä isolle levy-yhtiölle siirtyminen, vaikka bändin musiikki ei erityisemmin muuttuisikaan.²⁵¹

Rock-kulttuuri on sosiologi Simon Frithin mukaan länsimaista kaupallista kulttuuria, jonka pohja on erilaisissa nuorison alakulttuureissa. Siten myös punk voidaan varsinkin nykyään nähdä osana

²⁵⁰ Frith, Simon, 1988, 52-53, 58-60, 73-78.

²⁵¹ Itsänikin saattaa musiikin kuuntelijana joskus ärsyttää, jos jokin vaihtoehtopiirien artisti/bändi, jonka on kokenut omaksi jutukseksi, nousee ison yleisön tietoisuuteen. Tällöin henkilökohtainen suhde muuttuu, bändistä saattavat tykätä myös tavalliset ”juntit” ja kiljuvat teinit, jotka eivät ”tajua, mistä bändissä on oikeasti kyse”. Itseen ei halua liittää tällaiseen viitekehukseen. Naurettavaa, mutta totta.

tätä kaupallista kokonaisuutta.²⁵² 1990-luvulla tapahtui niin sanottu punkin uusi tuleminen, joka teki punkista kaupallisesti aiempaa merkittävämmän musiikkityylin. Monien kovan linjan (hardcore) punkkareiden mielestä nykyisellä listoille nousevalla punkilla ja aidolla punkilla ei ole juuri mitään tekemistä toistensa kanssa. Joka tapauksessa punkin vastustajien syytökset tammikuussa 1978 siitä, että punk on kaupallista massakulttuuria eivät ole aivan perättömiä, varsinkin kun punk osittain integroitiin pian osaksi monikansallista musiikkiteollisuutta.²⁵³ Toisaalta esimerkiksi monet nuorille suunnatut muodit syntyvät yleensä nuorten itsensä keskuudessa, ja sieltä se omaksutaan osaksi kaupallista muotiteollisuutta.²⁵⁴

Kuitenkin punk-ideologiaa leimaa vahva tee-se-itse-perinne, joka ilmenee siinä, että punk-tapahtumia järjestetään, punk-levyjä tehdään ja punk-lehtiä julkaistaan kengännauhabudjetilla pienelle yleisölle.²⁵⁵ Punk on ollut syntymästään lähtien elinvoimainen alakulttuuri, joten sen leimaaminen kaupalliseksi massakulttuuriksi ei tee sille oikeutta; se on itseasiassa miltei täydellinen väärinkäsitys.

4.2 Massaviihde vaatii marttyyrinsa

Samaan aikaan kun Sex Pistolsin maahantulo kielletään, velloo lehdissä keskustelu nuorisolle ja vähän vanhemmillekin suunnatun viihteen haitallisuudesta. Länsimainen, kaupallinen massakulttuuri eri muodoissaan nousee otsikoihin harva se päivä. Myös Aku Ankka ja Charlien enkelit saavat osansa tästä keskustelusta. Massakulttuurilla tarkoitettaneen tässä diskurssissa kulttuuria ja viihdettä, joka on tuotettu kaupallisessa tarkoituksessa mahdollisimman isolle yleisölle, massoille. Siten tämä kulttuurimuoto nähdään älymystön piirissä taiteellisesti kunnianhimottomana ja särmättömänä tuotteena, joka ei tarvitse esimerkiksi valtion tukea. Valtion tuen tarve onkin usein nähty käteväenä rajana, jolla erottaa hyvä ja huono kulttuuri toisistaan²⁵⁶.

Massakulttuuria vastustetaan lehdissä monista eri syistä: yleisimpiä argumentteja ovat sen huono taiteellinen arvo, sen sisältämät huonot ja arveluttavat mallit – eli väärät arvot – nuorisolle ja aikuisillekin, sen sisältämä poliittinen ideologia kaupallisuuden muodossa sekä siihen sisältyvä yleinen uusi arvomaailma, joka ei sovi yksiin vanhojen – tai poliittisten – tapojen ja arvojen kanssa.

²⁵² Frith 1988, 57.

²⁵³ Söderholm 1987, 50-52.

²⁵⁴ Huokuna 2006, 101-103.

²⁵⁵ Ks. esim Söderholm 1987, Raippa 2002.

²⁵⁶ Alasuutari 1996, 242.

Perinteisiä arvoja²⁵⁷ korostavien ihmisten näkökulmaa havainnollistaa hyvin Porvarillisen varhaisnuorisoliiton pääsihteeri Ari-Matti Auvisen teksti. Aamulehden Näkökulma-palstalla julkaistu kirjoitus ottaa vahvasti kantaa Sex Pistolsia ja nuorisolle markkinoitavaa roskakulttuuria vastaan.²⁵⁸

Jutun otsikko ”Sex Pistols on vasta alkua” kertoo hyvin kirjoituksen lähtökohdan: nuorisojärjestöjen tarkoituksena on vastaisuudessa pyrkiä painostamaan päättäjiä, jotta nuorisolle haitallinen massakulttuuri ei pääsisi leviämään. Valtiovalta ei ole ajan tasalla ja siksi nuorisojärjestöjen on ollut pakko toimia. Nuorisojärjestöjen mukaan ”Vahingollisen massaviihteen kontrolloimiseksi on sen maahantuontia ja mainontaa rajoitettava lainsäädännöllisin ja verotuksillisin keinoin. Veron tuotto on käytettävä korkeatasoisen lasten ja nuorten kulttuurin tukemiseen.”

Kirjoittajalla tuntuu olevan selkeä käsitys siitä, mikä on hyvää ja korkeatasoista lasten ja nuorten kulttuuritoimintaa. Hän ei kuitenkaan lähde erittelemään näkemyksiään, mikä on hyvää nuorten kulttuuria ja mikä sitten tekee esimerkiksi massakulttuurista vahingollista nuorille. Se millä tavalla se vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä ei myöskään tule tarkennetusti esille.

Kirjoittajan lähtökohtana lieneekin perinteinen, talonpoikaisjärkeen viittaava ”Kaikkihan me sen tiedämme” -asenne.²⁵⁹ Haetaan jokin yleismaailmallisesti pätevä huolenaihe, tässä tapauksessa lastemme turvallisuus, ja etsitään jokin mahdollinen taho, joka kyseisen uhkan muodostaa. Mitä näkyvämpi uhka, sitä helpompi sitä vastaan on propagoida. Esitetään päälle joitakin näennäisen päteviä asiantuntijalausuntoja (tai tässä tapauksessa ei yhtäkään) ja viitataan sattumanvaraisesti johonkin sopivaan tutkimukseen. Sitten herätellään uskoa, että yhteistyöllä voimme voittaa tämän uhan, vaikka uhkaa ei ole mitenkään tarkemmin edes määritelty.

Uhan määrittelyhän on vaarallista, silloinhan joutuu oikeasti alistamaan väitteensä kriittisen tarkastelun kohteeksi. Omat väitteet saattavat osoittautua vailla todellisuuspohjaa oleviksi tai vähintäänkin ”musta tuntuu” -periaatteella muodostetuiksi. On kuitenkin parempi pitäytyä yleispätevissä lausunnoissa tyyliin ”sarjakuvat ovat huonoa kulttuuria”, kuin lähteä perustelevaan miksi ne ovat huonoa kulttuuria.²⁶⁰ Epäpätevää argumentoijaa on helppo vähätellä, mutta eihän

²⁵⁷ Perinteisten arvojen määrittäminen on tässä tutkimuksessa vaikeaa. Kirjoittajat jotka viittaavat perinteisiin arvoihin eivät kerro mitä nämä arvot ovat; he olettavat kaikkien tietävän mistä nyt puhutaan. Olettaisinkin kuitenkin, että perinteisiin arvoihin voidaan lukea hyvä käytös, vanhempien ihmisten kunnioittaminen, kristillinen sukupuolimoraali ja työn kunnioittaminen.

²⁵⁸ AL, 17.1.1978, 9.

²⁵⁹ Hjelm näkee, että hegemoninen asema näkyy asioiden yksinkertaistamisena, jolloin yleinen hyväksyntä ja kulttuuristen konventioiden käyttäminen perustelukeinoina tulee esille. Hjelm 2005, 59.

²⁶⁰ Kuvallinen kulttuuri on perinteisestikin nähty kirjallista kulttuuria alempiarvoisena. Hietala 1993, 22, 119.

kukaan halua arvostella lasten etujen puolustajaa, eihän?²⁶¹

Massakulttuuri ja sen haitallisuus nousee esille myös yleisellä tasolla. Lehdissä on kirjoituksia massaviihteen vaikutuksista myös ilman viittauksia esimerkiksi Sex Pistolsiin ja Charlien enkeleihin.

Helsingin Sanomien tv-palstalla käydään läpi 5. tammikuuta samana iltana lähetettävän väkivaltaviihdettä käsittelevän ohjelman sisältöä. Ohjelmapuffin mukaan monet tutkimukset todistavat, ”että viihteellisellä väkivallalla on erittäin vahingollisia vaikutuksia lapsiin ja nuoriin: se ruokkii pelon ja epäluulon tunteita ympäristöä ja koko yhteiskuntaa kohtaan, se kasvattaa lapsista kovaluonteisia, se kuivettaa mielikuvitusta ja omaa luovaa toimintaa.”²⁶²

Toisaalta jutussa myös kerrotaan jännitystarinoiden positiivisesta merkityksestä nuoren mielikuvitukselle ja kehitykselle. Lapsi tarvitsee sankaritarinoita ja sitä kautta esikuvia. Jännitystarinoiden taso on kuitenkin ailahteleva²⁶³: kirjoittajan – ja ilmeisesti siis myös kyseisen Kielletty lapsilta -ohjelman tekijöiden – mukaan kaupallisessa viihdetuotannossa hyviä esikuvia on vähän, huonoja sitäkin enemmän. Ohjelman tavoitteena onkin kertoa vanhemmille, miten erottaa toisistaan hyvä jännitys ja huono väkivaltaviihde.

Vastaavasti 12. tammikuuta Ilta-Sanomissa käsitellään menossa olevia Lääketiede 78 -päiviä²⁶⁴. Jutussa keskitytään perheväkivaltaan, mutta samassa sivutaan myös väkivaltaviihteen merkitystä. ”Suurimmalle osalle ihmisiä väkivaltalehdet eivät ehkä muodosta riskiä väkivaltaan, mutta osaa ihmisistä ne saattavat altistaa”, toteaa apulaisprofessori Maija-Liisa Koski, ja lisää, että lapsia ei saisi jättää yksin väkivaltaviihteen pariin. Hän painottaa, että juuri väkivaltainen kasvatus tekee myös lapsista väkivaltaisia. Tämä on nähtävissä varsinkin poikien kohdalla, joille opetetaan karskeja, aggressiivisia malleja. Hän kuitenkin korostaa sekä yksilöllistä ja yhteiskunnallista vastuuta. Hänen mukaansa tarvitaan seuraavia keinoja: väkivaltaviihteen vähentäminen, ruumiillisen kurituksen ja aggressiivisten kasvatuserätyökalujen välttäminen.²⁶⁵

Koski siis esiintyy maltillisempänä esimerkkinä väkivaltaviihteen suhteen; hän ei kumoa sen merkitystä, mutta näkee perheissä esiintyvän väkivallan olevan se varsinainen väkivallan alkulähde.

²⁶¹ Oman mielipiteen vastustajien, eli niiden joiden mielestä ongelma ei ole paha, leimaaminen välinpitämättömiksi on myös eräs tapa käyttää omaa niin sanottua asiantuntijan legitimitettiin argumentoinnissa. Hjelm 2005, 159.

²⁶² HS, 5.1. 1978, 37.

²⁶³ 1970-luvulla nuortenkirjojen aiheet rankentuiivat ja seksuaalisoiutuivat. Heikkilä-Halttunen, 2003, 232.

²⁶⁴ Muissakin lehdissä käsitellään kyseisiä lääkäripäiviä, väkivaltaviihteestä niissä ei juurikaan puhuta.

²⁶⁵ IS, 12.1.1978, 12.

Samasta asiasta kirjoitetaan myös Helsingin Sanomissa 13. tammikuuta, mutta tässä jutussa ei keskitytä väkivaltavihteeseen. Sen sijaan jutussa käsitellään lapsiin kohdistuva väkivaltaa, joka tapahtuu yleisimmin kotona.²⁶⁶

Pieni viite yleisestä ilmapiiristä tulee esille myös tammikuun 21. Aamulehdessä, jossa on pieni maininta Lahden seurakuntien kirkkoneuvoston vaatimuksesta. Neuvoston mukaan väkivaltaohjelmat tulee saada pois televisiosta ja tilalla pitää tulla korkeatasoista lapsi- ja nuorisokulttuuria. Jutussa myös kerrotaan television antavan nuorille haitallisia vaikutteita ja mielikuvia, kuten sellaisia, joissa väkivalta esitetään tienä menestykseen. Tämä juttu ei sinänsä ota kantaa, mutta sen julkaiseminen lehdessä noudattaa yleistä massakulttuuria kritisoivaa linjaa.²⁶⁷

Yleisö havahtuu kommentoimaan Akua ja Charlien enkeleitä moneen otteeseen. Varsinkin Aku Ankkaa puolustetaan, Charlien enkelit taas jakaa enemmän mielipiteitä. Yleisesti naureskellaan poliitikkojen tosikkomaisuudelle ja vainoharhaisuudelle. Myös joitakin yleisesti viihdekulttuurin negatiivisesti suhtautuvia kirjoituksia esiintyy.

Housuton uutisankka

Tammikuun 13. nousee esille edellisenä syksynä Helsingin nuorisolautakunnassa tehty päätös Akun tilauksen lopettamisesta kaupungin nuorisotiloihin. Ilta-Sanomissa asia uutisoidaan etusivulla. Itse jutussa ei hylkäyspäätöksen perusteluja tuoda esiin seikkaperäisesti, mutta asian esittäneen Matti Holopaisen (lib) perusteluista nostetaan tapetille Akun ja Iineksen seurustelusuhteen epämääräisyys ja lastenlehtivalikoiman yleinen suppeus. Lautakunnan puheenjohtaja Ben Zyskowitz (kok) luonnehtii koko juttua työtaturmaksi ja pyrkii pesemään siten kätensä tapahtuneesta.²⁶⁸

Seuraavana päivänä Akun tapausta käsitellään huvittuneeseen sävyyn Helsingin Sanomien horisontti-palstalla. Jutussa käydään läpi perustelut, joiden mukaan Aku on muun muassa liian porvarillinen, siinä on alastomia ankoja ja lisäksi Akun ja Iineksen suhde on liian epämääräinen. Jutussa haastatellaan esityksen tehnyttä Matti Holopaista²⁶⁹, joka haluaa jälkikäteen korostaa, että porvarillisuus ja alastomuus eivät olleet varsinaisia syitä hylkäykseen.²⁷⁰

²⁶⁶ HS, 13.1. 1978, 15.

²⁶⁷ AL, 21.1.1978, 13.

²⁶⁸ IS, 13.1.1978, 1, 32.

²⁶⁹ On sittemmin ollut Vasemmistoliiton jäsen.

²⁷⁰ HS, 14.1. 1978, 14.

Enemmän häntä ihmetyttää se, että Aku Ankassa ei ole normaaleja perheitä. Tärkeimpänä syynä hän pitää monipuolisen, tietopuolisuuden ja urheiluun keskittyvän lehtimateriaalin hankkimista nuorille: ”Viihdekulttuuria on tarjona muutenkin.” Lisäksi hänen mukaansa Aku Ankan tilaaminen noin 15-vuotiaille nuorille on heidän ”aliarvioimistaan”. Lopuksi hän muistuttaa, että suomalainen lastenkulttuuri on heikkoa, kaikki kun on tuontitavaraa. Hän kuitenkin korostaa, että esimerkiksi Neuvostoliitossa on hyviä piirrosfilmejä ja muutenkin siellä tehdystä lapsille suunnatusta kulttuurista välittyy läheisempi maailmankuva.

Jälleen siis tulee esille kaupallisen länsimaisen viihteen paheellisuus kotimaisen tai neuvostoliittolaisen viihteen ollessa taas hyvää ja kehittävää.²⁷¹ Holopaisen kommentti on hyvä esimerkki suomettumiseen liittyvästä neuvostomielistelystä, jota ilmeni monilla aloilla. On toki luultavaa, että hän on vilpittömästi sitä mieltä, että Neuvostoliitossa tehty lastenviihde on parempaa kuin länsimainen. Kuitenkin asian julkituominen tällaisessa yhteydessä on selvä poliittinen rajanveto, jolla voi saada hyvän jalansijan päätösteossa vastaisuudessa. Tällaisia aloitteita oli 1970-luvulla enemmänkin, puuhattiinpa Suomessa niin sanottua Rauhanlakiakin, joka olisi kieltänyt kaikenlaisen sotaisan viihdemateriaalin – jossa esitetään sosialistiset maat huonossa valossa – tuomisen ja esittämisen Suomessa.²⁷²

Aku saa pian puolustajia. 16. tammikuuta Ilta-Sanomien pääkirjoitus ottaa kantaa Aku Ankan ja Sex Pistolsin tapauksiin. Kirjoittajan mukaan on hyvä, että lapsille korostetaan avioliiton merkitystä. Hän ei kuitenkaan ymmärrä, miksi eläimet pitäisi pukea. Lisäksi eläimien näkeminen porvarillisina tai vasemmistolaisina on kirjoittajan mukaan perusteetonta.²⁷³ Demarissakin puolustetaan Aku Ankkaa. 17. tammikuuta julkaistussa punkin vastaisessa kirjoituksessa Arvo Salo muistuttaa lopulta, että kieltely voi mennä liiallisuuksiin. Hänen mukaansa Aku Ankan kieltäminen sukupuolielämän, olemattoman sellaisen, vuoksi on ylilyönti. ”Myös kieltely voi äkkiä lyödä yli. Lastenkulttuurin köyhyys on osoitettava ja lääkkeet löydettävä vallan toisella tavalla ja toisella tasolla.”²⁷⁴

Matti Holopainen ja myös tamperelainen Antti Marttinen pyrkivät Helsingin Sanomien yleisönosastolla myöhemmin kumoamaan väitteet siitä, että Aku Ankan siveyskysymykset olisivat olleet ratkaisevassa osassa päätöstä tehtäessä. Holopainen väittää, että nuorisolautakunnan kokouksessa ei puututtu ollenkaan Akun moraalittomuuteen ja avoliittoon. ”Nämä väitteet ovat

²⁷¹ Heinonen 2003, 464-465.

²⁷² Vihavainen 1991, 133-135.

²⁷³ IS, 16.1.1978, 2.

²⁷⁴ SD, 17.1.1978, 2.

pelkästään lehtimiesten vilkkaan mielikuvituksen tuotetta”, Holopainen painottaa. Hän muistuttaa, että kyseessä oli aloite laajemman, tietopuolisemman materiaalin tilaamisesta nuorille viihteen sijaan. Hänen mukaansa sensuurista puhuminen on liioittelua tässä yhteydessä.²⁷⁵

Antti Marttisen mukaan kyseessä on hyvä esimerkki siitä, kuinka “tyhjästä kietaistu juoru saa siivet selkäänsä ja leviää ympäri maailman 'asiasta tietävien' saattelmana”. Kirjoittaja ihmettelee suomalaista toimituskulttuuria²⁷⁶, joka tekee karpäsestä härkäsen.²⁷⁷ Marttinen on Holopaisen kanssa samoilla linjoilla korostaessaan sitä, että nuorisolautakunnan päätöksessä ei ollut kyse ”ahdasmielisten siveyspoliisien” sensuurista, vaan enemmänkin resurssien suuntaamisesta tietopuolisempaan materiaaliin²⁷⁸. Joka tapauksessa yleisölle tapaus näyttäytyy juuri tiukkapipoisena siveysasioilla paapomisena: miltei kaikki Aku Ankkaa koskevat yleisönosastokirjeet tekevätkin pilaa nuorisolautakunnan päätöksestä.

Yhtäkaikki sekä Holopaisen että Marttisen teksteissä Aku Anka esiintyy lapsille suunnattuna viihteenä, jolla ei tunnu olevan suurempaa arvoa. Aku on siis massakulttuuria, jolle on ehkä sijansa lasten maailmassa, mutta joka on kuitenkin jo saamassa liian merkittävän aseman. Tulisi panostaa laadukkaampaan ja tietopuolisempaan materiaaliin.

Matti Holopainen palaa asiaan vielä tammikuun 31. Helsingin Sanomien yleisönosastolla otsikolla ”Aku Ankan sijasta huomio lastenkulttuuriin laajemmin”. Hänen mukaansa sensaatiohakuinen keskustelu Akusta on vienyt mielenkiintoa sivuraiteelle, nuorille suunnattu kulttuuri on heikkotasoisista ja sen eteen pitäisi tehdä jotain.²⁷⁹

Holopainen hyökkää ensisijaisesti nuortenviihteen ”avointa väkivaltaisuutta” kohtaan. Tältä pohjalta on rakennettu valtava massatuotanto väkivaltaviihdettä. Jo lehtien nimet – Shokki, Kahu, Vampyyri, Dracula – kuvaavat kirjoittajan mukaan tilanteen heikkoutta. Hänen mukaansa tv:n nuortenohjelmat eivät sisällä juurikaan väkivaltaa, mutta ongelmana onkin se, että nuoret katsovat aikuisille suunnattuja, väkivaltaisia ohjelmia. Hän viittaa tutkimuksiin²⁸⁰, joissa ”esitetään kiistatta, että väkivaltaesitys lisää katsojan väkivaltaista käyttäytymistä”. Lisäksi hän viittaa psykologi

²⁷⁵ HS, 28.1.1978, 11.

²⁷⁶ Liekö muissakaan läntisissä teollisuusmaissa toimituskulttuuri ollut harkinnanvaraisempaa.

²⁷⁷ Vrt. Sex Pistols!

²⁷⁸ Tällaisiksi Marttinen katsoo mm. urheilulehdet ja ”Meren ihmeet” -lehden.

²⁷⁹ HS, 31.1.1978, 11.

²⁸⁰ Kirjoituksessa esitetyt tutkimukset ovat tehty vuosina 1961-1963, mikä kyllä heikentää niiden uskottavuutta, sillä television katselukulttuuri oli tuolloin vielä lapsenkengissä. Muista lähteistä Holopainen viittaa psykologi Kaarina Suonion hiljattain ilmestyneeseen artikkeliin.

Kaarina Suonioon²⁸¹, jonka mukaan piirroshahmojen väkivaltainen käytös herättää nuorissa samoja tuntemuksia kuin ihmisnäyttelijät.²⁸² Holopainen myös ihmettelee sitä, että ne piirit (hän ei määrittele tarkemmin), jotka ovat herkimmin kauhistelemassa nuorten väkivallantekoja ja kurittomuutta, kiivaimmin puolustavat nykyistä massaviihdettä.

Toinen merkittävä syy, jonka mukaan lastenkulttuuria pitäisi parantaa, on uuslukutaidottomuus. Holopaisen mukaan tv:n tuijottaminen ja sarjakuvien köyhän kielen lukeminen ovat heikentäneet luetun ymmärtämisen ja itsensä kirjallisesti ilmaisemisen taitoa.²⁸³ Esimerkkimaaksi hän nostaa Yhdysvallat, jossa tehdyissä tutkimuksissa tämä tulee karmaisevasti esille. Hänen mukaansa tilanne ei ole Suomessakaan kovin paljon parempi: ”Täälläkin rehottaa ”sarjiskulttuurin” puolikielisyys. Kirjoitettua tekstiä on vähän ja sekin usein ”aah, puuh, paw, bzoong” -linjaa. Kaavoittunut, sähkömäinen ja ylisanoja sisältävä kieli tappaa kielellisen herkkyyden tai ehkäisee sen kehittymistä.”

Lopuksi Holopainen antaa risuja yleisesti Suomeen tuotavalle lastenkulttuurille ja massaviihhteelle. Hän ei kuitenkaan usko sensuuriin törkeimpiä tapauksia lukuunottamatta. Hänen mukaansa laadullinen parantaminen on parempi keino. Kirjoittaja perääkin yhteiskunnalta näkyvämpää roolia lastenkulttuurin tukemisessa. Lisäksi hän painottaa, että vanhemmille pitäisi antaa opetusta lapsen kehitysvaiheista ja tiedontarpeista eri ikäkausina; tämä johtaisi parempaan kasvatukseen ja laadukkaamman lastenviihteen suosimiseen perheissä.

Kansan syvät rivit puolustavat Aku Ankkaa. Oikeastaan vain yhdessä yleisönosastokirjeessä²⁸⁴ Aku koetaan vahingolliseksi roskaksi, muuten vastustavat tahot pyritään saattamaan naurunalaisiksi. Aku Ankan kohun suhteen nousee kuitenkin muutamia mielenkiintoisia yhteneväisyyksiä Sex Pistolsin kanssa. Tuntuu, että kummassakin tapauksessa lehdistö on joutunut jonkinlaisen massapsykoosin valtaan; jutut nostetaan esille skandaalinomaisesti ja niissä keskitytään asioihin, jotka ovat lopulta sivuseikkoja.²⁸⁵ Toimituskulttuurin rutiinit ja halu saada aikaan myyviä otsikoita lienevät näissä tapauksissa todellakin vaikuttavia seikkoja.²⁸⁶

²⁸¹ Kaukaista sukua tämän tutkimuksen tekijälle. En silti pidä itseäni jäävinä käyttämään häntä tässä tutkimuksessa.

²⁸² Esimerkiksi Hietalan mukaan tv-väkivallan vaikutus nuoriin on taas vähäinen. Hietala 1993, 26. Aihe tuntuu joka tapauksessa olevan ikuinen kiistelyn aihe. Vrt Kellner 1998.

²⁸³ Douglas Kellner on pessimistisen vakuuttunut siitä, että nuorilla ei ole kykyä lukea mediaa kriittisesti. Kellner 1998, 377.

²⁸⁴ IS, 19.1.1978, 3.

²⁸⁵ Toki nuorisolautakunnan jäsenet ovat varmasti pyrkineet selittelemään, etteivät saisi täysin tosikon leimaa.

²⁸⁶ Hjelm 2005, 222-223. Hjelm näkee toimitusrutiineissa keskeisen syyn esimerkiksi tietolähteiden yksipuoliselle käytölle.

Helvetillisiä enkeleitä

Charlien enkelit oli yksi 1970-luvun suosituimmista tv-sarjoista. Se osasi yhdistää myyvästi seksin ja toiminnan ja oli myös siinä mielessä ajan hermolla, että se otti osaa naisten vapautumiskeskusteluun: naiset esitettiin aktiivisina toimijoina aikaisempien miessankarien kiljuvina kylkiluina esittämisen sijaan.²⁸⁷ Toisaalta sarjan voidaan nähdä olevan kuitenkin hyvin konservatiivinen korostaessaan naisten seksuaalista puolta. Viihteen maailma osaakin usein integroida uudet ideologiat vaivattomasti konservatiivisen järjestelmän osaksi. Siten se, ollessaan yhtäaikaan sekä konservatiivinen että edistyksellinen, pyrkii saamaan mahdollisimman ison yleisön.²⁸⁸

Sarja alkaa näkyä Suomessa lauantaina 14. tammikuuta. Saman päivän Helsingin Sanomissa Jukka Kajava tyrmää Charlien enkelit tv-sarjan täydeksi roskaksi. Hänen mukaansa sarja ei ratsasta muulla kuin pornoelokuvia imitoivalla kauniiden naisten tirkistelyllä ja väkivallalla. ”...amerikkalainen unelmatehdas onkin nyt valmistanut tavallaan piittamattomimman ja samalla laskelmoiduimman tv-sarjan moniin aikoihin.” Kyseinen viittaus myös kertoo paljon kirjoittajan arvostuksesta yhdysvaltalaisista tv-kulttuuria kohtaan, samaten hänen luonnehdintansa ohjelmasta annoksena ”kaupallista konservatiivisuutta”.²⁸⁹

Kajavan mukaan ohjelma saa raivoihinsa paitsi naisen aseman edistäjät, myös tv-väkivallan vastustajat. Hän perää myös yhteiskunnallista ja moraalista vastuuta: ”Minne unohtuivat kauniit puheet viihdeväkivallan poistamisesta, mitä unta on ohjelmaneuvosto nukkunut hyväksymispäätöstä tehdessään.”

Seuraavana päivänä Helsingin Sanomissa on uhrattu kokonainen sivu Charlien enkelien ja roskaviihteen käsittelyyn. Ensimmäinen juttu on tilattu amerikkalaiselta Time-lehdeltä. Jutussa käydään läpi tv-sarjan menestyksen syitä, sivutaan naiskysymystä ja käydään läpi sarjan näyttelijöiden taustaa sekä ohjelman tuotantoprosessia. Monasti korostetaan, että sarjan näyttelijöiden ehostukseen ynnä muihin toissijaisiin seikkoihin menee niin paljon aikaa, että kuvaukset joudutaan suorittamaan mahdollisimman nopeasti, hutiloiden. Siten sarja onkin niin huono kuin se on. Ja todella suosittu kotimaassaan: alkuvaiheessa 59 prosenttia tv-katsojista seurasi keskiviikkoiltaisain Charlien enkeleitä.²⁹⁰

²⁸⁷ Myöhemmin vuosituuhannen vaihteessa sarja on kokenut renessanssin kahden elokuvan muodossa.

²⁸⁸ Kellner 1998, 107.

²⁸⁹ HS, 14.1.1978, 43.

²⁹⁰ HS, 15.1.1978, 21.

Sivun toinen juttu on suomalaisen Sakari Määttäsän tekemä. Jutun otsikko “Kilpa katsojista toi roskan tv:hen” kertoo jo heti alussa kirjoittajan näkökulman. Jutussa käydään läpi Charlien enkeleiden lisäksi muitakin roskaviihdettä edustavia tv-sarjoja – muun muassa Perhe on pahin ja Suomessa vielä tuolloin näkemätön Kupla – ja kerrataan seksin ja väkivallan historiaa kuvallisessa viihteessä. Lisäksi Määttänen on huolissaan tv-uutisten kaupallistumisesta ja viihteellistymisestä Yhdysvalloissa. Jutun ajatus on siis otsikkoa myöten selvä: amerikkalainen viihde on voiton tavoittelussa mennyt moraalittomuuksien ja huonon laadun tielle. Kirjoittaja väläyttää kuitenkin pisanan optimismia loppuun; katsojaluvut ovat laskeneet Yhdysvalloissa ensimmäistä kertaa television historiassa, katsojat kun ovat kyllästyneet huonoon tarjontaan.

Kajavan, Määttäsän ja osin myös Time-lehden jutut noudattavat hyvin lehdessä muodostunutta linjaa - länsimainen kaupallinen viihde on suurimmalta osin roskaa, sillä selvä. Kuitenkaan kyseisissä jutuissa ei erityisemmin määritellä hyvän viihteen tunnusmerkkejä. Jokseenkin tämä on myös luettavissa rivien välistä – väkivalta, seksi ja huonot näyttelijäsuoritukset eivät ainakaan kuulu hyvään viihteeseen näiden kriitikoiden mielestä. Amerikka-vastaisuus on kuitenkin selviö, Neuvostoliittoa sen sijaan ei kuitenkaan tuoda tässä yhteydessä esille juuri ollenkaan.

Kajava jatkaakin enkeleiden vainoamista. 15. tammikuuta Helsingin Sanomissa hänen mukaansa tv:n kevätkauden ohjelmisto näyttää pelottavan huonolta, ohjelmapoliittiset päämäärät kun näemmä ”lentelevät tien oheen kuin tekohurskaat esirukoukset”. Edelleen Charlien enkelit kuvaillaan naista alentavaksi, pornoelokuvan alkeiskikat hyödyntäväksi ja väkivaltaisuudella viihdyttäväksi sarjaksi, eli siis roskaksi. Lisäksi Kajava on sitä mieltä, että kaiken tämän lisäksi sarjassa pönkitetään nuorille vääristyneitä rooli- ja rotuennakkoluuloja.²⁹¹ Lisäksi hän jaksaa vielä 29. päivänä muistuttaa, kuinka huono kyseinen sarja on. Hän ihmettelee yleisön reaktioita ja tyrmää sarjan puolustajat, jotka eivät pidä sarjan sisältöä haitallisena. ”Aivan varmasti se mahdollisen viihdyttävyytensä tyvessä salavaikuttaa asenteisiimme”²⁹². Kajava on kuitenkin luottavainen sen suhteen, että sarja tulee kokemaan luonnollisen kuoleman hyvinkin pian, sillä alkukiinnostuksen jälkeen ei pinnan alta löydy mitään kiinnostavaa.²⁹³

Kajavan – ja miksei myös muidenkin Charlien enkelien haukkujien – tapauksessa kyseessä voidaan katsoa olevan hyvin tyypillinen älymystön edustajan näkemys metsäsuomalaisista, jotka ovat turruttavan viihteen pauloissa. Pertti Alasuutarin mukaan Suomessa kansalaisten ja Kajavan välille

²⁹¹ HS, 15.1. 1978, 59.

²⁹² Tämä voisi olla suoraan Hemanuksen kynästä tuona ajankohtana. Ks. esim. Hemanus 1976, 112- 131.

²⁹³ HS, 29.1.1978, 55.

muodostuikin mielenkiintoinen suhde, joka kiteytyi sanontaan ”mitä Kajava vihaa, siitä kansa tykkää...”²⁹⁴ Toisaalta viihteen indoktrinoivasta luonteesta ja haitallisten arvojen ujuttamisesta ihmisten mieliin tuskin puhuttaisiin tässä mittakaavassa, mikäli nämä arvot olisivatkin hyviä ja oikeamielisiä.

Muissa lehdissä toimittajat eivät kommentoi sarjaa kuin satunnaisesti. Charlien enkelit rytätään myös Ilta-Sanomissa alkamispäivänään. Jutussa kuitenkin keskitytään arvostelemaan sarjan juonen ontoutta ja ontuvaa käsikirjoitusta; seksiä ja väkivaltaa ei oikeastaan kauhistella ollenkaan.²⁹⁵ Ullamaija Kivikuru²⁹⁶ taas toivottaa 30.1. Ilta-Sanomien tv-osastolla Charlien enkeleille ”pitkää ikää”. Hänen mukaansa sarja on niin huono, että jokainen uusi osa on ”uusi naula MTV:n viihdepolitiikasta päättävien ruumisarkkuun”. Suomalaisten katsojien tyyliä on kirjoittajan mukaan kuitenkin niin korkealla, että tällainen roska ei kelpaa. Siten sarja itse asiassa on oikein hyvää väkivaltaviihteen vastaista materiaalia.²⁹⁷

Kivikurun näkemys suomalaisista tyyliä katsojina onkin mielenkiintoinen; hän näkee ilmeisesti, ettei toivoa ole menetetty, vaan suomalaiset osaavat arvostaa muutakin kuin massaviihdettä. Suomalaiset eivät taidakaan olla aivan sivistymättömiä metsäläisiä! Yleisönosastoilla Charlien enkelit saakin kaksijakoisen vastaanoton; puolustajien mukaan sen väkivaltaa ei pidetä ennennäkemättömänä, eikä seksiäkään tunnu olevan liikaa. Toisaalta jotkut yleisönosastokirjoittajat näkevät sarjan kriitikkojen tapaan väkivaltaisena roskana. Mitään kirjoittelutulvaa sarja ei kuitenkaan saa aikaan toisin kuin Sex Pistols ja Aku Ankka.

Monien massakulttuurin vastustajien ja puolustajien argumentteihin liittyen voidaan taas miettiä esimerkiksi Veijo Hietalan näkemyksiä television katsojista. Hänen mukaansa katsojien kulttuurista sanelee varsin voimakkaasti ne rajat, joiden sisällä televisiota tulkitaan. Katsoja ymmärtää viestit oman normimaailmansa mukaan, ei välttämättä omaksu niitä sellaisenaan. Siten television mahdollisuudet ”aivopesuun” jäävät rajallisiksi. Tv ei ole sen passivoivampi kuin muutkaan mediat, katsojat luovat omia merkityksiään ohjelmien ideologioista huolimatta.²⁹⁸

²⁹⁴ Alasuutari 1996, 243.

²⁹⁵ IS, 14.1.1978, 39. Otsikkona ”Kolme kaunista kanaa leikkii salapoliisia”.

²⁹⁶ Toiminut sittemmin toimittajana ja tiedotusopin tutkijana.

²⁹⁷ IS, 30.1.1978, 31.

²⁹⁸ Hietala, 1993, 155-156.

Massakulttuurin varjossa

Keskustelu massaviihdestä ja massakulttuurista on siis vahvasti läsnä tammikuussa 1978. Miksi keskustelu on juuri tänä ajankohtana voimakasta, on kysymys, johon tämän tutkielman puitteissa on vaikea saada vastausta. Oletettavaa vaikutusta lienee sillä, että vuosi 1979 oli nimetty YK:n lasten vuodeksi ja Suomessa oli juuri perustettu lastenkulttuurin kehittämistä pohtiva työryhmä, jonka puheenjohtajaksi oli nimetty Pekka Gronow. Yleisenä tendenssinä tuntuu olevan käsitys, että elokuvilla, televisiolla, sarjakuvilla ja rock-musiikilla voi olla haitallinen vaikutus. Tietenkin Sex Pistolsin kaltaiset ääri-ilmiöt nostavat keskustelun aina pintaan, mutta mielenkiintoista on kuitenkin se, että Aku Ankan ja Charlien enkeleiden kaltaiset esimerkit nostattavat samantyylistä kohua.

Tässä tapauksessa on tietysti nähtävissä pelko vanhan maailman katoamisesta. Perinteinen porvarillinen kristillisyyteen ja vahvaan perinteellisyyteen viittaava arvomaailma on vanhoillisimmillaan konfliktissa uuden, nuoruutta, jännitystä ja erotiikkaa ihannoivan viihteen ja mainosmaailman kanssa.²⁹⁹ Toki pitää muistaa, että tämä ei tunnu näkyvän suomalaisten porvarienvuoroissa kuin ylimalkaisesti. Lisäksi suomalaisen vasemmistonkin pääosa oli moraaliltaan ja tavoiltaan lähellä porvaristoa. Toisaalta Kellner korostaa, että mediakenttä on ollut 1970-luvulta asti kilpailevien ideologioiden ja kulttuurien kenttä. Konservatiivinen hegemonia pyrkii taistelemaan jatkuvasti uusia uhkaavia ideologioita vastaan, osittain sulauttamalla ne itseensä, osittain pyrkimällä diskriminointiin.³⁰⁰

Voidaankin myös kysyä, mikä oli Suomessa tuon ajan konservatiivinen hegemonia. Porvarillinen maailmankatsomus oli selvästi keskeinen, mutta toisaalta eräiltä osin vasemmistolaiset näkemykset olivat selvästi hegemonisessa asemassa. Tämä esiintyy esimerkiksi termin neuvostovastainen käytössä. Jos jokin asia, henkilö tai taho leimattiin suomalaisessa mediassa neuvostovastaiseksi, oli kyseisen tahran poisto vaikeaa. Tämäkin johti mittavaan itsesensuuriin.³⁰¹

Vasemmistolainen näkemys viihteen turmiollisuudesta liittyy taas sen sisältämään luokkasovintoon tähtäävästä piilosisällöstä eli kaupallisuudesta sekä porvarillisista malleista ja ihanteista. Vihteessä ja mainonnassa tähdätään keskiluokan viihdyttämiseen, koska se on isoin ja eniten viihdettä kuluttava luokka.³⁰² Samaten alemman luokan edustajat pyrkivät jäljittelemään keskiluokkaista elämäntyyliä, jonka he siis omaksuvat viihteen ja tiedotusvälineiden kautta. Myös ylemmän luokan

²⁹⁹ Ziehe 1991, 17-18.

³⁰⁰ Kellner 1998, 66-67, 72.

³⁰¹ Vihavainen 1991, 138, 170-172, 216-218.

³⁰² Hemanus 1976, 118-121.

nuoret ovat kiinnostuneita keskiluokan elämäntyylistä. Tämä näkemys on kuitenkin nykyään osittain vanhentunut; markkinoinnissa mallinnetaan nykyään erilaisia segmenttejä ja alaryhmiä, joille tuotteita markkinoidaan täsmähakuisesti. Esimerkiksi koko perheen tv-viihdeohjelmatkin ovat nykyään harvinaisempia. 1970-luvun viihteeseen ja mainontaan se kuitenkin sopinee oikein hyvin.

Kriittisimpien vasemmistolaisten mukaan viihde turruttaa työläisen osaksi omistavan luokan koneistoa. Tässä kuviossa viihteellä on rentouttamiseen tähtäävä funktio: työväestö rentoutuu viihteen avulla raskaan työpäivän jälkeen. Siten he latautuvat seuraavaan työpäivään ja toisaalta sen johdosta työväestön poliittinen aktiivisuus laskee. Alasuutarin mukaan tämä näkemys on ollut varsinkin 1960-70-luvuilla vahva Yleisradion sisältöpoliittisissa keskusteluissa. Sen sijaan oikea, vakavastiotettava taide ei ole helppoa, vaan se vaatii vastaanottajaltaan harjaantumista ja keskittymistä. Siten sillä ei ole, useimmille ihmisille, rentouttavaa ja passivoivaa vaikutusta.³⁰³ Toisaalta esimerkiksi Marja Suoninen väittää, että Suomessa populaarikulttuuri alkoi legitimoitua 1970-luvulla.³⁰⁴ Tässä yhteydessä arvostus ei tunnu vielä nousseen, massakulttuurin vastustuksessa tammikuussa 1978 saattaakin olla kyse kulttuuriprotektionismin viimeisestä epätoivoisesta hyökkäyksestä.

Massakulttuuri saatetaan kuitenkin nähdä positiivisessakin valossa myös akateemisessa vasemmistossa. Hallin mukaan uusi länsimainen populaari maailmankulttuuri murtaa vanhoja porvarillisen kulttuurin kategorioita ja auttaa erilaisuuden tunnustamisessa. Siten se siis lisää suvaitsevaisuutta. Populaarikulttuurin yhteydessä myös erilaiset marginaalikulttuurit, esimerkiksi karibialainen rastafari-ideologia ja reggae-musiikki, voivat nousta esille, vaikka joutuvatkin usein kamppailemaan asemansa eteen.³⁰⁵

Toisaalta taas suomalaisten kulttuuripiirien konsensus-ajattelua kuvaa mielenkiintoisesti yksi aikalaiskuvaus. Helsingin Sanomissa on suuri lamaa koskeva artikkeli 7. tammikuuta. Siinä olevassa politiikan osiossa toimittaja Aarno Laitinen³⁰⁶ kuvaa lama-Suomen poliittista tilannetta. Sivumennen hän mainitsee, että taloudellinen lama on yhdistänyt kulttuurielämää ja kulttuurintekijöitä. ”Poliittiset erimielisyydet on haudattu ja päätöksentekijöiden edessä kulttuuririntama pyritään pitämään yhtenäisenä, kun niukkoja taiteen määrärahoja pyritään kasvattamaan.”³⁰⁷ Hänen mukaansa lama on siis toiminut kulttuurielämän liennyttäjänä; nousukaudella eri poliittisten piirien oli vaikea päästä yhteisymmärrykseen. Siten yhtenäinen

³⁰³ Alasuutari 1996, 208, 239.

³⁰⁴ Suoninen 2003, 155.

³⁰⁵ Hall 1992, 312-317.

³⁰⁶ Tunnetaan myös Loka Laitisena, poliittisena toimittajana ja kolumnistina.

³⁰⁷ HS, 7.1.1978, 13.

hyökkäys ulkomaista massakulttuuria kohtaan eri muodoissaan näyttäytyy varsin luontevana prosessina.

4.3 Sensuurilla kohti parempaa kulttuuria

Helsingin Sanomien yleisönosastolla nimimerkki Poliitiikkaa seuraava kiteyttää varsin osuvasti tuon ajan suomalaisessa yhteiskunnassa olevan epäsuhtaan kysytyn viihteen ja ”nuorisolle sopivan viihteen” välillä: ”Kyllä suomalainen nuori lukee mieluummin Aku Ankkaa kuin tarinoita Vanjantai Fedja-enoista ja kuuntelee mieluummin Sex Pistolsin musiikkia kuin jotakin takauzbekistanilaista laulu- ja soitinyhtyettä.”³⁰⁸ Todellakin, nuoret (kirjoittaja itse kertoo olevansa 18-vuotias) haluavat lukea ja kuunnella sellaista, mikä heitä itseään kiinnostaa, ei sitä mitä heille ylhäältäpäin annetaan.

Tässä voidaan myös nähdä analogia, jonka mukaan sivistyneistö edustaa kansan ”vanhempia” ja tavallinen kansa taas on lapsen asemassa: keskenkasvuista eikä se tiedä mikä sille on hyväksi. Siksi sivistyneen eliitin pitää opastaa kansaa kohti oikeita valintoja tai tarvittaessa eliitin tulee tehdä valinnat kansan puolesta,³⁰⁹ aivan kuin vanhemmat tekevät valintoja lastensa puolesta.³¹⁰ Kyse on siis positiivisesta sensuurista, joka ei liity vallassa olevien arvostelun estämiseen, vaan sen sijaan sillä pyritään saavuttamaan korkeampia, sivistyksellisiä arvoja. Yleisönosastokirjoittelua lukiessa tulee kyllä esille, että tavallinen kansa on tammikuussa 1978 monessa asiassa eri mieltä ”sivistyneistön” kanssa.

Oliko ilmapiiri todella muuttumassa kieltelevämmäksi? Ja oliko toisaalta kyse sananvapauden rajoista, vai tuon ajan valtapoliitikasta – vallasta määritellä, mikä oli hyvää ja tavoiteltavaa viihdettä ja oikeaa tiedonvälitystä? Sensuurikeskustelussa on huomionarvoista se, että keskustelu käydään miltei kokonaan lehdissä vierailevien kirjoittajien taholla. Varsinainen toimituksellinen aineisto jää varsin vähäiseksi.

Pekka Tarkan sensuuria kritisoivan kirjoituksen mukaan vasemmisto on ottamassa oikeiston vanhan roolin sensuurin kannattajana. Tarkan mukaan vielä 60-luvulla monet vasemmistolaiset kertoivat pitävänsä viihdeestä. Nyt viihde tuntuu näyttävävän heille pahana, kansalaisia passivoivana ja ”luokkasovintoon tähtäävää piilosisältöä” tuottavana tekijänä. Siksi sitä pitää Näköpiiri-lehden

³⁰⁸ HS, 25.1.1978, 16; Miltei sama kirjoitus on eri nimimerkillä myös Ilta-Sanomien yleisönosastolla 25.1.

³⁰⁹ Alasuutari 1996, 206, 210, 230-233.

³¹⁰ Tuominen 1991, 35, 56-59.

mukaan sensuroida.

Tarkka keskittyy artikkelissaan pohtimaan Näköpiirin³¹¹ näkemyksiä sananvapaudesta ja sensuurista. Sensuurivaateet keskittyvät väkivaltaviihteesen, jota Näköpiirin mukaan suoltavat oikeistoa edustavat piirit voitontavoittelussaan. Hän myös lainaa lehden käyttämää tutkija Sirkka Minkkisen lausuntoa, jonka mukaan väkivaltaviihde ”ohjailee mielikuvituksemme kulkua ja täyttää ajatuksemme” ja synnyttää ”tiedollisia ristiriitoja”. Tarkka huomauttaa, varsin aiheellisesti, että nämä syytökset voidaan esittää kaikesta kirjallisuudesta. Massakulttuuri joutuu siis varsin erilaisten arvostelukriteerien alaiseksi Näköpiirin katsannossa. Tarkka myös ihmettelee vaatimuksia säädöksistä, joilla pyrittäisiin estämään esimerkiksi mystiikka ja kummitukset.

Tarkan näkemys siitä, että vasemmisto on ottanut oikeiston paikan, on mielenkiintoinen ja hyvin keskeinen tämän tutkielman kannalta. Voidaankin nähdä, että suomettumisen keskellä vasemmistolainen, itään suunnattu retoriikka muodosti tiedonvälityksellisen hegemonian monilla eri aloilla. Jos joku olisi keksinyt leimata punkin neuvostovastaiseksi, mihin olisi hyvin riittänyt liikkeen auktoriteettivastaisuus ja flirttailu fasististen merkkien kanssa, olisi tämän käsityksen perässä saattanut hiihtää monia henkilöitä erilaisilta poliittisilta tahoilta – ties vaikka Kokoomuksen Nuorten Liitto etunenässä!³¹² Kiinnostavuutta lisää myös se, että 1960-luvulla monet vasemmiston edustajat olivat ahkeroineet paljon saadakseen esimerkiksi pop-musiikin ja sarjakuvien asemaa parannettua Suomessa.³¹³ Oliko tilanne muuttunut nyt, kun oltiin poliittisesti vakiinnutetuissa asemassa? Toisaalta poliittisesti aktiiviset rock-muusikot ja protestilaulajat ovat yleensä olleet vasemmalle kallellaan, vaikka toki poikkeuksiakin on.³¹⁴

Miksi jotkut vasemmiston edustajat sitten kannattavat sensuuria, ainakin viihdekulttuurin saralla? Perinteisestihän vasemmisto on nähnyt taistelevansa sananvapauden puolesta kapitalistien omistamien tiedotusvälineiden sensuuria vastaan. Ehkä kysymyksessä on valta ja poliittisen aseman määrittely kansallisen kulttuurin ja ulkopoliittisen edun nimissä.

Toisaalta taas vasemmistonkin äänitorvessa Demarissa epäillään sensuurin tehoa 28. tammikuuta. ”Työväenliikkeen päämäärien kannalta sensuuri on kuitenkin kaksiteräinen miekka, johon on myös perinteisesti suhtauduttu kielteisesti”, korostaa kirjoittaja Martti Soramäki. Hänen mukaansa

³¹¹ Näköpiiri oli Vihavaisen mukaan tavallista liberaalimpi lehti vasemmiston piirissä. Vihavainen 1991, 166, 170.

³¹² KNL oli monissa tapauksien erityisen mielitelevä vasemmiston suuntaan, koska se oletti, että porvarillinen nuorisoliitto joutuisi monissa, varsinkin ulkopoliittisissa kysymyksissä, vasemmiston suurennuslasin alle. Vares, 1999, 216.

³¹³ Alasuutari 1996, 219-221, Tuominen, 1991, 108-111, 344-382.

³¹⁴ Esimerkiksi yhdysvaltalaiset Johnny Ramone (The Ramones) ja Ted Nugent ovat olleet tunnettuja republikaanisista näkemyksistään.

sensuuri ei nosta joukkotiedotuksen ja kulttuurin tasoa.³¹⁵ Joka tapauksessa taloudellinen kilpailu on johtanut kaupallisten paineiden korostumiseen. Siten kansainvälinen kilpailu on tuonut myös Suomeen massakulttuuria. Kirjoittajan mukaan ”sensuuritoimenpiteet nähdään yhä useammin vastauksena ajan haasteisiin”. Soramäki korostaa, että laaja tasonnosto ei ole kuitenkaan sensuurin avulla mahdollista räikeimpiä yksittäistapauksia lukuunottamatta. Tässäkin on erehtymisen vaara, kuten elokuvasensuurin historia osoittaa: ”Yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden kärjistymisen oloissa ei ole tarpeen siirtää huomiota olennaisista kysymyksistä epäolennaisiin. Suhdannemoralismille ei ole syytä tarjota sijaa.”

Soramäki näkee, että yhteiskunnallisia ongelmia tulee pystyä tarkastelemaan avoimesti ja pelotta joukkotiedotuksessa. Tähän tarvitaan uusia kanavia. Samalla taas roskakulttuurille pitää pystyä tarjoamaan vaihtoehtoja, sillä ”jos roskakulttuuri yksin kielletään, ei jää kulttuuria lainkaan.” Hieman samoilla linjoilla on myös Arvo Salo, joka 17. tammikuuta julkaistussa kirjoituksessaan puolustaa Aku Ankkaa ja pelkää, että kieltely voi mennä liiallisuuksiin. Salo ei siis usko sensuuriin vaan enemmänkin hyvien vaihtoehtojen tarjoamiseen. Punk sen sijaan kuitenkin ilmeisesti edustaa sellaista absoluuttista pahaa, että sen yksiselitteinen sensuroiminen on suotavaa.

Lopuksi kirjoittaja korostaa, että kaupallisten paineiden torjunta on ensiarvoisen tärkeää televisiossa, sillä se muodostaa ainoan todella valtakunnallisen tiedonlähteen. Muuten tilanne kärjistyy samanlaiseksi kuin Yhdysvalloissa, missä journalistiset yritykset pitää uutiset erillään viihteestä ovat epäonnistuneet.³¹⁶

Helsingin Sanomien yleisönosastolla Aku-kohusta syytetty Matti Holopainen ei myöskään usko sensuuriin, törkeimpiä tapauksia lukuunottamatta. Hänen mukaansa laadullinen parantaminen on parempi keino. Kirjoittaja perääkin yhteiskunnalta näkyvämpää roolia lastenkulttuurin tukemisessa. Lisäksi hän painottaa, että vanhemmille pitäisi antaa opetusta lapsen kehitysvaiheista ja tiedontarpeista eri ikäkausina; tämä johtaisi parempaan kasvatukseen ja laadukkaamman lastenviihteen suosimiseen perheissä.³¹⁷

Aamulehden kolumnisti Alex ottaa myös osaa sananvapauskeskusteluun 27. tammikuuta. Hän ihmettelee valtiovallan kieltomenettelyä Sex Pistolsin suhteen, vaikka ei tunnu punkista pitävänsäkään. Toisaalta Alexkin kommentoi Näköpiirilehden näkemyksiä. Hänen mukaansa tällaiset

³¹⁵ SD, 28.1.1978, 20.

³¹⁶ Mtv:n uutisoikeuksista kiisteltiinkin pitkin 1970-lukua. Mtv aloitti uutistoiminnan 1981 Kymmenen uutisilla. Vrt Alasuutari 1996, 210.

³¹⁷ HS, 31.1.1978, 11.

uusmoralistien vaatimukset kuulostavat pelottavilta, sananvapautta kahlitsevilta. ”Sananvapaus on ikävä kyllä sellainen asia, että se sallii myös roskatuotteet”, Alex tähdentää ja ihmettelee, että esimerkiksi Gerald Seymorin kirja *Murha* tuottaa kunniaa on joutunut Näköpiirin sensuroitavien kirjojen listalle. Kirjoittajan mukaan tulisimme varmaan hyvin toimeen ilman kyseistä kirjaa ja ilman punkkia, mutta ”periaate painaa.”³¹⁸

Aamulehdessä nähdään myös mielenkiintoinen episodi 20. tammikuuta, kun monissa muissa yhteyksissä nuortenkulttuuria kauhisteleva Aamulehden toimitus joutuu puolustamaan sarjakuvakulttuuria yleisönosastolla. Närkästynyt lukija tuomitsee lehdessä hiljattain alkaneen Tähtihaukat-sarjakuvan kamalaksi ja epärealistiseksi roskaksi, joka on haitallista lapsille, ja joka tulisi seuloa pois. Kirjoittajan mukaan ”Perinnäisten tapojen heiketessä sekä vapaan kasvatuksen vallitessa hän (lapsi) ei erota oikeaa väärästä.”³¹⁹

Lehden toimitus myöntää, että riskitöntä sarjakuvavalintaa ei olekaan, lehti kun pyrkii vastaamaan eri ikäisten sarjakuvien lukijoiden tarpeisiin. Toimitus perää vanhemmilta vastuuta kasvattajina; heidän tulee painottaa lapsille, että sarjakuvamaailman ja todellisen maailman välillä on eroja. Lehti myös korostaa, että sarjakuva, jossa ei olisi pahoja henkilöitä ja väkivaltaa, ei välttämättä olisi kovin totuudenmukainen heijastuma todellisesta yhteiskunnasta.

Nämä kaksi Aamulehden juttua ovat oikeastaan ainoita, joissa lehtien varsinaiset toimittajat käsittelevät sensuuria laajemmin. Onko oikeistolainen Aamulehti ottamassa vasemmiston paikan sensuurin vastustajana? Tuskin kuitenkaan, mutta kyseiset esimerkit kertovat siitä, että sensuurikeskustelua käydään monilla eri argumenteilla ja arvoilla. Poliittinen tausta ei tunnu Aamulehden tapauksessa olevan merkittävä tekijä.

Sensuurin puolustajien kirjoituksissa taas ei yleensä perustella kovinkaan seikkaperäisesti sensuurin käytön tarvetta. Huono viihde on poistettava, mutta tarkat määritelmät siitä, mikä on huonoa ja haitallista, jäävät varsin ylimalkaisiksi.

Pelkästään vasemmistolle ei sensuurin kannattaminen kuitenkaan jää. Aiemmin lainattu Ari-Matti Auvinen tuntuu näkevän sensuurin positiivisena asiana, vaikka hän korostaakin, että ratkaisu nuorille suunnatun viihteen parantamiseksi on tuotannon tukemisessa.³²⁰ Hänen mukaansa tarkoituksena on vastaisuudessa pyrkiä painostamaan päättäjiä, jotta nuorisolle haitallinen

³¹⁸ AI, 27.1.1978, 10.

³¹⁹ AL, 20.1. 1978, 23.

³²⁰ AL, 17.1. 1978, 9.

massakulttuuri ei pääsisi leviämään. Valtiovalta ei ole ajan tasalla ja siksi nuorisjärjestöjen on ollut pakko toimia. Nuorisjärjestöjen mukaan lainsäädännön avulla tulee sensuroida vahingollista massaviihdettä ja sen mainontaa. Lisäksi massaviihdettä tulisi verottaa ja tuotto olisi käytettävä korkeatasoisen lasten ja nuorten kulttuurin tukemiseen. Auvinenkin korostaa siis ennen muuta paremman tuotannon merkitystä. Sensurointi on kuitenkin luonnollinen toimenpide ja perusteet sen käyttöön jäävät kirjoittajalla ylimalkaisiksi, ehkä jopa omaa makua mukaileviksi.

Lyhyitä sensuuria puolustavia kirjoituksia löytyy muutama ja niitä leimaa kovin heppoinen perustelutyö. Ilta-Sanomien yleisönosastolla Ei avo- vaan avioliitossa on hyvillään siitä, että valtiovalta on ryhtynyt toimiin Sex Pistolsin ja Aku Ankan suhteen. Samalla kirjoittaja vaatii, että vastaisuudessa tv:n väkivaltaviihde ja kioskien porno- ja sotakirjallisuus joutuvat tarkempaan syyniin. Kyseinen teksti edustaa 2000-lukulaisen silmin suvaitsemattomuudessaan jo miltei surkukupaisaa konservatismia.³²¹ Toisaalta esimerkiksi Ilta-Sanomien yleisönosastolla vaaditaan 28. tammikuuta Charlien enkeleitä heti pois televisiosta, koska se vain on niin huono.³²² Helsingin Sanomien yleisönosastolla Risto Holopainen taas kannattaa sensuuria, ainakin Sex Pistolsin kaltaisissa ääritapauksissa. ”On jo korkea aika kieltää kaikki tällaiset esiintymiset.” Kirjoittaja myös ihmettelee, että jotkut kulttuurin ammattilaiset, kuten Pekka Gronow ja Heikki Harma, ovat puolustelleet tällaista yhtyettä. Nuorisjärjestöjen päänavausta tulisi tästä eteenpäin tukea johdonmukaisesti.³²³ Toisaalta tulee muistaa, että toisen maailmansodan jälkeisessä Suomessa oli sensuroitu monia elokuvia ja musiikkikappaleita niiden poliittisen tai moraalisesti arveluttavan sisällön vuoksi. Näin ollen viihteeseen kohdistettu sensuuri on oletettavasti ymmärretty tuohon aikaan varsin normaaliksi asiaksi.³²⁴

Oliko suomalaisella sivistyneistöllä ja kulttuurieliitillä pelko siitä, että maailma on muuttunut hallitsemattomaksi? Sensuurin vaatimus saattoi tässä katsannossa olla yksi osa hegemoniakriisin ilmentymää; kansa edustaa nuorempaa sukupolvea ja sivistyneistö vanhempaa valaistunutta sukupolvea, joka haluaa nähdä kansassa omat toiveensa ja arvonsa. Samalla on nähtävissä myös pelko siitä, että kansa ei tulevaisuudessa pysty jatkamaan sivistyneistön perinnettä ja makua kulttuurin saralla.

Hall korostaa, että vanha kulttuurintutkimuksellinen perinne näkee normien olevan yhteiskunnan koossa pitävä aines. Tässä perinteessä on oletettu, että pluralistisessa yhteiskunnassa vallitsee koko

³²¹ IS, 19.1.1978, 3.

³²² IS, 28.1.1978, 5.

³²³ HS, 31.1.1978, 11.

³²⁴ Sedergrén, Jari, Vaarallinen taide ja kansakunnan rajat. Teoksessa Suomen kulttuurihistoria 4. 2003, 268-273.

väestön mitassa laaja-alainen yksimielisyyys perusnormeista. Arvoksimielisyys ja ryhmien sulautuminen valtakulttuuriin ja viestimien yksituumaisuus ovat hyviä asioita, koska ne vahvistavat yhtenäisyyttä. Siten tämä perinne toisaalta myös leimasi alakulttuurit poikkeaviksi, yhteisöllisyyttä hajottaviksi.³²⁵ Niinpä on ymmärrettävää, että uusi ja omituinen nähdään pelottavana. Toisaalta uusi ja outo voi myös horjuttaa valtakulttuurin symbolisia myyttejä ja sitä kautta sen yhtenäisyyttä. On vaarallista yrittää rikkoa myyttejä, sillä rikkojaa kohtaa vastahyökkäys, joka ei perustu niinkään tosiasioihin, kuin käsitykseen siitä, että yhteisarvoja on loukattu.³²⁶

Tilanteen hallitsemattomuudesta kertoo myös se, että vasemmistohenkisessä opiskelijaliikkeessä alkaa tilanne myös muuttua. Vasemmistohenkisyys alkoi vähentyä 1970-luvun lopulla ja samalla esimerkiksi juppi-ilmiö alkoi nousta.³²⁷ Kun tähän lisätään uudenlainen nuorisokulttuurien nousu, on oletettavaa, että Sex Pistolsin kaltaiset ilmiöt voivat herättää jo miltei alkukantaista pelkoa ja joukkotiedotuksellista hysteriaa.

Toisaalta Alasuutari näkee massakulttuurin pelossa kuitenkin vanhan suomalaisen ajattelun, joka pohjautuu 1800-luvun suomenruotsalaisen älymystön pyrkimykseen sivistää kansaa. Suomalaiset ovat tunnollista ja jumalaapelkäävää kansaa, jonka kulttuurista tietämystä ja aktiivisuutta on lisättävä. Tämän tulee tapahtua ylhäältä päin johdettuna. Tämä näkemys on säilynyt esimerkiksi myös suomalaisessa alkoholipolitiikassa ja varsinkin yleisradiotoiminnassa.³²⁸

³²⁵ Hall 1992, 154-158.

³²⁶ Mylly 1989, 154-155.

³²⁷ Vihavainen 1991, 258-260.

³²⁸ Alasuutari 1996, 206, 213-214, 222.

5. Parasta lapsille?

Tutkielmastani tuli yllättävän holistinen, liiankin rönsyilevä. Halusin kuitenkin tuoda esille koko tammikuussa 1978 viihdekulttuuria kohdanneen keskustelun pelkän punkin sijaan. Ongelmana on kuitenkin ilmiöiden selittäminen toisella ilmiöllä; mikä sitten on yhteiskunnassa se lopullinen voima, joka johtaa epäilyttäviltä tuntuvien alakulttuurien tuomitsemiseen tai esimerkiksi edistää sensuuria ja massojen kulttuurillista ohjailua?

Miksi Sex Pistolsin edustama punk-kulttuuri sitten kuitenkin kohtasi kaikkein vahvinta vastarintaa, miltei hysteriaa? Ulkopuolinen, ennestään tuntematon ja nyt julkisuuteen hypännyt alakulttuuri näytti aikuisten maailmalle heidän nuortensa mahdollisen tulevaisuuden: työtön nahjus, joka näyttää oudolta, käyttäytyy huonosti ja väkivaltaisesti. Tällainen nuori on siis kykenemätön sukupolvitehtävän jatkamiseen. Toisaalta pelko siitä, että lapset tietävät tämänhetkisestä maailmasta enemmän kuin edellinen sukupolvi, on nähtävissä. Punk ilmiönä ylitti tavalliset normit, ja yhteiskunnan oli puolustauduttava sitä vastaan vähättelevällä mediadiskurssilla, joka mukaili yleisiä käsityksiä oikeasta ja väärästä.

Punk ilmiönä joutui itse asiassa kantamaan 1950-luvun amerikkalaisuutta ihannoivan teddy-kulttuurin painolastia. Punkkarit leimattiin samaksi nuorisolle suunnatuksi imperialistiseksi massakulttuuriksi kuin teddyt. On myös oletettavaa, että teddyjen maskuliinisuutta, ulkomaalaisvastaisuutta ja ehkä jopa väkivaltaa ihannoiva ideologia liitettiin myös automaattisesti punkkareihin. Näitä piirteitä toki esiintyi joissakin punk-piireissä, mutta yleisesti ottaen punk oli kuitenkin humanimpi liike.

Sex Pistols näyttää olleen vain hyvä tekosyy aloittaa poliittinen keskustelu massakulttuurista ja sen haitallisuudesta. Väitän, että toimittajat ja päättäjät eivät loppujen lopuksi todella uskoneet punkin turmelevan Suomen nuorisoa. Punk nähtiin, virheellisesti, vain yhtenä osana huonoja ulkomaisia arvoja välittävää viihdekoneistoa, jota vastaan oli taisteltava. Ulkonäölliset asiat herättivät pelkoa, mutta lopullisena pontimena punkin vastustamiselle tuntuu olevan pyrkimys tilanteen hallinnoimiseen. Konsensus-periaatteella toimineessa yhteiskunnassa selittämättömiä ilmiöitä ei ilmeisesti suvaittu, varsinkin kun epämiellyttävien asioiden sensuroiminen oli muutenkin arkipäiväinen ilmiö.

Toisaalta voidaan myös kysyä, oliko koko massakulttuuri- ja sensuurikeskustelussa sittenkin pyrkimys tehdä puoluepolitiikkaa? Tuon ajan Suomessa tuntuu olevan hyvin vahva konsensus:

pyrkimys säilyttää Kekkonen ja hyvät idänsuhteet; pyrkimys säilyttää hyvinvointivaltion perusteet lamakaudesta huolimatta; pyrkimys pitää kiinni nuorison tulevasta sukupolvi-tehtävästä ja pyrkimys pitää kansan kulttuurillinen sivistys korkealla. Tämä voisi johtaa tilanteeseen, jossa poliittinen keskustelu joudutaan käymään ikään kuin piilossa, viihdekulttuurin ja Sex Pistolsin toimiessa yhtäaikaan sekä syntipukkina että poliittismoraalisena peilinä. Ääni on saatava kuulumaan jotakin kautta.

Kaupallista massakulttuuria arvosteltiin ensisijaisesti siksi, että se indoktrinoi kuluttajille vääriä arvoja. Porvareille nämä arvot olivat huono käytös, väkivalta ja viihteen yleinen huono taso verrattaessa perinteiseen korkeakulttuuriin ja suomalaiseen kansankulttuuriin. Vasemmisto lisäsi tähän erityisesti näkemyksen läntisen massakulttuurin huonoista arvoista eli kaupallisuuden, porvarillisuuden ja imperialistisen väkivallan ihailun. Saattoipa joillakin vasemmiston edustajilla olla kritiikin taustalla näkemys kaiken kaupallisen viihteen passiivisuuteen ja luokkasovintoon tähtäävästä vaikutuksesta – massaviihteen ujuttamalla arvoilla sinänsä ei tässä katsannossa ole väliä, vaan massoille suunnattu viihde on kategorisesti arveluttavaa.

Sex Pistolsin tapaus nosti valtakulttuurin ja alakulttuurin välisen konfliktin aivan uudelle tasolle Suomessa, kuten myös Englannissa. Konflikti ei kuitenkaan jäänyt punkin osalta pitkäkestoiseksi, vaan pian Suomessakin punk-yhtyeet faneineen olivat tavanomainen, joskin edelleen melko marginaalinen ilmiö. Mielenkiintoista onkin, miksi kummassakin maassa punk juurtui osaksi populaarikulttuuria ja miksi siihen suhtauduttiin alkuun nurjasti. Suomalainen ja englantilainen yhteiskuntamalli eroavat toisistaan kuitenkin melkoisesti. Kumpikin maa oli joka tapauksessa syvässä taloudellisessa lamassa ja samankaltaisessa modernissa kulttuurillisessa murroksessa 1970-luvun lopulla. Suomessa kuitenkin jatkettiin saman poliittisen kulttuurin kehityksessä kuin ennenkin; lamasta noustiin pikaisesti ilman suurempia yhteiskunnallisia muutoksia. Britanniassa sen sijaan Thatcherin noustua valtaan uudistettiin koko yhteiskunnallisten palvelujen järjestelmä, ja vanha sodanjälkeinen hyvinvointivaltio muuttui uudeksi konservatismia ja liberalismia yhdistäväksi yhteiskunnaksi.

Tässä tutkielmassa on pyritty valottamaan sitä arvotaustaa ja yhteiskunnallista sekä poliittista kulttuuria, joiden pohjalta keskustelua punkin ja massaviihteen vaikutuksista käytiin. Keskustelu oli vakavahenkistä ja siihen liittyi monia yhteiskunnallisia peruskysymyksiä kuten nuorison turvallisuus, hyvä kulttuuri ja sananvapaus. Keventävänä loppuepisodina otan kuitenkin mukaan vielä asianosaisten muistelua, johon törmäsin aivan sattumalta.

Seura-lehdessä oli Sex Pistolsin tapauksesta juttu vuonna 2004.³²⁹ Jutussa kirjoittelun aloittanut Raija Forsström kertoo saaneensa esimieheltään käskyn haukkua bändin. Esimies oli Forsströmin mukaan uskovainen ja hänen tyttärensä oli menossa keikalle isän vastustuksesta huolimatta. Samassa jutussa kerrotaan myös, että vain muutamat ihmiset sopivat keskenään nuorisojärjestöjen aloitteista. Tämä tapaus, mikäli asianosaiset puhuvat jokseenkin totta, on toisaalta hyvä esimerkki siitä, kuinka Suomen kokoisessa valtiossa voidaan yhdellä lehtikirjoituksella saada aikaan miltei kaaosteoreettinen tapahtumaketju, joka ravisuttaa yhteiskunnan arvoja ja joka tässä tapauksessa johti virkavallan mielivaltaan. Tämä netistä löytynyt artikkeli ei kuitenkaan nähdäkseni vie pohjaa tältä tutkielmalta, vaan se vain tuo oman lisänsä tapauksen lähtökohtiin.

Ja aivan lopuksi on vielä palattava Sex Pistolsin luojaan, manageri Malcolm McLarenin näkemyksiin taiteesta. Situationistisen ideologian omaavana hän näki, että itse musiikki ja sitä esittävä yhtye eivät ole asian ydin. Ydin muodostuu kokonaisuudesta, tilanteesta, joka tällaisen omituisen ilmiön ympärille rakentuu - skandaalit ja lehdistökeskustelut ovat taidetta itsessään!³³⁰ Tällaisen taideteoksen muodostamisessa Sex Pistols onnistui kenties yli odotusten Suomessa 1978.

Lähteet

A. Lehdet

1. Sanomalehdet

Aamulehti, tammikuu 1978. AL

Helsingin Sanomat, tammikuu 1978. HS

Ilta-Sanomat, tammikuu 1978. IS

Suomen Sosialidemokraatti, tammikuu 1978. SD

The Guardian, joulukuu 1976.

The Observer, joulukuu 1976.

The Times, joulukuu 1976.

2. Aikakauslehdet

Help, vuosikerrat 1977-1978

³²⁹ <http://www.seura.fi/?id=4321>, luettu 1.11.2006

³³⁰ Savage 1991, 30-32.

Soundi, vuosikerrat 1977-1978

Suosikki, vuosikerrat 1977-1978

B. Kirjallisuus

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi. Monimuotoinen nuorisokulttuuri. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.). *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Tammi, Helsinki 2003.

Alasuutari, Pertti. *Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994*. Vastapaino, Tampere 1996.

Blomstedt Jan & Saarinen Esa, *Punkakatemia*. Soundikirjat, Tampere 1980.

Fairclough, Norman. *Miten media puhuu*. Alkuteos: Media Discourse, 1995. Käännös Blom, Virpi & Hazard, Kaarina. Vastapaino, Tampere 1997.

Frith, Simon, *Rockin potku. Nuorisokulttuuri ja musiikkiteollisuus*. Alkuteos: Sound Effects, 1978. Käännös: Hannu Tolvanen, Vastapaino, Jyväskylä, 1988.

Hall, Stuart. *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Vastapaino, Tampere 1992. toim. Koivisto, Juha, Lehtonen, Mikko, Uusitupa, Timo, Grossberg, Lawrence.

Heikkilä-Halttunen, Päivi. Kirjallinen murros lastenkamarissa. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.). *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Tammi, Helsinki 2003.

Heinonen, Visa. ”James päällä joka säällä”. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Heinonen, Visa. ”Nastavetimet valtojen malliin!”. Teoksessa Häggman, Kai (toim.). *Täältä tulee nuoriso! 1950-1979*. WSOY, Helsinki 2006.

Heiskanen, Ilkka, Mitchell, Ritva. *Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä*. Otava, Helsinki 1985.

Hemanus, Pertti. *Joukkotiedotus piilovaikuttajana*. Otava, Helsinki 1976.

Hjelm, Titus. *Saatananpalvonta, media ja suomalainen yhteiskunta*. Yliopistopaino, Helsinki 2005.

Hietala, Veijo, *Kuvien todellisuus – Johdatusta kuvallisen kulttuurin ymmärtämiseen ja tulkintaan*. Kirjastopalvelu Oy, Helsinki 1993.

Hjerppe, Riitta, Vartia, Pentti. Taloudellinen kasvu ja rakennemuutos 1860-1995. Teoksessa Loikkanen, Heikki A., Pekkarinen, Jukka, Siimes, Suvi-Anne & Vartia Pentti, *Kansantaloutemme – rakenteet ja muutos*. Taloustieto Oy, Helsinki 1996.

Huokuna, Tiina. Kapinallista ja kaupallista nuorisomuotia. Teoksessa Häggman, Kai (toim.). *Täältä tulee nuoriso! 1950-1979*. WSOY, Helsinki 2006.

Hyvärinen, Matti. *Viimeiset taistot*. Vastapaino, Tampere 1994.

Häggman, Kai (toim.). *Täältä tulee nuoriso! 1950-1979*. WSOY, Helsinki 2006.

Häikiö, Martti. *Historia ja väärät profeetat. Kirjoituksia Suomen historian kipupisteistä*. Edita, Helsinki 2003.

Hänninen, Ville. Rokaten tunnista tuntiin. Teoksessa Häggman, Kai (toim.). *Täältä tulee nuoriso! 1950-1979*. WSOY, Helsinki 2006.

Kallioniemi, Kari. Nuorisokuvat, populaarikulttuuri ja suomalaisuus. Teoksessa Aapola, Sinikka & Kaarninen, Mervi (toim.), *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Kellner, Douglas, *Mediakulttuuri*. Alkuteos: *Media Culture. Cultural Studies, identity and politics between the modern and the postmodern*. Käännös: Riitta Oittinen ja työryhmä. Vastapaino,

Tampere 1998.

Kuusisto, Riikka. Sodan retoriikasta. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino, Tampere 1996.

Lindfors, Jukka, Salo, Markku. *Jytinä Eestissä. Sleepy Sleepersin pitkä ja kivinen tie*. Kustannus oy Odessa, Helsinki 1987. Uusintapainos Johnny Kniga kustannus, Helsinki 2003.

Lydon, John, Zimmerman Keith & Kent, *Johnny Rotten*. Alkuteos Rotten – No Irish, No Blacks, No Dogs. Käännös: Mika Tiirinen. Johnny Kniga kustannus, Helsinki 2005.

Marwick Arthur, *British Society Since 1945*. Penguin Books, London 1990 (reissue).

Miljoona, Pelle, *Elossa ja potkii! The elämäkerta*. WSOY, Helsinki 2004.

Mylly, Juhani. *Traditio, järjestelmä, symbolit. Tutkielmia Suomen poliittisesta kulttuurista 1800- ja 1900-luvuilta*. Turun yliopisto, 1989.

Mäenpää, Pasi. Mediamaailmasta tietoverkkoihin. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.). *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Tammi, Helsinki 2003.

Pekkarinen, Jukka, Juhana Vartiainen. Suhdannevaihtelut ja talouspolitiikka. Teoksessa Loikkanen, Heikki A., Pekkarinen, Jukka, Siimes, Suvi-Anne & Vartia Pentti, *Kansantaloutemme – rakenteet ja muutos*. Taloustieto Oy, Helsinki 1996.

Puuronen, Vesa, *Johdatus nuorisotutkimukseen*. Vastapaino, Tampere 1997.

Raippa, Ritva, *Punkin kaksi vuosikymmentä. Etnografiaa ja punkkareiden elämäkertoja*. Joensuun yliopisto, Joensuu 2002.

Röyhkä, Kauko, *Miss Farkku-Suomi*. Like, Helsinki 2003.

Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.). *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Tammi, Helsinki 2003.

Saaristo, Kimmo (toim.), *Hyvää paha rock 'n' roll. Sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Savage Jon, *England's Dreaming*. Faber and Faber Limited, London 1991.

Sedergren, Jari, Vaarallinen taide ja kansakunnan rajat. Teoksessa Saarikangas, Kirsi & Mäenpää, Pasi & Sarantola-Weiss, Minna (toim.). *Suomen kulttuurihistoria 4. Koti, kylä, kaupunki*. Tammi, Helsinki 2003.

Siltala, Juha, *Työelämän huonontumisen lyhyt historia. Muutokset hyvinvointivaltioiden ajasta globaaliin hyperkilpailuun*. Otava, Helsinki 2004.

Suoninen, Marja. Suomirock kansallisen kulttuurin asialla. Teoksessa Saaristo, Kimmo (toim.), *Hyvää paha rock 'n' roll. Sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Söderholm, Stig, *Näkökulmia rockkulttuuriin*. Otava, Helsinki 1987.

Toivonen, Timo. Kyllä salissa huutaa saa. Teoksessa Saaristo, Kimmo (toim.), *Hyvää paha rock 'n' roll. Sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 2003.

Tommila, Päiviö (toim.), *Suomen lehdistön historia*. Osat 5 ja 7. Gummerus, Jyväskylä 1988.

Tuominen, Marja, *"Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia"*. *Sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa*. Otava, Helsinki 1991.

Vares, Vesa. *Kaksi askelta edellä. Kokoomuksen Nuorten Liiton historia 1928-96*. Kokoomuksen Nuorten Liitto ry, 1999.

Vihavainen, Timo, *Kansakunta rähmällään. Suomettumisen lyhyt historia*. Otava, Helsinki 1991.

Wallenius, Waldemar (toim.), *Punk – Rokkishokki*. Soundikirjat, Tampere 1978.

Ziehe, Thomas. *Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus*. Käännös: Sironen Raija, Tuormaa Jussi. Vastapaino, Tampere 1991.

C. Elektroninen aineisto

Mikael Vehkaoja. Seura-lehden artikkeli Sex Pistolsin tapauksesta.

<http://www.seura.fi/?id=4321> ,luettu 1.11.2006

Lastensuojelun keskusliiton tutkimus vuodelta 2006.

http://asiakas.poutapilvi.fi/ltk/prodo/files/400/Tutkimus_2006.pdf ,luettu 1.11.2006